

Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г. Короленка

Інновації в початковій освіті: проблеми, перспективи, відповіді на виклики сьогодення

Матеріали V Всеукраїнської
науково-практичної конференції
09-10 червня 2022 року

Полтава - 2022

*Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
Інститут педагогіки Національної академії наук України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Асоціація навчально-методичних, навчально-наукових та науково-
дослідних лабораторій педагогічних закладів вищої освіти України
University of Education Zurich (Pädagogische Hochschule Zürich)
University of Zagreb, Faculty of Teacher Education*

Навчально-наукова лабораторія Інноваційних освітніх рішень

«ІННОВАЦІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ: ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ, ВІДПОВІДІ НА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ»

Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної
конференції з міжнародною участю
09-10 червня 2022 року

Полтава, 2022

УДК 373.3:001.895(06)

1-66

Рекомендовано до друку Вченою радою Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (протокол № 14 від 28.06.2022 року)

Редколегія:

Федій О. А. – докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка;

Гібалова Н. В. – кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка;

Процай Л. П. – кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Рецензенти:

Суласва Наталія Вікторівна – докторка педагогічних наук, професорка кафедри музики, декан психолого-педагогічного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Бахмат Наталія Валеріївна – докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Інновації в початковій освіті: проблеми, перспективи, відповіді на виклики сьогодення: матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Полтава, 09-10 червня 2022 р.) / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. 193 с.

У збірнику представлено результати науково-дослідницької діяльності з проблем запровадження інновацій у сучасній початковій освіті. Матеріали збірника подані в авторській редакції.

УДК 373.3:001.895(06)

© ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022

© Автори статей, 2022

ЗМІСТ

ЗМІСТ	2
Секція 1	
ПСИХОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА	6
Богута В. М., СВОБОДОДОЦІЛЬНИЙ СКЛАДНИК ГУМАНІСТИЧНОЇ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА	6
Власенко Н. О., Базалій А. М., НАСТІЛЬНА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕКОСВІДОМОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	9
Кравченко О. Д., СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ БАТЬКІВ ДО ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	12
Лебедик Л. В., СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	16
Мартиненко В. О., ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПРОГНОСТИЧНИХ УМІНЬ У ПРОЦЕСІ ЧИТАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	19
Мартін А. М., ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ ТА АКТУАЛІЗАЦІЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	22
Федій О. А., Мірошніченко Т. В., Мисливець В. М., ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНИЙ КОМПОНЕНТ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	25
Онопрієнко О. В., ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ЯК ОРІЄНТИР ДЛЯ СТВОРЕННЯ ОСВІТНІХ ОНЛАЙН-РЕСУРСІВ	30
Починок Є.А., Гібалова Н. В., Непорада І. М., ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ІДЕЙ В. О. СУХОМЛІНСЬКОГО	33
Плаксюк Н. С., Науковий керівник: доц. Чуб К. Ф., АКТИВІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР	37
Стиркіна Ю. С., ПОЗИТИВНИЙ ТА НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ МИСТЕЦТВА ЯПОНСЬКОЇ АНІМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ У ДИТЯЧОМУ ТА ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ	40
Стрельніков В. Ю., МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ОБДАРУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	47

Секція 2**ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ ТА ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ
ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

	51
Булах Л. М., Стрілецька Н. М., ВИКОРИСТАННЯ LEGO НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	51
Вашуленко О. В., МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ НАУКОВО-ХУДОЖНІМИ ТЕКСТАМИ	54
Демченко Ю. М., РОЗВ'ЯЗУВАННЯ КОМПЕТЕНТІСНИХ ЗАВДАНЬ НА ЗАНЯТТЯХ З МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	57
Ємець Д. В., МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ НА ЗНАХОДЖЕННЯ ЧЕТВЕРТОГО ПРОПОРЦІЙНОГО РІЗНИМИ СПОСОБАМИ	62
Жабська І. Р., ЗГУРТУВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ПІД ЧАС ВИМУШЕНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ САМОІЗОЛЯЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	65
Жабська І. Р., ПРОБЛЕМА НАСТУПНОСТІ У НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ НА СПІЛЬНУ РОБОТУ	69
Жигора І. В., НЕСТАНДАРТНІ ВПРАВИ В СИСТЕМІ ОПРАЦЮВАННЯ ОРФОГРАФІЧНОГО МАТЕРІАЛУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	72
Захарова Г. Б., ВИКОРИСТАННЯ ВІЗУАЛЬНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	77
Карапузова Н. Д., Бугаєць Т. М., РЕАЛІЗАЦІЯ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «РОБОТА З ДАНИМИ» У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	80
Лагола І. М., РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ТА ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ	83
Лупінович С. М., Лапшина І. С., МОДЕЛЬНИЙ ПІДХІД УПРАВЛІННЯ КОМПЕТЕНТІСНИМ УРОКОМ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	87
Любченко І. І., РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	90
Нікітіна О. О., ЕЙДОТЕХНІКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ ПРО ЧИСЛО В УЧНІВ 1 КЛАСУ НУШ	94
Новак А. О., ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ПРОЦЕСУ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ	98
Павленко Ю. Г., ТЕХНІКА ДЕКОРУВАННЯ «ДЕКУПАЖ» НА УРОЦІ «ТЕХНОЛОГІЇ» У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	100

Петрук О. М., ЗВОРОТНІЙ ЗВ'ЯЗОК ЯК КОМПОНЕНТ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ	103
Сташкевич А. С., Лісова Т. С., ВИКОРИСТАННЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗІ СПОСОБАМИ ВПОРЯДКУВАННЯ ДАНИХ	106
Степаненко С. В., Степаненко Н., КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	108
Чебикіна І. Г., СТОРИТЕЛЛІНГ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	112
Чуб К. Ф., АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕКИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ	117

Секція 3

УПРОВАДЖЕННЯ ОНОВЛЕНОГО ЗМІСТУ ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ	121
Бібік Н.М., ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ	121
Макаренко Я. М., ЗАГАЛЬНОПЕДАГОГІЧНІ МАСОВІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАУРОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	124
Павлова Т. С., ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У ВИМОГАХ ДО РЕЗУЛЬТАТІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	127
Прищеп О. П., ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ІНТЕГРОВАНОГО ВИКЛАДАННЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	130
Хрипко Н. М., Макаренко Я. М., ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНИХ ПРОЄКТІВ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	134
Щербина Л. О., РЕАЛІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ	137
Яресько В. О., Науковий керівник: доц. Павленко Ю. Г. ОРГАНІЗАЦІЯ СПІЛЬНОЇ ТВОРЧОСТІ В ДОМАШНІХ УМОВАХ: ВЗАЄМОДІЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ І РОДИНИ	140

Секція 4

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	143
Головач С. П., Науковий керівник: Починок Є. А., ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ВИМІРІ	143
Довга Т. Я., ІМІДЖ-ДИЗАЙН ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА	147

Дюміна М. І., Науковий керівник: Починок Є. А., ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО СТВОРЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	150
Лимар Ю. М., Стрілець С. І., Гавриленко Т. Л., ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ПРАКТИКИ ЗДОБУВАЧІВ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 013 ПОЧАТКОВА ОСВІТА	155
Котелянець Н. В., ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «ТЕХНОЛОГІЇ»	158
Мининник А. В., Науковий керівник: доц. Павленко Ю. Г., АПЛІКАЦІЙНІ РОБОТИ З ПРИРОДНОГО МАТЕРІАЛУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	162
Мірошніченко Т.В., Пономаренко В. І., «ПЕДАГОГІКА ЩАСТЯ» ЯК ФЕНОМЕН ГУМАНІСТИЧНИХ ОРІЄНТИРІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	165
Погребняк В. А., СПЕЦІАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ КУРС ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	170
Порутчик О. В., Науковий керівник: Починок Є. А., ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ	173
Сівакова М. А., ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОЗВИВАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ	178
Юношева Т. В., СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ВПЛИВУ У ВЗАЄМОДІЇ З УЧНЕМ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	181
Червінська І. Б., Червінський А. І., Никорак Я. Я., МЕДІЙНА ГРАМОТНІСТЬ ПЕДАГОГА ЯК ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	184
Чупрун О. С., КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЕВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	190

Секція 1

ПСИХОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

Богута В. М.,

*кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри природничих
і математичних дисциплін та методик їх викладання Полтавського
національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка*

СВОБОДОЦІЛЬНИЙ СКЛАДНИК ГУМАНІСТИЧНОЇ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Шлях інтеграційних процесів України у європейський та світовий простір зумовлює необхідність інтенсивних змін в політичному, економічному, соціальному й освітньо-культурному житті нашої держави. Імплементация сучасних методологічних орієнтирів з подальшим науковим обґрунтуванням стратегії інтеграції України у світове культурно-освітнє середовище дає можливість зробити висновки про те, що у контексті розвитку міжнародного освітнього простору провідною стратегією є організація освітніх систем різних країн світу на засадах гуманістичної парадигми. Відтак, цілком справедливим є твердження Ш. Амонашвілі, який визначив формулу гуманістичної педагогіки: прийняти – зрозуміти – допомогти – любити – співчувати – радіти успіху дитини – надихати [1, с. 98].

Гуманістична парадигма виховної системи характеризується її застосуванням у галузі освіти для формування здорової, вільної та самостійної людини. Саме тому у вітчизняній освітній галузі відбуваються реформаційні процеси, спрямовані на досягнення рівня найкращих світових стандартів. Значним поступом у динаміці освітніх змін стала поява стратегічного документа – Концепції Нової української школи, який заклав підвалини нової

освітньої парадигми освіти орієнтований на новий тип гуманістично-інноваційної освіти, виховання підростаючого покоління, яке буде конкурентоспроможним на ринку праці, здатним робити особистісний духовно світоглядний вибір, володітиме необхідними знаннями, навичками й компетентностями для навчання протягом життя.

Гуманістична педагогіка орієнтована на саморозвиток особистості, врахування природної індивідуальності, формування самостійності, що передбачає особистісний концепт, змістоутворюючий компонент якого складається з уміння робити власний вибір, приймати рішення та нести за них відповідальність. Фасилітаційну роль у цьому процесі має на себе узяти вчитель, який покликаний допомогти у створенні умов для самовираження та самоутвердження. Важливою умовою ефективності гуманістичної виховної системи школи є об'єднання дітей і дорослих у загальний колектив, який становить виховний потенціал системи. На слушну думку Ш. Амонашвілі, гуманна педагогіка повністю орієнтована на особистість дитини й заперечує владний підхід до виховання та навчання. Дослідник впевнений, що «у виховання немає зворотного шляху. Дитина не тільки готується до життя - живе тут і зараз, а вчитель має побудувати освітній процес так, щоб учень міг змінювати, покращувати умови життя, а не пристосовуватися до обставин. Звідси й принцип Школи Життя – розвивати та виховувати дитину за допомогою самого життя».

Беззаперечним є твердження про те, що гуманістична виховна система є відкритою системою. У її становленні, функціонуванні і розвитку велику роль відіграє середовище, причому не тільки як зовнішній фактор, але і як компонент цієї системи. Більшість сучасних авторів, що дотримуються у своїх дослідженнях гуманістичної парадигми розвитку особистості, розглядають поняття саморозвитку (або розвитку власної "самості") під різним кутом зору. Ряд дослідників означеної дифініції виходять із широкого тлумачення поняття:

"добудувати себе до загального", "відповідати усьому, що властиво для всіх людей", тобто виходять за контекст ідеологічних вимог того або іншого соціуму, підкреслюють значимість загальнолюдського в процесі саморозвитку. Інша когорта науковців акцентує увагу на тому, що людина розвиває свою індивідуальність, свою "самість" та, переважно, вже включає індивідуально виражені способи прояву загальнолюдського.

У контексті зазначеного вартує уваги свобододоцільність виховання, що на нашу думку, інтегрує в собі два процеси: забезпечення "волі від", що припускає захист дитини від придушення, гноблення, у тому числі й від власних комплексів, і виховання "волі для", що означає створення максимально сприятливих умов для творчої самореалізації і розвитку. Реалізація цих основоположних цінностей вимагає виконання нових задач: поглиблення розуміння індивідуальності кожної дитини; розробки психологічного обґрунтування специфіки педагогічної підтримки; психолого-культурних основ її технології, методів і прийомів; орієнтації виховання на турботу про дитину.

Список використаних джерел

1. Амонашвілі Ш. О. Школа життя. Хмельницький: Подільський культурно-просвітницький центр ім. М.К. Реріха, 2002. 170 с.
2. Шалва Амонашвілі Вірте в безмежні можливості своєї дитини URL : <https://osvitoria.media/experience/shalva-amonashvili-virte-v-bezmezhni-mozhlyvost-i-svoyeyi-dytyny/>

Власенко Н. О.,

*кандидатка біологічних наук, доцентка
кафедри початкової освіти, природничих і математичних
дисциплін та методик їх викладання Полтавського
національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка,*

Базалій А. М.,

*здобувач вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр» Полтавського
національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка*

НАСТІЛЬНА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕКОСВІДОМОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Екологічну освіту з питань переміни клімату визнано ключовою частиною міжнародного реагування на глобальні кліматичні зміни. Важливим принципом екологічної освіти є її безперервність, що означає взаємопов'язаний процес навчання, виховання та розвитку людини протягом усього життя. Розв'язувати цю проблему потрібно шляхом формування індивідуальної та колективної екологічної свідомості, починаючи ще з початкової школи. Гра належить до традиційних і визнаних методів навчання дітей молодшого шкільного віку. Цінність методу полягає в тому, що в ігровій діяльності освітня, розвиваюча й виховна функція діють у тісному взаємозв'язку в аспекті екологічної освіти. Розв'язувати екологічні проблеми потрібно шляхом формування практичних навичок завдяки використанню настільної гри, що розширює пізнавальні можливості, виховує особистість учнів.

Питаннями дослідження проблем екологічної освіти та настільних ігор як засобу її запровадження займалися науковці: О. Дух, Н. Цицюра, О. Галаган, А. Тарасенко, Л. Полудень, О. Головня тощо. Використання в освітньому процесі інтерактивних технологій для формування екологічної свідомості

описували в своїх працях такі вчені: І. Кряж, А. Львовичкіна, Е. Грезе, О. Мамешіна, О. Паламарчук та ін.).

Інтеграція екологічної складової з базовими предметами розширює сферу природничих знань, показує їх зв'язок з життям, що підвищує інтерес школярів до навчання, адже формування відповідального ставлення до природи можливо тільки в умовах постійної взаємодії з природою, її усвідомлення. Екологічна освіта є одним з найважливіших завдань формування почуття екологічної усвідомленості й відповідальності серед здобувачів освіти. Екологічна свідомість є вищим рівнем психічного відображення природного, штучного, соціального середовища та свого внутрішнього світу; рефлексія місця та ролі людини в екологічному світі, а також саморегуляція цього відображення [1].

Л. Корнійчук вважає, що настільні ігри впливають на розумовий розвиток дітей. Під час гри навчання проходить у комфортній для дітей ігровій формі. До того ж, в настільних іграх є усвідомлене підпорядкування правилам, що, у свою чергу, приводить до розвитку довільності та корекції імпульсивної поведінки, а також розвиваються навички взаємодії з іншими дітьми та дорослими. Використання ігор, що моделюють життєві ситуації, спільне розв'язання проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації передбачає організація інтерактивного навчання. При цьому знання і навички учня стають його особистим досвідом [2; 3].

Дидактичні ігри різних видів є особливо необхідними у навчанні та вихованні дітей початкової ланки освіти. Захопившись грою, школярі не помічають, що вони навчаються: пізнають, запам'ятовують нове, орієнтуються у незвичних ситуаціях, поповнюють запас уявлень, понять, розвивають навички, фантазію. Дидактичні ігри, зокрема, настільні, добре узгоджуються із освітнім процесом в початковій школі згідно з концепцією НУШ та Державним стандартом початкової освіти, де екологічна компетентність є однією з

ключових в переліку компетентностей. Екологічна компетентність розглядається як основа формування екокультури й екосвідомості учнів.

В нашому дослідженні ми з'ясували, що у дітей в процесі настільної гри формуються: розумові здібності (під час гри поліпшується зорова пам'ять, розвиваються логіка, образне мислення, фантазія, увага, кмітливість); особистісні якості (у всіх іграх потрібно дотримуватися спеціальних правил, часто необхідно приймати самостійні рішення в складних і непередбачуваних ситуаціях, робити той чи інший вибір, що вчить дитину дисципліни і терпінню); комунікативні навички (в грі беруть участь кілька людей, тому прекрасно вчить їх ефективній взаємодії між собою) тощо. Настільна екогра дозволяє досягти дітям цілої низки важливих цілей: дидактичних, розвивальних та виховних.

Таким чином, використовуючи настільні ігри екологічного змісту в освітньому середовищі початкової школи, створюється емоційно-сприятлива атмосфера, що формує позитивне бережливе ставлення до всього живого і до природи в цілому та майбутнього середовища існування людства.

Отже, знання про навколишню дійсність та усвідомлення своєї відповідальності за екологічний стан планети доцільно формувати в свідомості дітей за допомогою настільної гри з початкової школи, що спонукає до активної взаємодії у групі, розвитку мислення, формує мотивацію актуальної навчально-пізнавальної діяльності. На основі цих знань та власної відповідальності учні формують нову систему цінностей, що мають у собі знання про природу, моделі поведінки, що сприяють поліпшенню екологічної ситуації та взаємодії з навколишнім середовищем, збереженню екологічних ресурсів, а також розвивають у собі комунікативні навички, уміння застосовувати безпосередньо свої знання у практичній діяльності.

Список використаних джерел

1. Власенко Н. О. Екоосвідомість молодших школярів. *Інноваційні педагогічні рішення у початковій освіті*: Зб. наук. праць [за заг. ред. /

О. А. Федій, відпов. ред. Ю. Г. Павленко] / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава: Видавець Шевченко Р. В., 2018. С. 45 – 54.

2. Довгенко Б., Полудень Л. Настільна гра в розвитку дітей шкільного віку. *Традиції та новітні технології у розвитку сучасного мистецтва*. № 6. 2020. С. 30 – 32.

3. Корнійчук Л. Настільні ігри як важливий засіб навчання та дозвілля, їх вплив на формування особистості дитини. URL: <https://vseosvita.ua/library/nastilni-igri-ak-vazlivij-zasib-navcanna-ta-dozvilla-ih-vpli-v-na-formuvanna-osobistosti-ditini-411298.html>

Кравченко О. Д.,

старша викладачка кафедри психології

Полтавського національного педагогічного

університету імені В. Г. Короленка

СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ БАТЬКІВ ДО ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Суб'єктно-діяльнісний підхід до вивчення пізнавального розвитку особистості молодшого школяра вимагає врахування, насамперед, тих чинників, які сприяють формуванню активної «внутрішньої позиції» [1] дитини до власного навчання, оволодіння нею навичками інтелектуальної діяльності як у школі, так і в позаурочний час. Саме на рівні початкової школи складаються психологічні передумови, які забезпечують поступовий «перехід» від зовнішнього управління навчальною діяльністю до ініційованих самою дитиною зусиль по її освоєнню.

Батьківське ставлення, як одна із форм суб'єктності дорослого, що реалізується в характері побудови стосунків із дитиною, визнається одним із

провідних чинників розвитку особистісних якостей дитини (А. Я. Варга, О. О. Бодальов, В. В. Столін, О. О. Карабанова та ін.). Воно відображає не лише настанови щодо виховання, пов'язані з індивідуальністю дитини, а й особистісні характеристики самих батьків. Серед останніх особливе значення мають: адекватність (уміння бачити і розуміти індивідуальність дитини); гнучкість (вибір різних способів впливу на дитину в залежності від ситуативного контексту); прогностичність, як «випереджальна», щодо появи нових якостей дитини, комунікація з нею [3].

Ставлення до дитини є виявом своєрідного поєднання батьками соціальних сподівань (очікувань), вимог і контролюючих санкцій, які втілюються в стильові характеристики їхнього впливу. Мотиви батьківського впливу виявляються у спілкуванні з дітьми не безпосередньо, а опосередковано – у використовуваних батьками оціночних інтерпретаціях дій і поведінки дитини. Тому, на нашу думку, для розвитку пізнавальної активності молодшого школяра важливе значення мають як змістовні, так і стильові характеристики сімейного впливу на дитину, очікування батьків по відношенню до дитини, зокрема, пов'язані з її шкільними успіхами.

Нас цікавили змістовно-цільові характеристики оціночного ставлення батьків до пізнавальних можливостей своїх дітей. Насамперед те, як батьки оцінюють загальне ставлення дитини до навчання в школі і розуміють його вияви на рівні конкретних дій і вчинків (поведінки); усвідомлюють ступінь відповідальності дитини під час підготовки домашніх завдань. Для оцінювання рівня сформованості пізнавальних потреб дитини батькам пропонувалися такі змістовні показники: 1) загальне ставлення молодшого школяра до навчання, виконання ним своїх учнівських обов'язків; 2) інтенсивність пізнавальної діяльності дитини при підготовці до навчальних занять та її самостійність; 3) особливості емоційних переживань, пов'язаних із розумовою діяльністю (інтелектуальні почуття) та форми їх вияву; особливості емоційного реагування

дитини на цікаве для неї завдання, яке вимагає інтелектуального напруження; 4) спрямованість пізнавальної активності під час підготовки домашніх завдань; 5) готовність дитини виконувати завдання на кмітливість; 6) особливості реагування на труднощі в навчанні тощо.

Порівняння змістовно-стильових характеристик батьківського ставлення до дітей різного рівня інтелектуальної продуктивності виявило, що найбільш переважаючими орієнтаціями батьків другокласників із низькими її показниками є ті, що відповідають психологічному стилю сприйняття ними дитини як «Маленької невдахи». Значимість такого типу орієнтацій у цій групі батьків склала 84,8%. Ці дані свідчать, що при побудові стосунків із дитиною батьки намагаються інфантилізувати дитину, приписати їй особистісну і соціальну неспроможність. Сама дитина сприймається, у відповідності до таких батьківських настанов, як непристосована, неуспішна, невміла і відкрита для різних небажаних впливів.

Серед найбільш значимих батьківських настанов у стосунках із дітьми, які мають високу продуктивність інтелектуальної діяльності, нами виявлені ті, що співвідносяться із стилем «Авторитарної гіперсоціалізації» (його значимість у цій групі склала 95,8%). Він характеризується високими очікуваннями щодо соціальних досягнень дитини, в основі яких батьки вбачають, насамперед, слухняність і дисциплінованість дитини. З одного боку, батьки з такими орієнтаціями уважні до досягнень дитини (зокрема, і навчальних), її звичок, пізнавальних інтересів і устремлінь. Проте, іноді надмірний авторитаризм може ускладнювати психологічний контакт між батьками і дитиною; виявлятися у неадекватних обмеженнях і покараннях дитини (зокрема, в залежності від її успіхів у навчанні). З іншого боку, специфіка «входження» дитини у нову для неї соціальну діяльність (якою і є навчання для учнів початкової школи), не виключає психологічної доцільності таких настанов на етапі первинної

адаптації дитини до умов шкільного життя, що дозволяє чітко організовувати життя дитини у відповідності до нових вимог.

Представленість інших стильових характеристик батьківських настанов, що досліджувалися нами, по виділених групах учнів із різним рівнем продуктивності пізнавальної діяльності, практично не відрізняється. Так батьківські орієнтації, які відповідають соціально бажаному стилю «Кооперація» мають однакову значимість у обох групах (48,8 для батьків другокласників із високою продуктивністю інтелектуальної діяльності і 46,3 – у іншій групі).

Вивчення батьківського впливу на пізнавальний розвиток дитини є як важливою, так і складною проблемою і потребує комплексних її досліджень. Реалізована нами спроба простежити стильові особливості ставлення батьків до пізнавальної активності їх дітей, у відповідності до її сформованості, мають попередній характер і потребують подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Божович Л. І. Вибрані психологічні праці: Проблема формування особистості /Л. І Божович. – Санкт-Петербург: «Пітер», 2008 – 212 с.
2. Іванов Д. І. Психологічний аналіз системи дитячо-батьківських стосунків у парадигмі глибинної психології / Д. І. Іванов – Одеса: «Бахма», 2005. – 121 с.
3. Співаковська А. С. Як бути батьками / А. С. Співаковська – М.: Педагогіка, 1986. – 160 с.

Лебедик Л. В.,

*докторка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри спеціальної освіти і соціальної роботи Полтавського
національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка*

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Сучасне інноваційне освітнє середовище є новим етапом в історії цивілізації, що ґрунтується на креативності її представників. Головною дійовою особою цього етапу є особистість, яка володіє електронікою, інформацією, комп'ютерною технікою, теле- і відео комунікаціями тощо.

Проблема розвитку креативності особистості в умовах інноваційного освітнього середовища є надзвичайно актуальною в руслі сучасних тенденцій, що засвідчують наші попередні дослідження [1, с. 228 – 231; 2, с. 173 – 178; 3, с. 163 – 167; 10, с. 201 – 207].

Соціально-педагогічні чинники, що впливають на розвиток креативності особистості в умовах інноваційного освітнього середовища, досліджувалися В. Стрельниковим [4, с. 248 – 268; 5, с. 13 – 18; 6, с. 9 – 18; 7, с. 251 – 285; 8, с. 354 – 357; 9; 10, с. 201 – 207; 11, с. 137 – 155; 12, с. 134 – 138 та ін.]. Зокрема, виділяються ситуативні й особистісні чинники, до останніх відносяться стійкі властивості, риси особистості та риси характеру людини [10, с. 201 – 207].

Виокремимо ситуативні соціально-педагогічні чинники, що негативно впливають на розвиток креативності особистості в умовах інноваційного освітнього середовища: ліміт часу; стан стресу; стан підвищеної тривожності; бажання швидко знайти рішення; занадто сильна чи занадто слабка мотивація; наявність фіксованої установки на конкретний спосіб рішення; невпевненість у своїх силах, викликана попередніми невдачами; страх; підвищена самоцензура;

спосіб пред'явлення умов задачі, що провокує неправильний шлях вирішення та інші [10, с. 201 – 207]. До означених чинників відносимо також рівень інформаційної культури особистості, критеріями якої є: уміння формулювати адекватно свою потребу в інформації; комп'ютерна грамотність вміння ефективно здійснювати пошук, переробляти і генерувати нову потрібну інформацію; уміння адекватно оцінювати і відбирати інформацію.

Список використаних джерел

1. Лебедик Л. В. Критерії розвитку інтелектуального обдарування особистості майбутнього фахівця у сфері соціальної роботи / Л. В. Лебедик // Обдаровані діти – скарб нації: матеріали Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (м. Київ, 8–11 грудня 2020 року). – Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2020. – 434 с. – С. 228 – 231.
2. Лебедик Л. В. Методологічні аспекти дослідження проблеми управління навчально-творчою діяльністю студентів / Л. В. Лебедик, Л. В. Рябовол // Збірник наукових статей магістрів факультету харчових технологій, готельно-ресторанного і туристичного бізнесу ПУЕТ за результатами наукових досліджень 2011-2012 навчального року. – Полтава: ПУЕТ, 2012. – 225 с. – С. 173-178.
3. Лебедик Л. В. Методологічні підходи до управління творчою діяльністю майбутніх соціальних працівників / Л. В. Лебедик, Т. А. Левченко // Неперервна освіта як засіб професійного зростання педагога (м. Тернопіль, 25 лютого 2022 року). Науковий, методичний, інформаційний збірник ТОКІППО / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, А. Janowski, Ф. І. Полянський, Г. І. Герасимчук, Н. Б. Стрийвус. – Тернопіль: ТОКІППО, 2022. – 298 с. – С. 163 – 167.
4. Стрельніков В. Ю. Лекція 2.10. Розвиток інтелектуальних та творчих здібностей учнів / В. Ю. Стрельніков // Удосконалення педагогічної майстерності в умовах особистісно зорієнтованої освіти: Модульний посібник.

– Полтава: ПОППО, 2006. – 292 с. – С. 248 – 268.

5. Стрельніков В. Ю. Методики оцінювання інтелекту та критерії творчої особистості / В. Ю. Стрельніков // Обдаровані діти і школа. Методика діагностики та педагогічний досвід (Посібник для вчителів і психологів). – Полтава: ПОПОПП, 1998. – С. 13 – 18.

6. Стрельніков В. Ю. Методики оцінювання інтелекту та критерії творчої особистості / В. Ю. Стрельніков // Психологічна підтримка творчості учня / Упоряд. О. Плавник, В. Зоц. – К.: Редакції загальнопедагогічних газет, 2003. – 128 с. – С. 9-18.

7. Стрельніков В. Ю. Педагогічні основи забезпечення особистісного і професійного розвитку студентів засобами інноваційних технологій навчання. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2002. – Кн. 1. – 295 с.

8. Стрельніков В. Ю. Побудова механізму розвитку інтелектуального обдарування особистості майбутнього фахівця зі спеціальної освіти / В. Ю. Стрельніков // Обдаровані діти – скарб нації: матеріали Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (м. Київ, 8–11 грудня 2020 року) – Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2020 – 434 с. – С. 354 – 357.

9. Стрельніков В. Ю. Розвиток інтелектуальних та творчих здібностей студентів. Методичні рекомендації для слухачів педагогічного факультету МПК. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2003. – 24 с.

10. Стрельніков В. Ю. Розвиток креативності майбутнього фахівця соціальної роботи в епоху цифрової реальності / В. Ю. Стрельніков, Л. В. Лебедик // Філософія для дітей: сучасний стан і перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 25, 26 травня 2021 р.). – Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. – 262 с. – С. 201 – 207.

11. Стрельніков В. Ю. Розвиток інтелектуальних та творчих здібностей учнів (матеріали до вивчення міні-модуля «Інтелект і творчість») / В. Ю. Стрельніков

// Удосконалення педагогічної майстерності в умовах особистісно орієнтованої освіти: Модульний посібник. – Полтава: ПОІППО, 2003. – 190 с. – С. 137 – 155.

12. Стрельніков В. Ю. Управління розвитком креативності студентів / В. Ю. Стрельніков // Освітній менеджмент: перспективи розвитку та інновації. Всеукраїнська науково-практична конференція, 23 жовтня 2001 р. Збірник статей. – Полтава: ПОІППО, 2001. – 160 с. – С. 134 – 138.

Мартиненко В. О.,

кандидатка педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко Інституту педагогіки НАПН України

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПРОГНОСТИЧНИХ УМІНЬ У ПРОЦЕСІ ЧИТАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Прогностична діяльність під час читання полегшує процеси сприймання й аналізу тексту, сприяє поглибленому його розумінню, активізації мисленневих процесів, розвитку мовлення. Молодший шкільний вік є сенситивним щодо формування прогностичних умінь, що зумовлено такими віковими новоутвореннями, як рефлексія і внутрішній план дій.

Під час дослідження, з метою забезпечення ефективності формування прогностичних умінь молодших школярів, були виділені такі організаційно-педагогічні умови:

- цілеспрямована реалізація на уроках читання, уроках роботи з дитячою книжкою продуктивних *читацьких технологій* (технологія опрацювання текстів різних видів; технологія діалогічної взаємодії учня з текстом, автором твору; елементи технології розвитку критичного мислення), а

також читацьких стратегій і практик (наприклад, «Мозковий штурм», «Орієнтири передбачення змісту тексту твору», «Орієнтири передбачення змісту дитячої книжки», «Ілюстрації змісту», Читання із зупинками», «Смислова компресія тексту», «Застосування прийомів мовної та контекстуальної здогадок», «Стратегії роботи із значними за обсягом текстів» та ін.);

- технології формування прогностичних читацьких умінь ґрунтуються на дидактичних, психологічних, психолінгвістичних засадах, з урахуванням принципів організації навчання: особистісно-діяльнісної, комунікативної спрямованості навчального процесу; комплексного розвитку різних функцій прогностичної діяльності: когнітивної, регулятивної, мовленнєво-комунікативної у їх різних поєднаннях; особливостей розвитку пізнавальних процесів у молодшому шкільному віці; посильності і доступності навчального матеріалу, продуктивних методів і прийомів навчання;

- процесуальний компонент формування прогностичних умінь молодших школярів під кутом зору реалізації зазначених технологій, застосування різних стратегій і практик забезпечує цілеспрямовану організацію читацької діяльності з формування у молодших школярів умінь встановлювати причиново-наслідкові зв'язки, здійснювати реконструкцію і перетворення уявлень, планувати майбутню діяльність, здійснювати *вербально-смислове* прогнозування (передбачати під час читання наступний склад, слово, словосполучення); *та смислове прогнозування* (висувати різні гіпотези (передбачення) щодо орієнтовного змісту тексту (його частини), дитячої книжки, їх перевірку та формально-логічне обґрунтування);

- організацію роботи з формування прогностичних умінь на уроках читання педагог здійснює на матеріалі програмових текстів підручників, з якими працюють учні, а також дитячих книжок, визначених для уроків роботи з дитячою книжкою. Серед них класовод обирає насамперед такі, смислова

структура яких є послідовною, логічною, а зміст твору (тексту) – інформативним і пізнавальним. Також зміст текстів має містити добре відомі учням, а також нові елементи, які дають можливість співвідносити зміст із власним досвідом, стимулювати інтерес і допитливість. У художніх та інформаційних текстах мають бути експліцитно (очевидно, чітко) представлені елементи композиційно-логічної структури (заголовки, ілюстрації, членування тексту на логічно завершені частини, послідовний розвиток сюжетної лінії, достатня частотність повторюваності ключових слів, понять, термінів, поліграфічне оформлення матеріалу. У тексті вони виконують регулятивну функцію взаємодії читача з текстом, керування читацьким сприйманням та розумінням, слугують важливими смисловими опорами-підказками під час прогнозування;

- реалізація діалогової взаємодії учнів з текстом твору, його автором здійснюється на всіх етапах текстової діяльності (до тексту, під час опрацювання тексту, після текстової діяльності). Вона включає: пошук незрозумілого в тексті, формулювання запитань; імовірні відповіді на запитання чи відповіді щодо подальшого розвитку змісту твору; самоконтроль (перевірка своїх передбачень за авторським текстом);

- формування прогностичних умінь учнів здійснюється у взаємозв'язку мисленневих процесів і мовленнєвої поведінки, з опорою на минулий досвід особистості, індивідуальні фонові знання; власний читацький і життєвий досвід;

- побудова та перевірка імовірних смислових гіпотез сполучається з рефлексивною діяльністю: аналізом, самооцінкою, оцінювальними судженнями, висновками стосовно власних, а також критичним сприйманням, осмисленням гіпотетичних читацьких версій одноліток, висловлених до читання, під час читання тексту під кутом зору їх адекватності, обґрунтованості, перспективності і варіативності.

Мартін А. М.,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,

доцентка кафедри методик дошкільної та початкової освіти

Центральноукраїнського державного педагогічного

університету імені Володимира Винниченка

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ ТА АКТУАЛІЗАЦІЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасний етап розвитку освіти характеризується посиленням уваги до питань навчання і виховання учнівської молоді, створення відповідних умов для реалізації особистісного інтелектуально-творчого потенціалу підростаючого покоління. Важлива роль у цьому процесі належить Новій українській школі. Саме, як ефективність її функціонування, як соціально зумовленої педагогічної системи, спрямованої на забезпечення творчих потреб учнів у процесі дослідницької діяльності, формування їх творчої активності, самостійності та креативної культури.

Вищим рівнем розвитку умінь є дослідницькі, які передбачають уміння застосовувати певні прийоми наукового методу пізнання в умовах вирішення навчальної проблеми, у процесі виконання навчально-дослідницького завдання. Це потребує розвиток в учнів здатності до самостійних спостережень, дослідів, які набуваються у процесі вирішення дослідницьких задач, що, у свою чергу, передбачає спроможність учня здійснювати аналіз, синтез, проводити виокремлення суттєвих ознак, робити порівняння, узагальнення та висновки.

Дослідницькі вміння постають сукупністю систематизованих знань, умінь і навичок особистості, поглядів і переконань, які визначають функціональну готовність молодших школярів до творчого пошукового розв'язання пізнавальних задач.

Формування дослідницьких умінь молодших школярів – одне із найважливіших завдань сучасної освітньої практики в рамках Концепції Нова українська школа. Дослідницька активність сприяє становленню суб'єктної позиції дитини в пізнанні навколишнього світу. Слід підкреслити, що при створенні передумов для цілеспрямованого розвитку дослідницької активності дітей відбувається розвиток мислення, становлення пізнавальних інтересів, розвиток продуктивної і творчої діяльності, розширення взаємодії дітей з навколишнім світом [2].

У новій українській школі при організації навчання приділяється увага розвитку таких дослідницьких умінь учнів як побудова гіпотез, планування, організація спостережень, збір та обробка інформації, використання і перетворення інформації для отримання нових висновків, інтегрування змісту відразу кількох областей знання [3].

Дослідницьку діяльність можна розглядати як один із шляхів реалізації компетентнісного підходу в навчанні молодших школярів. Компетентнісний підхід реалізується шляхом формування в учнів системи ключових компетенцій, що складають його суб'єктивний досвід. Поняття компетентності включає мотиваційну, етичну, соціальну та поведінкову лінії, а також результати навчання (знання і вміння), систему ціннісних орієнтацій, звички.

Поступальний розвиток дослідницького досвіду учнів забезпечується розширенням виконуваних операційних дій при вирішенні навчально-дослідних завдань і ускладненням діяльності – від фронтальної під керівництвом вчителя до індивідуальної самостійної діяльності. Залучення школярів до навчально-дослідної діяльності має бути гнучким, диференційованим, заснованим на особливостях прояву індивідуального дослідницького досвіду дітей.

Дослідницька діяльність учнів може бути успішною в тому випадку, якщо вона буде будуватися на наступних принципах: доступності; природності;

свідомості; самодіяльності. Одним із головних принципів дослідницької діяльності учнів є принцип самодіяльності.

Дослідницька діяльність є прогресивною формою навчання, яка дає змогу педагогу виявляти та розвивати особистісні інтелектуальні здібності учнів. Дослідницька діяльність, на відміну від репродуктивної, дає учневі набагато більшу свободу розумової діяльності. Можливість вибору власної предметної діяльності стимулює дитину до самостійного аналізу результатів і наслідків своєї діяльності.

Таким чином, дослідницька роботи в початкових класах (і зокрема при вивченні природознавства) дозволяє дійти висновку, що вона буде ефективною за наступних педагогічних умов: забезпечення наступності в проведенні дослідів і спостережень за природою в початковій школі; цілеспрямованого навчання учнів методиці навчального спостереження та експериментування; урахування вікових та індивідуально-психологічних особливостей молодших школярів; оптимального поєднання репродуктивного та творчого підходів в організації дослідів та навчальних експериментів; запропоновані учням напрями дослідницької роботи мають бути різноманітними; теми досліджень повинні бути цікавими учням і мати практичну спрямованість.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartupochatkovoyi-osviti>
2. Концепція Нової української школи. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>
3. Нова українська школа: основи стандарту освіти. URL: <https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=http://nus.org.ua/wpcontent/uploads/2016/12/nova-schkola1-pantone-363-EC-1.pdf>

4. Чернецька Т. І. Зміст навчально-дослідницької діяльності молодших школярів: ймовірність корегування за напрямками й рівнями. Наукові записки / ред кол.: В. В. Радул, С. П. Величко та ін. Випуск 141. Частина I. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. 200 с.

Федій О. А.,

докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка,

Мірошніченко Т. В.,

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка,

Мисливець В. М.,

здобувачка вищої освіти освітнього ступеня «Магістр» Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНИЙ КОМПОНЕНТ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ефективність роботи з розвитку емоційного інтелекту дітей молодшого шкільного віку значною мірою залежить не тільки від чітко продуманих і визначених змістового та діяльнісного компонентів освіти, а й від системи педагогічного впливу, емоційної компетентності самого вчителя, а також готовності майбутнього вчителя початкових класів до означеної діяльності.

Готовність майбутнього вчителя початкових класів до розвитку емоційного інтелекту молодших школярів розглядаємо як складне професійно-особистісне утворення, що має багатокomпонентну структуру (емоційно-ціннісний, когнітивний, особистісно-діяльнісний) та передбачає здатність вільно орієнтуватися в педагогічних новаціях, організовувати освітній процес на основі емоційно сприятливої взаємодії, спрямовувати педагогічний вплив на розвиток емоційної компетентності учнів початкової школи.

Емоційно-ціннісний компонент охоплює ціннісно-змістову сферу людини, яка виявляється в особистісних новоутвореннях, знаннях, нормах і цінностях, мотивації до самовдосконалення, емпатії, толерантності, прагненні до саморозвитку. Відповідно, емоційно-ціннісний компонент має безпосередній зв'язок з усвідомленням особистістю своєї суспільної значимості, рівня своєї моральної культури, гуманістичної спрямованості, ціннісних орієнтацій тощо.

У даній системі ціннісні орієнтації виступають як результат саморозвитку особистості. Нам імпонує думка І. Тимощук, що ціннісні орієнтації є особистісними новоутвореннями і являють собою «адекватне знання-усвідомлення об'єктивних цінностей, їх переживання як потреб, що мотивують сьогодення і майбутнє» [3, с. 11]. Науковець стверджує, що ключовими елементами при підході до виховання вищенаведених показників є: психологічні механізми розвитку мотиваційно-ціннісної сфери особистості (ідентифікація, емоційне обумовлювання, наслідування, мотиваційне опосередкування, комфортність, вживання у соціальну роль, підтримання внутрішньої узгодженості поглядів), педагогічні умови, а також методи, форми і засоби поетапного розвитку мотиваційно-ціннісної сфери [3, с. 12].

Для нашого дослідження значний інтерес становлять гуманістичні цінності майбутнього педагога, формування й розвиток яких є важливою умовою успішної педагогічної діяльності. Гуманістичні цінності освіти В. Кузнєцова [2] визначає як сукупність особистісно значущих

морально-естетичних якостей, властивостей, характеристик, предметів та об'єктів реальної та ідеальної дійсності, які відповідають морально-естетичним загальнолюдським ідеалам. Зазначаючи, що сукупність базових гуманістичних цінностей відбиває специфіку стосунків між людьми, значення цих цінностей для життєвизначення і цілепокладання, координації всієї сфери соціокультурної поведінки особистості, дослідниця встановлює систему базових гуманістичних цінностей:

- життя як головна цінність існування людини і суспільства;
- доброта як здатність прихильно ставитися до людей, приносити радість і задоволення, щирість у стосунках;
- любов до ближнього (сердечність) як почуття глибокої сердечної прихильності, відданості;
- співчуття – здатність ставитися з розумінням, жалістю до переживань людини, її проблем, турбот;
- справедливість – здатність до неупереджених учинків та дій відповідно до моральних та правових норм суспільства;
- совість як тип поведінки людини відповідно до морально-етичних норм людської спільноти;
- глибока повага до людської гідності – здатність розкривати, розвивати найкращі якості людини [2].

Варто зазначити, що цінності усвідомлюються як загальнозначущі тільки в процесі комунікації, що свідчить про нерозривний зв'язок людини і цінностей. Але для того, щоб загальнолюдські цінності стали частиною внутрішнього світу особистості, потрібно викликати емоційні коливання, переживання та співчуття, тобто ті внутрішні чинники, які спонукають особистість до діяльності. Серед них можна виокремити емоційну складову особистості, так як в процесі соціальної взаємодії неконтрольований вияв емоцій провокує виникнення проблемних ситуацій і навпаки емоційний контроль є підґрунтям для свідомого

управління процесом міжособистісної взаємодії на основі гуманістичних засад та моральних пріоритетів.

Гуманістичні педагогічні цінності майбутнього педагога виступають як відносно стійкі орієнтири, з якими студенти співвідносять свої життєві принципи та педагогічну діяльність. Суб'єктивне сприйняття й засвоєння вчителем початкових класів загальнолюдських та педагогічних цінностей визначається його особистісними якостями, гуманістичною спрямованістю, професійно-педагогічною самосвідомістю, відображає його внутрішній світ. Відтак, для гармонійного розвитку учня вкрай необхідно, щоб партнерські взаємини між усіма учасниками освітнього процесу були спрямовані на відкрите та щире спілкування, сповнене утвердження таких цінностей:

- ✓ морально-етичних (гідність, рівність, справедливість, толерантність та культурне різноманіття, турбота, чесність, довіра),
- ✓ соціально-правових (верховенство права, нетерпимість до корупції та фаворитизму, патріотизм, екологічно-етична цінність, соціальна відповідальність);
- ✓ особистісно зорієнтованих (самореалізація, лідерство, свобода).

Емоційно-ціннісний компонент готовності майбутніх учителів до розвитку емоційного компоненту учнів також передбачає виявлення рівня внутрішнього контролю за емоціями, що передбачає інтелектуальну емоційність та емоційну стійкість. Слушним є твердження Л. Король, що емоційно-ціннісний компонент виявляється в процесі міжособистісної взаємодії, що передбачає емоційну оцінку об'єкта, вияв почуттів симпатії чи антипатії до нього [1, с. 21].

Емоційна стійкість є показником свідомого управління емоціями і виховується на основі періодичної участі у ситуаціях різного типу, але найбільше в складних, проблемних ситуаціях, які вимагають підвищеного контролю і концентрації уваги на власних відчуттях а також адекватного

сприйняття дійсності. Контроль над емоційним станом дає можливість учителеві орієнтуватись на моральні норми та гуманістичні цінності в процесі міжособистісної взаємодії з учнями, їх батьками, колегами. Успішність орієнтації на моральні норми та гуманістичні цінності значною мірою залежить від здатності студента до емпатії.

Емпатія – це здатність людини відчувати емоції оточуючих та співпереживати їхні стани, стабілізує емоційну сферу людини. Слід зазначити, що процес емпатії за своїм змістом є інтелектуальним. Безумовно, емпатія у структурі особистості майбутнього вчителя початкових класів може розглядатися і як ситуативне переживання, що виявляється в готовності вчителя проявити розуміння, співпереживання, співчуття до іншого.

Отже, емоційно-ціннісний компонент готовності майбутніх учителів до розвитку емоційного інтелекту молодших школярів поєднує розвиток гуманістичних норм і цінностей та високий рівень емоційного контролю, розвиток емпатії. Таким чином, показниками емоційно-ціннісного критерію є: гуманістична спрямованість педагогічної діяльності; сформованість загальнолюдських цінностей; здатність до емпатії.

Список використаних джерел

1. Король Л. Д. Діагностика формування національного характеру у студентів. *Проблеми сучасної психології*. 2010. № 7. С. 21 – 23.
2. Кузнєцова В. Г. Формування гуманістичних цінностей у майбутніх учителів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Луганськ, 2001. 20 с.
3. Тимошук І. В. Педагогічні умови виховання у студентів медичного технікуму гуманістичних цінностей: автореф. дис.... канд. пед. наук: 13.00.07. Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Т., 2005. 20 с.

Онопрієнко О. В.,

докторка педагогічних наук, старший науковий співробітник,

завідувачка відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко

Інституту педагогіки НАПН України

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ЯК ОРІЄНТИР ДЛЯ СТВОРЕННЯ ОСВІТНІХ ОНЛАЙН-РЕСУРСІВ

Освітня ситуація, пов'язана з періодичним запровадженням дистанційної форми навчання, зумовлює розроблення навчальних онлайн-ресурсів. Побудова таких ресурсів для учнів молодшого шкільного віку залежить від вікових особливостей їхнього фізіологічного і психічного розвитку. З огляду на це добір освітнього матеріалу доцільно здійснювати для дітей двох вікових груп: I – учні 6 – 8 років; II – учні 9 – 11 років.

Щодо фізіологічного розвитку молодших школярів. Діти 6 – 8 років емоційні та непосидючі, у них процеси збудження переважають над процесами гальмування, тому компоненти платформи повинні передбачати часті динамічні паузи з фізичними і танцювальними вправами, простими за координацією руху й не потребуючими значних м'язових зусиль і точності під час виконання. Дітям цього віку складно виконувати необхідні для письма дрібні точні рухи, тому графічні вправи повинні надаватися дозовано, в них мають переважати різноманітні й розмашисті рухові дії. У дітей 9 – 11 років розвивається фізична витривалість і координація, це дозволяє доповнити динамічні вправи елементами, що потребують тривалішого і точного виконання. У цьому віці розпочинається пубертатний період, що має враховуватись у доборі рухових елементів для хлопчиків і дівчаток. Окостеніння фаланг пальців у дітей допускає помірне збільшення кількості графічних вправ. Освітній матеріал для

обох вікових груп має передбачати гімнастику для очей у цікавій захопливій формі.

Щодо особливостей психічного розвитку учнів. Добір освітнього матеріалу пов'язаний із властивостями пізнавальних процесів молодших школярів. Сприймання у дітей 6 – 8 років набуває характеру цілеспрямованого спостереження, що дозволяє виконувати завдання на виділення інформативних сенсорних ознак, ідентифікацію, співвіднесення об'єкта з певним класом, моделювання. Водночас, швидка зміна сюжетів розгальмовує дитину, не дозволяє зосередитися. У дітей 9 – 11 років сприймання пов'язується з аналізом об'єкта, стає більш диференційованим, набуває ознак організованого спостереження. Водночас вони все ще не здатні зосереджуватись на великому обсягу інформації, краще сприймають короткі повідомлення, які не потребують зосередженості, концентрації уваги, відслідковування сюжетних ліній.

Увага дітей 6 – 8 років має невеликий обсяг, погано розподіляється, нестійка, для її концентрації потрібна зовнішня допомога, тому повинна забезпечуватись періодична взаємодія дітей із відео у вигляді підказок, опор. Учні цього віку часто не помічають помилок, ця особливість повинна враховуватись шляхом надання зворотного зв'язку під час виконання завдань. Увага дітей 9 – 11 років набуває більшої довільності, стійкості, збільшується її обсяг, учням легше зосереджуватись на зображеному й почутому, але стійкість довільної уваги все ще незначна, тому взаємодія дитини з відео має організовуватись із значною частотністю. Сучасні молодші школярі погано помічають деталі, їм складно виявляти важливі елементи навчальної інформації, отже впродовж одного тематичного блоку варто кількаразово акцентувати увагу на суттєвих моментах.

У дітей 6 – 8 років домінує мимовільна пам'ять, що спирається на суб'єктивно потрібне, на яскраві й емоційно насичені епізоди, тому в онлайн-курсі доцільно використовувати цікаві матеріали, привабливі візуальні

опори, динамічні включення, емоційно забарвлені сюжети. Учням 9 – 11 років властивий поступовий перехід до довільного, опосередкованого, осмисленого запам'ятовування, однак їм поки складно організувати цей процес, тому навчальний матеріал варто ділити на частини, в ньому потрібно виділяти ключові позиції. У зв'язку з тим, що в сучасних молодших школярів спостерігається звуження об'єму слухової пам'яті порівняно з їхніми однолітками попередніх поколінь, всю інформацію, яка потребує запам'ятовування, необхідно дублювати візуальним рядом.

Для дітей 6 – 8 років характерне наочно-образне мислення, тобто сприйняття завдання залежить від його візуального супроводу. У зв'язку з цим сутність реальних предметів і явищ доцільно розкривати з допомогою словесних і графічних символів, пропонувати усілякі опори, зразки, підказки, необхідні для побудови міркувань і висновків. Мислення дітей 9 – 11 років стає більш структурованим, школярі здатні до самостійної побудови логічних ланцюжків під час встановлення причиново-наслідкових зв'язків, вони здатні сприймати деякі абстрактні поняття. Водночас властива сучасним дітям кліповість мислення призводить до звички вловлювати лише гіпертексти, в яких зв'язки на асоціативному рівні, тому інформація для кращого її розуміння повинна дрібнитися, подаватися дозовано.

Урахування у ході підготовки онлайн-ресурсів описаних характеристик молодших школярів сприятиме реалізації дидактичного принципу віковідповідної посильності навчального контенту, забезпеченню здоров'язбережувального освітнього середовища.

Починок Є.А.,

*кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка,*

Гібалова Н. В.,

*кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти,
природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка*

Непорада І. М.,

*здобувачка вищої освіти освітнього ступеня «Магістр» Полтавського
національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка*

**ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»
ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ІДЕЙ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

В переломні моменти становлення громадянської спільноти, а саме у період війни, загострюються соціальні, політичні, економічні протиріччя, надзвичайно важливим і невідкладним є завдання виховати справжнього громадянина й патріота.

Серед з ключових компетентностей, які визначені Державним стандартом початкової освіти важливе місце посідають громадянська та соціальна компетентності, які пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають співпрацю з іншими особами для досягнення спільної мети, активність в житті класу і школи, повагу до прав інших осіб, уміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних з різними проявами дискримінації, цінувати культурне розмаїття різних народів та

ідентифікацію себе як громадянина України, дбайливе ставлення до власного здоров'я і збереження здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя [1].

У пошуках нових шляхів вирішення проблеми формування громадянської компетентності, сучасна педагогічна наука звертається до різних джерел, зокрема, до педагогічного досвіду прогресивних педагогів минулого. Серед визначних досягнень вітчизняної та світової педагогіки у ХХ столітті особливе місце займає педагогічна творчість В. О. Сухомлинського.

Громадянську компетентність визначають як сукупність властивостей індивіда, що соціалізований під впливом громадянського суспільства. При цьому громадянська компетентність виступає у вигляді соціокультурних, ціннісноментальних, власне професійних, моральноетичних і інших знань, навичок та вмінь, що мотивують індивідуальну і групову активність особистості [3, с. 86].

В. О. Сухомлинський чітко визначає теоретичні засади виховання громадянських почуттів дітей:

- це, передусім, створення дитиною радостей для інших людей і переживання особистого щастя й гордості у зв'язку з цим;
- по-друге, творення й збереження краси в усіх її багатогранних проявах;
- по-третє, громадянське ідеологічне багатство діяльності дитини в колективі, взаємовідносини між дітьми й іншими, позашкільними колективами;
- по-четверте, культивування й розвиток співчуття, жалості до всього живого й красивого, розвиток сердечної чуйності до прекрасного в природі;
- по-п'яте, розвиток високої інтелектуальної культури – думок, почуттів, переживань, що хвилюють душу людини, коли вона пізнає навколишній світ, минуле й сучасне людства, матеріальні й духовні багатства Вітчизни, душу свого народу, цінності мистецтва, особливо сучасної літератури

[2, с. 293].

На уроках «Я досліджую світ» в початковій школі велика увага приділяється формуванню елементарних знань про державу, закони, права, і відповідальність людини і громадянина, загальнолюдські моральні цінності і норми поведінки. Зміст завдань даного інтегрованого курсу сприяє розвитку комунікативних компетентностей учнів, що дозволяють їм інтегруватися в оточення, в класний і шкільний колектив, сім'ю а через нього суспільство, насамперед уміння спілкуватись і розв'язувати конфліктні ситуації через діалог. Закладаються й основи ціннісних орієнтацій свідомого громадянина.

Зважаючи на те, що молодші школярі емоційно вразливі, в них переважає, конкретно-образне мислення та нестійка увага провідними формами роботи на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» мають бути рольові та імітаційні ігри, обговорення казок, оповідань, зокрема В. О. Сухомлинського, що мають безцінний виховний потенціал, розвивальні вправи. На думку педагога, «емоційна самооцінка – це ґрунт, на якому проростають зерна моральних повчань, а без моральних повчань достойних і мудрих людей немислиме виховання» [2, с. 582]. Це визначає принципи поєднання методів і прийомів навчання – активне і усвідомлене нагромадження, а відтак – і узагальнення вражень з різних джерел, доцільну організацію самостійної і пошукової діяльності учнів.

Таким чином, учні розуміють свою приналежність до української нації, причетності до історії своєї держави, необхідності активної громадянської позиції, а в подальшому і відповідальність за долю своєї країни.

Спираючись на досвід В. О. Сухомлинського, сьогодні ми визначаємо систему виховних завдань, які реалізують мету громадянського виховання, зокрема, на уроках інтегрованого «Я досліджую світ», до яких належить:

- забезпечення умов до самореалізації;
- формування громадянської свідомості і людської гідності;

- виховання правової культури;
- утвердження загальнолюдської культури;
- формування спеціальної активності та відповідальності;
- забезпечення повноцінного розвитку дітей.

Отже, в умовах сьогодення становлення громадянина відбуватиметься набагато успішніше, якщо вчитель усвідомить зміст, форми і методи громадянського виховання через призму ідей В. О. Сухомлинського.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osvit> (дата звернення 15.05.2022)
2. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. Т. 3: Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. Київ: Рад. шк., 1977. 670 с.
3. Шевчук Т. Е. Громадянська компетентність як елемент формування особистості майбутніх фахівців . *Молодий вчений*. 2018. № 4. С. 85 – 88

Плаксюк Н. С.,

здобувачка вищої освіти освітнього ступеня «Магістр» Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка,

Науковий керівник: доц. Чуб К. Ф.,

кандидат фізико-математичних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

АКТИВІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР

Модифікація сучасної освіти спрямована на формування особистості молодших школярів, здатних приймати нестандартні рішення, швидко адаптуватися до життєвих змін та креативно мислити. Безперечно, цей період змін виходить на кардинально новий виток інтегруючись у досягнення світової спільноти, в якому превалюють методи розвивального навчання. З прадавніх часів в Україні навчання дітей супроводжувалося ігровою діяльністю, що емпірично передбачало розв'язання важливих технологічних завдань формування особистості дитини (стрільба з лука, метання сніжок, катання на санчатах, лижах, ковзанах тощо) та ознайомлення її з великим діапазоном людських почуттів, морально-етичних норм і правил. Також ігри допомагають дітям зосереджуватися, самостійно мислити, приймати рішення, розвивати увагу, пам'ять, уяву та всі пізнавальні процеси. Саме у грі дитина могла проявити свої сили та презентувати себе оточуючому світу, причому, всі ігрові дії викликають у неї лише позитивні емоції [3].

Молодший шкільний вік є перехідним етапом для дитини, адже в цей період відбувається зміна провідного виду діяльності (від гри – до навчання). Тому, одним із найбільш дієвих шляхів навчання і виховання учнів молодшого

шкільного віку та формування їх як самостійної, ініціативної, вдумливої особистості є саме дидактичні ігри. Дидактична гра володіє потужним організаторським ефектом, адже захопившись грою, учні не помічають, що навчаються, а до активної діяльності залучаються навіть найпасивніші школярі. А. Макаренко писав: “Гра має важливе значення в житті дитини... Якою буде дитина в грі, такою вона буде і в праці, коли виросте. Тому виховання майбутнього діяча відбувається перш за все в грі...” [2].

На відміну від інших видів діяльності гра містить мету в самій собі: сторонніх і відокремлених завдань у грі дитина не ставить і не вирішує [1]. Всі ігри, які використовуються з навчальною метою поділяють на два види (залежно від основного змісту ігрових дій): перші побудовані на дидактичному матеріалі, дії з яким наділяються в ігрову форму та другі – передбачають введення дидактичного матеріалу як основного елементу ігрової діяльності. Загалом, нині відома велика кількість дидактичних ігор, які доцільно використовувати на уроках в початковій школі: ігри-змагання, драматизації, імітації, інсценізації, навчально-рольові, змагальні, комп'ютерні, терапевтичні, театральні, ігри-практикуми тощо.

Для впровадження дидактичних ігор в навчально-виховний процес початкової школи варто орієнтуватися на загальноприйнятну структуру, що включає чотири етапи:

1. Орієнтація: учитель називає тему та загальну характеристику гри, огляд її організації і правил.
2. Підготовка до проведення: ознайомлення учнів зі сценарієм, розподіл між ними ролей та підготовка до їх виконання, забезпечення процедур керування грою.
3. Проведення гри: учитель стежить за ходом гри, контролює послідовність дій, надає необхідну допомогу, фіксує результати.
4. Обговорення гри: дається характеристика виконання дій, їхнього сприйняття

школярами, аналізуються позитивні й негативні сторони ходу гри, труднощі, з якими вони зіткнулися, обговорюються можливі шляхи вдосконалення гри та можливої зміни її правил [1].

Отже, поєднуючи навчальну та ігрову спрямованість, дидактична гра допомагає у невимушеній та доступній для молодших школярів формі оволодіти навчальним матеріалом, пізнати оточуючий світ та самих себе. Гру, часто порівнюють з іскоркою, що запалює вогник допитливості і любові до знань, адже вона забезпечує розумовий, світоглядний, соціальний, естетичний, морально-духовний, екологічний, економічний, культурний особистісний розвиток кожного учня, сприяє позитивній зміні рівнів активності вихованців: від репродуктивного через пошуковий до творчого. Завдяки дидактичній грі формуються не лише предметні компетентності школярів, а й здатність виборювати перемогу, прагнути до успіху, контролювати волю, досягати поставленої мети, вимогливо ставитися до себе, бачити перспективу власного зростання й усвідомлювати потребу самовдосконалення. Саме дидактичні ігри дають змогу створювати сучасне освітнє середовище НУШ, в якому теорія і практика засвоюються одночасно, що надає змогу учням формувати характер, розвивати світогляд, логічне та критичне мислення, зв'язне мовлення, здатність виявляти і реалізовувати індивідуальні можливості.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Т. Роль гри у формуванні навчальної діяльності / Т. Бондаренко // Початкова освіта. – 2006. – №42. – С.22 – 24.
2. Макаренко А. С. Методика виховної роботи / А. С. Макаренко. – Київ : Рад. школа, 1990. – 366 с.
3. Розвивальні ігри та завдання в навчально-виховному процесі молодшого школяра / упоряд. І. Ю. Коваль : навч. посібн. – Хмельницький : ХОІППО, 2016. – 38 с.

Стиркіна Ю. С.,

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

ПОЗИТИВНИЙ ТА НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ МИСТЕЦТВА ЯПОНСЬКОЇ АНІМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ У ДИТЯЧОМУ ТА ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Постановка проблеми. Аніме – це мистецтво мультиплікації, розвинуте у Японії, в якому графіка та зміст повністю відрізняються від американських та європейських. Так само, як фільми про Гаррі Поттера засновані на книгах, деякі аніме засновані на мангах, японських коміксах. Батьки завжди висловлювали занепокоєння з приводу того, що їхні діти надто захоплюються переглядом аніме-фільмів. Однак дослідження стверджують, що аніме-фільми можна використовувати навіть як хороший навчальний інструмент для дітей, оскільки багато аніме-фільмів можуть мотивувати дітей стати успішними в житті та навчити їх важливості наполегливої праці, деякі манги та аніме виявляють у них творчу сторону та дають змогу мислити нестандартно в реальних життєвих ситуаціях. Тому в статті ми спробуємо розглянути як негативний, так і позитивний вплив аніме на формування особистості дитини. Тема позитивного та негативного впливу мистецтва японської анімації на формування особистості у дитячому та підлітковому віці досить детально вивчена в дослідженнях зарубіжних психологів, але мало уваги приділяється фактору впливу сучасної анімації на формування та розвиток особистості у дослідженнях вітчизняних фахівців. Інтенсивний технічний та інформаційний розвиток суспільства дає можливість припустити, що мистецтво сучасної японської анімації в цілому позитивно впливає на психіку молодшого школяра.

Аналіз досліджень і публікацій. Вплив анімації на розвиток психічної та емоційно-вольової сфери досліджували А. І. Допіра, А. Дрозд, Н. Северенчук, Л. Чорна, І. І. Шульга.

Метою даної статті є вивчення позитивного та негативного впливу мистецтва японської анімації на формування особистості у дитячому та підлітковому віці.

Виклад основного матеріалу. По-перше, з анімації дитина може дізнатися більше про нові сфери у навчанні, оскільки навчальне життя – це фаза, коли вони починають пізнавати нове та досліджувати нові ідеї. Ці фільми навчають учнів тим деталям шкільного життя, яким їх не навчить шкільна програма, але корисним для них у певний момент їхнього життя. Наприклад, вони можуть дізнатися про психічні розлади, такі як посттравматичний стресовий стрес, якщо вони дивляться «Шкільний ефір» і «Нарколепсія», якщо дивляться «Маленькі розбійники». Багато елементів, які проектуються в деяких аніме-фільмах, можуть здатися не цікавими зараз, але будуть цінними або корисними пізніше в житті.

Після перегляду аніме також можна засвоїти реальні життєві уроки: завчасне віртуальне моделювання реальних життєвих ситуацій надає учням здатність приймати правильні рішення, коли ці життєві ситуації дійсно застануть їх зненацька. Знання того, як герої долали життєві труднощі, допомагає дітям та підліткам мислити нестандартно, рятувати найгірші та найскладніші ситуації та ставати успішними. Навіть комедійні серіали виявляються корисними, якщо помітити у них елементи уроків реального життя. Аніме-серіали, включаючи «My Hero Academia», «A Silent Voice» і «Orange», є популярними саме з точки зору засвоєння уроків реального життя. Ці серіали дають змогу дітям та підліткам навчитися поважати своїх батьків і бути вдячними, уникати знущань над іншими, а головне – позбутися своєї зарозумілості.

Сучасне інтернет-суспільство стає свідком того, що багато дітей та підлітків перетворюються на інтровертів. Однак аніме-фільми помітно впливають на посилення їх соціальної взаємодії, і вони починають вести себе більш соціально. Діти працюючих батьків можуть уникнути нудьги та депресії від самотності у вільний час, переглядаючи аніме-фільми. Це не тільки знімає відчуття самотності, але й дає їм відчуття щастя. Вони також можуть підключитися до інших студентів, які дивляться аніме, і таким чином знайти нових друзів.

Цінностям стосунків в аніме теж приділяється багато уваги, що надзвичайно важливо, тому що в сучасному світі вони почали втрачати свою цінність. Багато хороших аніме-фільмів передбачають важливість стосунків, і інколи саме любов до аніме переконає дітей та підлітків зберігати такі цінності у своєму житті.

Однією з найважливіших переваг перегляду аніме-фільмів є навчання збереження моральних цінностей у житті. Такі серіали, як «Наікуи», навчають важливості командної роботи для досягнення успіху та тому, чому вона має вирішальне значення для досягнення успіху. «DBZ» – це популярна серія, яка надихає вийти за межі, піднятися вгору, продовжувати тренуватися, ставити цілі та виконувати достатньо важкої роботи, реалізуючи мрії. Аніме-серіал «Нова гра» навчає та надихає дітей та підлітків на те, як боротися за досягнення того, чого вони хочуть у житті, і подолати труднощі, пов'язані з початком роботи. Вони також вивчають інші людські цінності, такі як справедливість, щедрість, чесність, мужність, терпіння.

Поліпшення інтересу до культури та мови: досить часто діти і підлітки найменше цікавляться культурою країни, оскільки віддають перевагу ігровим елементам. Як не дивно, аніме-фільми є хорошим варіантом для них, щоб дізнатися більше про японську культуру в розважальній формі. Поступово вони починають проявляти інтерес до того, щоб дізнатися більше про культуру та

пов'язані з нею сфери. Навіть якщо рівень розуміння є низьким, наявність певного уявлення про культуру все ж може допомогти дітям стати ближче до культури.

Аніме покращує креативність і критичне мислення: ця форма наративу може підвищити їхню творчість, і учні можуть почати досліджувати свою творчу сторону разом із досягненням успіху в навчанні. Це покращує їх навички малювання, що допомагає їм почати вивчати області анімації та архітектури. Ті, які по-справжньому натхненні, навіть починають створювати власні аніме-персонажі та розробляють власні манги. Насправді, це хороша альтернатива для дитячих історій, оскільки це форма творчого розповіді. Тому перегляд аніме – це не завжди веселощі, це – можливості навчання. Окрім цих переваг, перегляд аніме може навчити студентів важливості правильного спілкування.

Як і будь-яка інша сфера, перегляд аніме може мати певні негативи, якщо діти схильні копіювати лише ненависть. Батьки повинні стежити за типами аніме, які дивляться діти, і допомагати їм вибирати відповідні. Якщо вони зроблять перегляд аніме з освітніми цінностями частиною своєї щоденної рутини, їм буде легше спрямувати формування особистості з самого дитинства, тому що аніме вчить важливості наполегливої праці, допомагає зрозуміти різні типи людей, дає уроки впевненості в собі, спонукає до особистісного росту, підказує, як впоратися з труднощами, доводить важливість планування та стратегії, розповідає, наскільки важливо не сприймати себе занадто серйозно і навіть знайомить з основами економіки та бізнесу та бізнесу. Психологічні ефекти аніме можна порівняти з ефектами від інших видів мистецтв, оскільки воно суттєво впливає на формування моралі та етики, особистісний розвиток, емоційний інтелект, розуміння дружби, формує мотивацію до життя, вчить дякувати, бути відвертим, щиро та віддано любити.

Навпаки, окремі дослідники цього стилю анімації (здебільшого з Росії) вказують на ефект спотворення соціальних цінностей унаслідок перегляду аніме, за чим споглядається бажання шляхом заборони виховати у дитині покірну і слухняну особистість, яка не зможе самостійно мислити і діяти. У їх дослідженнях вказується на те, що реальність, яка показана в аніме, вельми приваблива для дітей і підлітків і, відповідно, їм не хочеться повертатися в реальне життя. Нібито надто захоплений і тривалий перегляд таких мультфільмів породжує у дітей ескапізм – тобто відхід від реальності. На цьому тлі дитина намагається свідомо піти від спілкування з однолітками, відмежовується від них, відстає у навчанні. Натомість все відбувається зовсім навпаки: завдяки моделюванню складних життєвих ситуацій у аніме підлітки починають краще адаптуватися, спілкуватися із сучасниками, легше сприймають різних людей, легше знаходять з ними спільну мову.

Також окремі дослідники нарікають на те, що стрес для дитячого мозку викликає занадто швидка зміна кадрів і постійна зміна сюжету, оскільки нервова система дитини при цьому знаходиться в постійній напрузі. Навіть після закінчення мультфільму їй важко прийти до свого попереднього стану. Зазначимо на це, що, на жаль, дитину не можна вберегти від життєвих стресів, навіть якщо вона живе у забезпеченій родині та розвинутому суспільстві, що довели нещодавні події російсько-української війни. Тому краще буде, якщо завдяки моделюванню на екрані життєвих ситуацій дитина проживе їх у свідомості і буде морально підготовлена до розуміння того, що світ не є цілком безпечним місцем для життя, що поряд у будь-який момент може опинитися зло, якому потрібно опиратися, а не толерувати його.

Висновки:

«Освіта» – це слово, яке найбільше асоціюється зі школою, коледжем, дипломами, науковцями тощо. Але мистецтво японської анімації теж може

багато чого запропонувати, коли справа доходить до навчання чогось нового, іншого, корисного чи навіть академічного: все залежить від того, що ви дивитеся, і що вас цікавить. По-перше, японське аніме, як і будь-який інший вид мистецтва, впливає на зняття психологічного тиску на молодь. Оскільки темпи розвитку суспільства продовжують прискорюватися, багато молодих людей у сучасному суспільстві стикаються з дедалі більшим тиском. Через сюрреалістичні сюжети аніме психологічний тиск знімається. По-друге, японське аніме може виховувати сильну волю молодих людей, які не будуть боятися невдач, а будуть налаштовані ним опиратися. У японському спортивному аніме є багато героїв, які ведуть наполегливу боротьбу і ніколи не відмовляються від своєї волі. Розказані історії – це історії успіху майстрів. По-третє, постійне якісне покращення японської анімації у різних аспектах: форма, колір, зображення, тематика. У багатьох японських аніме не бракує командної роботи між головними героями. Завдяки розумінню важливості цих робіт молоді люди навчилися мати справу з соціальними відносинами та співпрацювати з іншими, що має дуже позитивний вплив на формування обізнаності молодіжного колективу. По-четверте, японське аніме розширює сферу навчання молодих людей позакласними знаннями та виховує здібності до мислення молодих людей. Завдяки перегляду японського аніме молоді люди також глибше розуміють японську культуру.

Таким чином, можемо констатувати, що діти дійсно можуть без зайвих застережень дивитися аніме, але батькам слід звертати увагу на зміст аніме та особливо на його вікові обмеження. Психологи радять все ж таки дотримуватися вікових цензів, встановлених виробниками аніме: часто головним героєм аніме є учень або учениця старшої школи, але аудиторія позначена як 18+.

Японський жанр аніме, без сумніву, має вплив на дитячу ще не сформовану психіку, але негативізм цього впливу сильно перебільшується,

навпаки, перегляд аніме може бути корисним для формування цілеспрямованої, активної, гармонійної особистості, може виховувати сферу емоційного інтелекту, допомагає формувати дружні стосунки з оточуючим світом, приходити до адекватного бачення себе у світі.

Список використаних джерел

1. Северенчук Н. Вплив анімаційних фільмів на розвиток психічних процесів дитини / Н. Северенчук // Психолог. – 2007 – № 4. – С. 17–21.
2. Чорна Л. Вплив сучасного телебачення на внутрішній світ і поведінку дитини / Л. Чорна // Психолог. – 2007. – № 4. – С. 22–25.
3. Carnagey, N. L., & Anderson, C. A. (2005). The effects of reward and punishment in violent video games on aggressive affect, cognition, and behavior. *Psychological science*, 16(11), 882-889.
4. Cejoco, K. (2013, July 14). Anime addiction: Its causes and effects to students. Retrieved from <http://cejocokimberly.blogspot.com/2013/07/blogpost-3-anime-addiction-its-causes.html> China bans attack on titan, other popular japanese anime from web. (2015, June 9). The Japan Times. Retrieved from <http://www.japantimes.co.jp/news/2015/06/09/national/>
5. Ramasubramanian, S., & Kornfield, S. (2012). Japanese anime heroines as role models for us youth: Wishful identification, parasocial interaction, and intercultural entertainment effects. *Journal of International and Intercultural Communication*, 5(3), 189-207.

Summary. The article is devoted to positive and negative influence of Japanese animation on the formation of personality of children and adolescents. The author states that the negative influence of anime is not so powerful as the positive one.

Anime helps children and adolescents to be brave, kind, to overcome difficulties, to cope with different life situations, to communicate with mates etc. activate passive vocabulary in oral speech, as well as keep abreast of events, read news on foreign sites, be able to talk about them in the media and social networks,

conduct dialogues with native English speakers on modern topics. The article also notes that parents should control the age limit of anime movies their children watch. Keywords: positive and negative influence of Japanese animation, the formation of personality of children and adolescents, anime.

Стрельников В. Ю.,

*доктор педагогічних наук, професор, професор
кафедри філософії і економіки освіти Полтавської
академії неперервної освіти імені М. В. Остроградського*

МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ОБДАРУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Дослідженню механізмів розвитку інтелектуального обдарування особистості в умовах інноваційного освітнього середовища певною мірою сприяли наші попередні розвідки [5 – 7]. Ми розділяємо думки авторів про те, що якості ментального досвіду визначають інтелектуальні можливості особистості (Л. Лебедик [1, с. 55 – 63; 2, с. 228 – 231; 3, с. 296 – 301; 4, с. 98 – 102 та ін.]) і що зміни ментального досвіду мають вигляд психологічної основи її інтелектуального розвитку: «чим вищим є рівень розвитку інтелекту людини, тим більш суб'єктивно збагаченою і в той же час об'єктивованою є її індивідуальна розумова «картина світу»» (М. Холодна [8, с. 312]).

Механізм розвитку інтелектуального обдарування особистості в умовах інноваційного освітнього середовища тісно пов'язаний із процесами, що відбуваються в її індивідуальному ментальному досвіді й характеризують перебудову і збагачення означених процесів.

Одним із шляхів забезпечення функціонування психологічного механізму розвитку інтелектуального обдарування особистості в умовах інноваційного

освітнього середовища є перетворення електронного підручника у інтелектуальний самовчитель. Цим не лише викладач звільняється від додаткового навантаження, а сам студент працює з електронним підручником, текст якого відповідає за засвоєння навчального матеріалу і за формування психологічного механізму особистісного розвитку інтелектуального обдарування особистості. При цьому значно розширюється сфера навчальної діяльності студента, адже не лише аудиторна, а й індивідуальна робота з таким електронним підручником забезпечує необхідний ефект, дає йому шанс на власне інтелектуальне життя. Звичайно, це відбувається за умови, коли текст електронного підручника побудований з урахуванням як особливостей фаху, так і механізму розвитку інтелектуального обдарування особистості в умовах інноваційного освітнього середовища, особливостей складу і побудови її ментального досвіду, орієнтації на сучасні критерії інтелектуальної діяльності.

Традиційна практика розвитку інтелектуального обдарування особистості в умовах інноваційного освітнього середовища зазнає негативного впливу домінуючої позиції педагогів, які стверджують, що студенти за рівнем свого інтелекту дуже відрізняються [6, с. 354 – 357]. Ця відмінність закладена в них як умовами навчання ще в школі, так і генетично, тобто природою. Звідси – на основі високих освітніх стандартів деяких студентів вчити просто немає сенсу, бо від цього більш за все нічого не вийде. Таким чином, на розвиток інтелектуального обдарування особистості в умовах інноваційного освітнього середовища великий вплив має установка самого викладача, яка формується під впливом диференційованого навчання. Кожен студент «заповнений» своїм ментальним досвідом, тобто має свій індивідуальний діапазон можливого зростання інтелектуальних сил, пов'язаний із збагаченням і ускладненням його розумового (ментального) досвіду [6, с. 354 – 357]. Звідси – кожен студент об'єктивно потребує створення належних умов для розвитку інтелектуальних можливостей. Розвиток інтелектуального обдарування особистості в умовах

інноваційного освітнього середовища має відбуватися із урахуванням вільного вибору студента, залежно від вже сформованих у нього пізнавальних інтересів, професійних планів, і, також, реальних навчальних досягнень.

Список використаних джерел

1. Лебедик Л. В. Дев'ять кроків становлення гармонійно розвиненої особистості / Л. В. Лебедик // Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості. Збірник статей за матеріалами VII Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (Слов'янськ-Краматорськ, Україна, 18-19 березня 2020 р.); гол. ред. В. М. Пристинський. – Слов'янськ, 2020. – 375 с. – С. 55-63.
2. Лебедик Л. В. Критерії розвитку інтелектуального обдарування особистості майбутнього фахівця у сфері соціальної роботи / Л. В. Лебедик // Обдаровані діти – скарб нації: матеріали Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (м. Київ, 8 – 11 грудня 2020 року) – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2020 – 434 с. – С. 228 – 231.
3. Лебедик Л. В. Формування громадянської культури особистості через якість демократичного середовища закладу освіти / Л. В. Лебедик // Формування громадянської культури в Новій українській школі: традиційні та інноваційні практики: збірник матеріалів конференції / За заг. ред. Г. Л. Єфремової, С. М. Луценко, Л. П. Івашини. – Суми: РВВ СОІППО, 2020. – 469 с. – С. 296 – 301.
4. Лебедик Л. В. Розвиток в особистості пізнавального і професійного інтересів під час вивчення педагогічних дисциплін / Л. В. Лебедик, В. Ю. Стрельников // Досягнення сучасної психологічної науки та практики: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і

молодих вчених (м. Вінниця, 26 березня 2020 р.): тези доповідей / за заг. ред. проф. О. В. Бацилевої. – Вінниця: ДонНУ, 2020. – 132 с. – С. 98 – 102.

5. Стрельніков В. Ю. Педагогічні основи забезпечення особистісного і професійного розвитку студентів засобами інноваційних технологій навчання. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2002. – Кн. 1. – 295 с.

6. Стрельніков В. Ю. Побудова механізму розвитку інтелектуального обдарування особистості майбутнього фахівця зі спеціальної освіти / В. Ю. Стрельніков // Обдаровані діти – скарб нації: матеріали Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (м. Київ, 8 – 11 грудня 2020 року). – Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2020 – 434 с. – С. 354 – 357.

7. Стрельніков В. Ю. Розвиток інтелектуальних та творчих здібностей студентів. Методичні рекомендації для слухачів педагогічного факультету МППК. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2003. – 24 с.

8. Холодная М. А. Психология интеллекта: парадоксы исследования / М. А. Холодная. – М.-Томск : Барс, 1997. – 391 с.

Секція 2

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ ТА ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Булах Л. М.,

здобувачка вищої освіти освітнього ступеня «Магістр»

Національного університету “Чернігівський

колегіум” імені Т. Г. Шевченка,

Стрілецька Н. М.,

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри

дошкільної та початкової освіти Національного університету

«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

ВИКОРИСТАННЯ LEGO НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасне суспільство потребує креативних, творчих та ініціативних особистостей, здатних співпрацювати у команді, швидко адаптуватись до змін, сприймати різноманіття думок та шляхів вирішення проблеми.

Визначені завдання є пріоритетними для Нової української школи, яка базується на реалізації компетентісного та діяльнісного підходів у навчанні дітей.

Як відомо, ігровий метод є одним з основних дидактичних методів, що робить урок не тільки змістовним, а ще й цікавим для дітей. Саме через гру діти краще сприймають та пізнають навколишній світ. В грі розвиваються навички, які будуть допомагати дитині у подальшому його житті. Для сучасних дітей ХХІ сторіччя, гра – це ефективний спосіб навчання.

Педагог, плануючи свою роботу, має враховувати, що саме пізнавальний інтерес є найдоречнішим з усіх мотивацій у навчальній діяльності. Дитина буде

гарно вчитись, краще засвоювати матеріал саме тоді, коли їй цікаво. Такий пізнавальний інтерес потрібно формувати різними способами на уроках і в позаурочний час. Це і гра, і елементи цікавості, проблемні ситуації та інші способи. Успіх навчання залежить від бажання дитини вчитися і пізнавати.

Зважаючи на це, Концепція Нової школи передбачає використання у навчанні учнів молодших класів конструкторів LEGO.

Сучасними науковцями та педагогами-практиками визначено, що LEGO-технологія сприяє розвитку у дітей творчого мислення, дрібної моторики рук, сприяє формуванню навичок діалогічного мовлення, розширює словниковий запас; розвиває вміння швидко орієнтуватись в просторі; полегшує роботу в ознайомленні з різними математичними поняттями.

На уроках математики у початковій школі найбільшим помічником LEGO стає при ознайомленні та розв'язуванні задач, адже цеглинками можна викласти зображення задачі. Наприклад, на квітнику росло 3 квітки, прилетіли метелики і сіли на квіти по одному. Двом метеликам не вистачило квітів. Скільки росло квітів? Скільки прилетіло метеликів? На скільки? Діти викладають і міркують. Одразу можна побачити скільки росло квітів і скільки прилетіло метеликів і чого більше. Аналогічно можна міркувати над іншими задачами.

LEGO можна застосовувати на будь-яких заняттях в початковій школі.

Крім зазначеного, на уроках математики LEGO можна використовувати при ознайомленні з цифрами і числами, різними математичними діями, при порівнянні чисел, вивченні складу чисел, для усного рахунку, розвивати вміння орієнтуватись в просторі і на площині, для ознайомлення з геометричними фігурами, площею, об'ємом. За допомогою цеглинок зрозуміло і доступно пояснить переставний закон додавання. Доречно користуватись цеглинками при ознайомленні дітей з поняттям умовної мірки [2].

У 2-му і 3-му класах LEGO можна використовувати на уроках при ознайомленні з таблицею множення. Так як таблиця множення об'ємна, то

доречніше буде використовувати дрібне LEGO. Наприклад, щоб вивчити таблицю множення числа 4, то нам потрібні будуть цеглинки з 4-ма гудзиками. Аналогічно можна пояснити таблицю множення чисел 6, 7, 8 (якщо це таблиця множення числа 6, то потрібно брати цеглинки із шістьма гудзиками, якщо числа 8 – то з вісьмома). Конструктор LEGO зручно використовувати для ознайомлення дітей з дробами. Щоб правильно пояснити дітям, треба побудувати вежу з необхідної кількості деталей. Щоб пояснити дітям що таке $\frac{1}{3}$ – з трьох деталей, $\frac{1}{4}$ - з чотирьох, тощо. Або пояснити дітям, що кожен гудзик на деталі LEGO позначає одну частину.

Використання LEGO на уроках математики дає можливість розвивати логічне мислення, вміння аналізувати, розпізнавати і встановлювати закономірності, працювати в команді [3].

LEGO сприяє розвитку творчого потенціалу. LEGO – це чудовий помічник у розкритті теми для учнів, який сприяє гармонійному розвитку дитини.

Дуже добре коли дитина, сприймаючи нову інформацію, відразу може відтворити її за допомогою конструктора та засвоїти принцип її дії. Нові знання краще засвоюються, якщо учні можуть бачити як усе це діє в реальному житті.

Педагог, який проводить урок з LEGO – партнер дитини, який підтримує, надихає, за потреби допомагає знайти правильну відповідь на поставлене запитання. Він всіляко мотивує дитину до самостійності, надихає до дій різними способами.

Список використаних джерел

1. Гра по-новому, навчання по-іншому. Методичний посібник/ Упорядник О.Рома – The LEGO Foundation. 2018. – 44 с.
2. Типові освітні програми /для закладів загальної середньої освіти: 1-2 клас. – К.: ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР +», 2018. – 240 с.
3. Шість цеглинок в освітньому просторі школи. Методичний посібник/ Упорядник О.Рома – The LEGO Foundation. 2018. – 32 с.

Вашуленко О. В.,

*науковий співробітник відділу початкової освіти
імені О. Я. Савченко Інституту педагогіки НАПН України*

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ НАУКОВО-ХУДОЖНІМИ ТЕКСТАМИ

У Державному стандарті початкової освіти, Типових освітніх програмах з мовно-літературної освітньої галузі [1; 2] одним із пріоритетних завдань визначено необхідність оволодіння молодшими школярами навичками осмисленого і свідомого читання текстів різних стилів і жанрів, уміннями досліджувати художні і науково-художні тексти, висловлювати рефлексивні судження у зв'язку з прочитаним, критично оцінювати інформацію в текстах різних видів та використовувати її для збагачення особистого читацького досвіду.

На сучасному етапі важливість формування в учнів початкових класів умінь працювати саме з науково-художніми текстами зростає, оскільки ХХІ століття вважають інформаційним, у якому вміння працювати з інформацією належить до найбільш цінних особистісних надбань людини.

На жаль, за нашими дослідженнями, роботі з науково-художніми текстами приділяється менше уваги порівняно з художніми. Аналіз професійної літератури та результати педагогічних досліджень свідчать про дисбаланс художніх та науково-художніх творів у підручниках літературного читання. Це значною мірою пов'язано із орієнтацією предмета «Літературне читання» на реалізацію художньо-естетичних та літературознавчих завдань освіти. Однак необхідно пам'ятати, що важливим джерелом формування світогляду учнів, збагачення їхніх знань про історичні події, видатних особистостей, різноманітні відкриття та явища природи є науково-художні й науково-пізнавальні твори. Читаючи їх, діти оволодівають умінням працювати з інформацією, проводити

дослідження, визначати істотні ознаки об'єкта, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, тлумачити зміст нових понять.

Основний етап роботи з науково-художнім текстом припадає на вік 8 – 10 років, тому що це вік психологічної готовності дитини до сприймання наукової інформації. До цього ж часу учні, відповідно до Типової освітньої програми [1], починають ознайомлюватися з науково-художніми творами, але педагог ще не вводить цей літературний термін у їхній словник. Другокласники вчать: розрізняти нехудожні тексти за відсутністю у їх змісті діалогів, яскравих образних висловів, наявністю наукових понять, фактів, історичних дат; здійснювати аналіз та інтерпретацію змісту нехудожнього тексту.

Уперше поняття науково-художнє оповідання вводиться в 3-му класі, а в 4-му учні глибше ознайомлюються з творами цього жанру. У процесі дослідження науково-художніх текстів учні 3 – 4 класів оволодівають такими вміннями: практично розрізнявати такі тексти з-поміж інших видів, самостійно знаходити в них достовірну, науково підтверджену інформацію; розкодувати графічну інформацію, яка міститься в тексті; перетворювати графічну інформацію в текстову; знаходити і розрізняти інформацію природничого, історичного, культурознавчого характеру; пояснювати явища природи, історичні факти, події, співвідносити їх з текстом; здійснювати смисловий аналіз змісту тексту; складати план; висловлювати власне судження щодо змісту тексту.

Поєднуючи в собі наукове і художнє, науково-художні твори потребують особливої методичної роботи, яка має враховувати і художню форму, і пізнавальну інформацію. Як показує практика, значну складність для сприймання молодших школярів становить пізнавальна сторона науково-художніх творів. Як показали дослідження, учні початкових класів без спеціальної підготовки найчастіше не усвідомлюють пізнавальний матеріал науково-художнього твору. Це пов'язано з особливостями подачі наукової інформації, що розосереджена по тексту. Тому методична робота має бути

націленою на формування раціональних прийомів виділення з тексту пізнавальної інформації, її фіксації й усвідомлення поряд зі сприйняттям художньої сторони тексту.

Щоб допомогти учням усвідомити цю інформацію, здійснити дослідження побудови і змісту науково-художнього тексту, обов'язково слід дотримуватись певних вимог: проводити системну словникову роботу; актуалізувати життєвий, соціальний і читацький досвід учнів; використовувати різні види і способи читацької діяльності.

Результатами засвоєння учнями змісту науково-художнього твору має бути розуміння ними суттєвих ознак описуваного об'єкта, смислових зв'язків між частинами тексту, здатність визначити головне в ньому, знання окремих фактів, послідовності подій.

Щоб допомогти учням правильно вибрати, осмислити й пояснити нову інформацію, необхідно організувати поетапне проникнення у зміст матеріалу. Робота вчителя над науково-художнім текстом відбувається в такій послідовності: 1) актуалізація знань учнів про той об'єкт чи явище, про які йтиметься в тексті; 2) підготовка до сприймання тексту, настанова на первинне сприймання твору; 3) ознайомлювальне читання; 4) перевірка первинного сприймання твору школярами; 5) пошукове читання; 6) аналітичне перечитування; 7) осмислення прочитаного; 8) рефлексивні судження за змістом прочитаного.

Важливим і визначальним в організації роботи над формуванням у молодших школярів умінь досліджувати і взаємодіяти з науково-художніми текстами є мотиваційне забезпечення освітнього процесу, урахування рівня розвитку читацьких умінь школярів; застосовування доцільно обґрунтованих методів і прийомів, які враховують специфіку опрацювання науково-художніх текстів; формування в учнів загальнопредметних умінь, які є визначальними для смислового сприймання науково-художніх текстів.

Список використаних джерел

1. Міністерство освіти і науки України (2019а, 8 жовтня). Про затвердження типових освітніх програм для 1 – 2 класів закладів загальної середньої освіти (1272). <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-osvitnih-program-dlya-1-2-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення 04.02.2022)
2. Міністерство освіти і науки України (2019б, 8 жовтня). Про затвердження типових освітніх програм для 3–4 класів закладів загальної середньої освіти (1273). <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-osvitnih-program-dlya-3-4-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti-1273> (дата звернення 04.02.2022)
3. Савченко О. Пізнавальна література – скарбничка знань про світ. *Методичні особливості опрацювання науково-художніх оповідань*. Учитель початкової школи, 2016, № 8, С. 10-13.

Демченко Ю. М.,

кандидатка педагогічних наук, доцентка, старша викладачка кафедри методик дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

РОЗВ'ЯЗУВАННЯ КОМПЕТЕНТІСНИХ ЗАВДАНЬ НА ЗАНЯТТЯХ

З МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

В ході реформування початкової школи Державний стандарт середньої освіти визначає ключові компетентності, серед яких є математична компетентність, котра передбачає виявлення учнем в повсякденному житті у різних життєвих ситуаціях відповідних математичних відношень та моделей.

За компетентнісним підходом в процесі навчання предмета головним результатом мають бути сформовані компетентності учня, зокрема, уміння учня використовувати набуті знання в життєвих ситуаціях, бути відповідальним за

свої дії тощо. В основі успішного формування компетентностей має бути активна навчально-пізнавальна та практична діяльність. На уроках математики доцільно крім еволюції математичних термінів, історії їх виникнення, розповідати про їх практичне значення та застосування.

Компетентнісний підхід та особливості його впровадження в шкільному курсі математики досліджували такі вчені як Ачкан В. В., Бібік Н. М., Богомолова В. Ф., Глущенко В. В., Головань М. С., Зимова І. В., Мельников Ю. Б., Прядко Н. О., Раков С. А., Саєнко К. В., Солодченко Л. О. та інші, їх роботи присвячені як загальним питанням та проблемам компетентнісного підходу в школі, так і більш конкретним аспектам.

У 2011 році Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України розпочало реформування загальної середньої освіти. Новий Державний стандарт початкової загальної освіти ґрунтується на засадах особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів, що зумовлює чітке визначення результативної складової засвоєння змісту початкової загальної освіти. У Державному стандарті результати навчання подаються в категоріях компетентнісної моделі освіти, тобто увагу зосереджено на результативній складовій початкової освіти, а не на збільшенні обсягу знань. Інноваційним аспектом є визначення в документі необхідних для успішного навчання і соціалізації учнів ключових та предметних компетентностей [3]. Відповідно до нового Державного стандарту початкової загальної освіти метою освітньої галузі «Математика» є формування в учнів предметної і ключових компетентностей, необхідних для їхньої самореалізації у швидкозмінному світі. Предметна математична компетентність визначається як поліфункціональне особистісне утворення, яке характеризує здатність учня (учениці) створювати математичні моделі процесів навколишнього світу, застосовувати досвід математичної діяльності під час розв'язування навчально-пізнавальних і практично зорієнтованих задач [1]. Для досягнення зазначеної мети

передбачено розв'язання низки завдань, серед яких чільне місце посідає формування цілісного сприйняття світу, розуміння ролі математики в пізнанні дійсності; готовності до розпізнавання проблем, які можна розв'язати математичними методами, здатності розв'язувати контекстні задачі, логічно міркувати, обґрунтовувати свої дії, виконувати дії за алгоритмом. Основою набуття предметної математичної компетентності є засвоєння учнями предметних математичних компетенцій – обчислювальних, інформаційно-графічних, логічних, геометричних, алгебраїчних, – які є структурними елементами змісту математичної освіти. Їх базис становлять знання, уміння, навички, способи діяльності, яких набувають учні у процесі навчання [2].

При розв'язанні компетентнісних завдань основна увага повинна бути зосереджена на формуванні здібностей учнів, використовувати математичні знання в різноманітних ситуаціях, що вимагають для свого вирішення різних підходів, роздумів і інтуїції. Завдання складаються на основі практичної ситуації, яка по можливості, повинна бути наближена до ситуації знайомої для учнів. В рамках запропонованої ситуації повинна виникнути така проблема, для вирішення якої необхідно застосування знань з математики; завдання має бути представлене в різній формі (таблиці, схеми, діаграми) Для складання компетентнісно зорієнтованих завдань можна розділити їх на три рівні (рівень відтворення, рівень встановлення зв'язків, рівень міркування). Виокремлення рівнів ґрунтується на рівні математичної підготовки учнів.

Перший рівень (рівень відтворення) включає відтворення математичних фактів, методів та виконання обчислень. Учні можуть застосовувати базові математичні знання у стандартних, чітко сформульованих ситуаціях. Вони можуть вирішувати однокрокові текстові задачі, розуміють прості алгебраїчні залежності, стандартну систему позначень, можуть читати й інтерпретувати дані, представлені в таблицях, на графіках, картах, різних шкалах Прикладом

завдання першого рівня може слугувати таке завдання: Задача. Три оповідання займають 34 сторінки. Перше займає 6 сторінок, а друге – у 3 рази менше, ніж третє. Скільки сторінок займає друге оповідання? Додавши до умови завдання (побудуйте кругову діаграму, яка зображує розподіл сторінок з книг) завдання стає завданням першого рівня, оскільки учням необхідно виконати нескладне обчислення і представити результат у вигляді діаграми.

Другий рівень (рівень встановлення зв'язків) включає встановлення зв'язків та інтеграцію матеріалу з різних математичних тем, необхідних для вирішення поставленого завдання. Учні можуть застосовувати свої знання в різноманітних, достатньо складних ситуаціях. Вони можуть упорядковувати, співвідносити і робити обчислення, вирішувати багатокрокові текстові задачі. Учні можуть виконувати нескладні алгебраїчні завдання, що включають складання виразів, розв'язування систем лінійних рівнянь, визначати значення величин. Прикладами завдань другого рівня може слугувати така задача: На городі у коротунчиків виросла диня масою 4 кг. На скільки шматочків слід її розділити, якщо машина Гвинтика та Шпунтика піднімає 90 г вантажу, а все насіння з дині масою 500 г коротунчики залишать на городі сушитися?

Третій рівень (рівень міркування) учні можуть організовувати інформацію, робити узагальнення, вирішувати нестандартні проблеми, робити висновки на основі вихідних даних та обґрунтовувати їх. Вони можуть застосувати знання алгебраїчних понять і залежностей, скласти алгебраїчну модель нескладної ситуації. У завданнях третього рівня, перш за все, необхідно самостійно виділити в ситуації проблему, яка вирішується засобами математики, і розробити відповідну їй математичну модель. Розв'язувати поставлену задачу використовуючи математичні міркування та узагальнення, та інтерпретувати рішення з урахуванням особливостей розглянутої в завданні ситуації. Прикладом завдань третього рівня можуть слугувати такі завдання: У першій, другій та третій квартирах живуть три коти: чорний, білий та рудий. У

першій та другій квартирах живе не чорний кіт. Білий живе не в першій квартирі. Який номер квартири кожного кота? 3 яблука і 1 груша важать стільки, скільки 10 персиків, а 4 персики і 2 яблука, важать стільки, скільки 2 груші. Скільки потрібно персиків, щоб зрівноважити 1 грушу? На уроках вивчення нового матеріалу за допомогою компетентнісноорієнтованого завдання можна створити умови для формування понять, виведення і засвоєння формул. Як приклад можна навести урок «Периметр багатокутників». Вчитель показує фотографії подвір'я школи, що треба загородити. По ходу обговорення пропозицій дітей допомагає їм сформулювати завдання. Питаннями підводить учнів до розуміння необхідності отримання деяких нових знань, а саме виведення формули обчислення периметра трикутника, чотирикутника, багатокутника.

Отже, розв'язування компетентнісних завдань є не тільки важливим засобом формування в учнів математичних понять, запобігання формалізму у їх засвоєнні, а й посилює розвивальний ефект вивчення математики, впливаючи на розвиток математичного мислення учнів і їхнє оволодіння загальними прийомами міркування. Реалізація основних завдань сучасної освіти, впровадження компетентісного підходу потребують формування та розвитку професійної компетентності педагогічного працівника. Стає цілком зрозуміло, сучасна школа потребує нового вчителя, здатного стати агентом змін, спроможного залучати учнів до спільної діяльності, що сприятиме їхній соціалізації та дозволить успішніше оволодівати суспільним досвідом, готового до широкого застосування методів викладання, заснованих на співпраці.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2011. – №7. – С. 1 – 18.

2. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. – 392 с.
3. Онопрієнко О. В. Реалізація компетентнісного підходу в системі початкової освіти / О. В. Онопрієнко // Учитель початкової школи. – 2012. – №1. – С. 6 – 9.

Ємець Д. В.,

*здобувачка вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр» Полтавського
національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка*

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ НА ЗНАХОДЖЕННЯ ЧЕТВЕРТОГО ПРОПОРЦІЙНОГО РІЗНИМИ СПОСОБАМИ

Одним із найголовніших математичних умінь молодшого школяра є вміння розв'язувати задачі, адже саме вони найбільше показують зв'язок математики із реальним життям, позитивно впливають на розумовий розвиток дитини, формують творчу особистість та виробляють практичні вміння.

Нині сучасна математична освіта спрямована на те, щоб дитина вміла розв'язувати задачу не одним способом. У Типовій освітній програмі, що була розроблена під керівництвом Р. Б. Шияна, навіть виділяється такий обов'язковий результат, як «дитина самостійно обирає спосіб (способи) розв'язання проблемної ситуації» [3, с. 122]. Для того, щоб вона змогла засвоїти дане вміння, учень має знати про різні шляхи розв'язання тої чи іншої ситуації, а далі вже самостійно обрати зручний для себе спосіб. Яскравим прикладом для формування означеної компетентності є навчання учнів розв'язування задач на знаходження четвертого пропорційного. Задач даного виду починають вивчати у 3-му класі, проте у методичній літературі недостатньо приділяється уваги різним способам їх розв'язування.

У даній статті ми робимо акцент на трьох способах розв'язування задач на знаходження четвертого пропорційного, а саме:

- способом прямого зведення до одиниці;
- способом оберненого (непрямого) зведення до одиниці;
- способом відношень.

Перший спосіб розв'язання задач на знаходження четвертого пропорційного, а саме, прямого зведення до одиниці, продемонструємо на задачі: «Маса 6 однакових посилок 18 кг. Яка маса 10 таких посилок?». Він полягає у тому, що до одиниці зводять ту величину, для якої в умові дано два значення. На етапі початкового ознайомлення із задачами цього типу після читання тексту та вивчення умови задачі шляхом бесіди з учнями вчитель за їх участю виконує скорочений запис задачі в таблиці, внаслідок чого створює абстрактно-символічну модель задачі. Далі вчитель обираючи різний спосіб міркування (аналітичний або синтетичний) підводить дітей до пошуку плану розв'язання задачі. Після усного розв'язування задачі учням пропонується записати розв'язання в зошитах, коментуючи вголос кожну дію за зразком вчителя.

Для розвитку гнучкості мислення дітей вчитель пропонує другий спосіб розв'язання задач на знаходження четвертого пропорційного – спосіб оберненого (непрямого) зведення до одиниці. Він полягає в тому, що до одиниці зводять ту величину, для якої в умові дано лише одне значення. При цьому способі необхідно виконати дві дії ділення, причому перша дія – це ділення на рівні частини, а друга – ділення на вміщення. Покажемо це на прикладі такої задачі: «Майстер виготовляє 40 деталей за 8 год. Скільки деталей він виготовить за 6 год?»

Міркування починаємо з того, що дізнаємось за скільки майстер виготовить 1 деталь. Аналізуємо так : 1 годин – це 60 хв., а 8 год = 480 хвилин. Такий час витрачає майстер на виготовлення 40 деталей, а отже, на одну деталь

йому потрібно в 40 разів часу менше, тобто 480 ділимо на 40 і дізнаємось, що майстру потрібно 12 хв для виготовлення 1 деталі. Далі міркуємо так, майстер буде працювати 6 годин, тобто $60 * 6 = 360$ хвилин. Якщо на виготовлення кожної деталі він витратить по 12 хвилин, то за 360 хвилин він зробить стільки деталей, скільки разів по 12 хвилин міститься у 360 хвилинах, тобто $360 : 12 = 30$ деталей.

Ось так діти розмірковують під час розбору способу оберненого зведення до одиниці. Однозначно цей спосіб є складним та не таким стандартним, проте він більше дозволяє учням задіяти свої розумові навички. Вчителі часто думають, що діти не зможуть усвідомити цей спосіб міркувань, проте учні цілком спроможні зрозуміти і пізніше застосовувати такий шлях розв'язання задачі, якщо педагог подбає про ґрунтовне його пояснення.

І останній спосіб розв'язання задач на знаходження четвертого пропорційного називається способом відношень. В його основі лежить властивість прямо-пропорційної залежності між величинами, а саме: якщо значення однієї величини збільшити (зменшити) у кілька разів, то відповідне значення другої величини збільшиться (зменшиться) у стільки ж разів.

Розглянемо даний шлях міркувань на прикладі такої задачі: «Кондитер випікає 40 тістечок за 8 год. Скільки тістечок зробить кондитер за 4 год?»

Міркуємо так: кондитер працюватиме 4 годин, тобто менше часу ніж 8 годин. За меншу кількість часу він виготовить меншу кількість тістечок. У скільки разів менше часу витратить на роботу, в стільки ж разів менше зробить тістечок. Тобто, $8 : 4 = 2$. Кондитер у 2 рази менше витратив часу на приготування тістечок. Якщо він у 2 рази менше витратив часу, то відповідно він у 2 рази менше виготовив і тістечок: $40 : 2 = 20$ тістечок.

Отже, лише повсякденна робота вчителя по навчанню дітей розмірковувати під час пошуку шляхів розв'язання задач забезпечує свідоме розуміння дітьми математичних закономірностей, зв'язків між величинами,

сприятиме кращому засвоєнню способів розв'язування типових задач, а також підвищенню логічної культури мислення, зв'язку математики з життям.

Список використаних джерел

1. Скворцова С. О. Методика навчання розв'язування сюжетних задач у початковій школі: Навчально-методичний посібник для студентів за спеціальністю 6.010100 «Початкове навчання». – Частина II – Методика формування в молодших школярів умінь розв'язувати задачі певних видів / С. О. Скворцова. – Одеса : Фенікс, 2011. – 320 с.
2. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи. – К. : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2019. – 240 с.
3. <https://thelib.info/pedagogika/218215-zadachi-na-znahodzhennya-chetvertogo-proporcijnogo/>

Жабська І. Р.,

здобувачка вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр» Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

ЗГУРТУВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ПІД ЧАС ВИМУШЕНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ САМОІЗОЛЯЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення *росії* в Україну 24 лютого 2022 року зумовило запровадження воєнного стану на всій території країни, тому заклади освіти змушені зорганізувати педагогічний процес віддалено, за допомогою технологій дистанційного навчання, що зумовлює вимушену соціальну самоізоляцію учнів. У цих умовах актуалізуються теоретичні й методичні аспекти згуртування учнівського колективу, що потребують детального опрацювання.

Метою дослідження обрано розкриття специфіки й узагальнення методичних засобів, спрямованих на згуртування учнівського колективу в початковій школі в умовах воєнного стану.

Загальнотеоретичні аспекти проблеми групової згуртованості, питання її підвищення на різних етапах розвитку колективу представлене в психологічних і педагогічних джерелах (Г. Андрєєва, Дж. Картрайт, А. Кірпічник, К. Левін, А. та Б. Лотт, Дж. Морено, Ю. Неймер, К. Сішор, Л. Фестінгер, ін.). Дослідження феномена *групової згуртованості* базоване на розумінні колективу як системи, визначеної міжособистісними стосунками, що мають емоційну основу. Американський соціальний психолог Дж. Морено наголошує, що згуртованість пов'язана з рівнем розвитку міжособистісних відносин, заснованих на взаємній симпатії. Американський психолог Л. Фестінгер аналізував згуртованість на основі частоти та міцності комунікативних зв'язків у групі. Існує низка експериментальних робіт із виявлення *групової згуртованості* або *групової єдності*. З них важливо згадати дослідження А. Бейвеласа, в яких особливе значення надано характеру групових цілей: операціональна мета групи – побудова оптимальної системи комунікацій, а символічні цілі колективу відповідають індивідуальним намірам його членів. При цьому згуртованість залежить від реалізації і того, й іншого характеру цілей [2, 4].

Сьогодні, коли дітям знову доводиться переживати вимушену соціальну самоізоляцію й навчатися дистанційно в умовах воєнного стану, майже постійно перебуваючи в емоційному напруженні, важливо безперервно наголошувати й надавати їм відчуття того, що вони не залишені наодинці, переконувати й доносити думку, що всі вони разом є цілісною спільнотою, важливою як для кожної окремої особистості, так і для колективу в цілому.

Війна змушує відчувати себе безпорадним і незахищеним, що значною мірою впливає на мислення людини та її ставлення до світу, а також може

спричиняти хронічні стресові розлади. Це, безперечно, складний час і для вчителів, які попри стрес та небезпеку продовжують працювати в дистанційному режимі, та для дітей, частина з яких змушена покинути свої домівки.

При очному навчанні і в мирний час діти мали змогу кожного дня бачитися і спілкуватися безпосередньо. Наразі вони можуть відчувати себе ізольованими, сумувати за вчителями, однокласниками, за своїми домівками й звичним способом життя. Попри це, правильно організовані педагогами онлайн-заняття дають можливість учням початкової школи повноцінно спілкуватись і відчувати, що клас – це єдина команда, яка має можливість цілеспрямовано працювати над досягненням запланованих результатів, адаптуючись при цьому до будь-яких умов. Потрібно розуміти, що під час війни та зумовленої нею міграції в класах з'являється багато нових учнів зі складу переселенців, які були вимушені виїхати із районів проведення бойових дій. Тому під час здійснення дистанційного навчання в умовах сьогодення одним із головних завдань учителів початкової школи є надання дітям відчуття безпеки та психологічної захищеності в новостворених онлайн-класах, до яких доєдналося багато учнів, які так чи інакше стикнулися з жахами війни. Тільки фахово попереджуючи та долаючи дитячу тривожність і невпевненість, педагог може повноцінно забезпечити якісне підґрунтя для плідного навчання [1 – 4].

Для створення комфортного онлайн-середовища та згуртування учнівського колективу, надання психологічної підтримки під час навчання потрібно давати можливість дитині виговоритись, якщо вона цього потребує, а також не боятися говорити з учнями, спокійно пояснювати ситуацію, що склалася в нашій країні. З цією метою доцільно проводити різні ігри, щоб відволікти дітей і згуртувати колектив (наприклад, «Правда, або ...», «Це про мене», «Компліменти», «Імітатор», «Кумедні питання» й ін.). Можна переглядати тематичні навчальні мультфільми й медіаматеріали, що також

допоможе створити сприятливу для дітей атмосферу, відволіктися та почати працювати з новими силами [2].

Отже, навчання під час воєнного стану вимагає багато зусиль та роботи, адже війна виснажує нас фізично та психологічно. Хоча наша психіка і здатна адаптуватися під будь-які складнощі, кожен день бойових дій у рідній країні пережити надзвичайно складно. У цей непростий час варто підтримувати одне одного та вірити в краще. Це життєво необхідно для того, щоб зберегти здоров'я – фізичне та психологічне.

Перспективним напрямом подальших досліджень за темою може бути визначення, теоретичне опрацювання й методична розробка педагогічних засобів запобігання й подолання відчуття ізольованості учнів початкової школи.

Список використаних джерел

1. Бучківська Г. В., Сухомлинський В. О. Про вплив дитячого колективу на особистість. *Педагогічний дискурс*. 2013. № 15. С. 97 – 101.
2. Подружити дітей під час воєнної дистанційки: 16 ігор для онлайн уроків. Електронний ресурс. URL: <https://osvitoria.media/experience/podruzhyty-ditej-pid-chas-voyennoyi-dystantsijky-16-igor-dlya-onlajn-urokiv>.
3. Практична педагогіка. 99 схем і таблиць. Автори-укладачі Н. П. Наволокова, В. М. Андреева. Х., Вид. група «Основа». 2008. 117 с.
4. Проблема ефективності групової діяльності та феномен «групової згуртованості». Електронний ресурс. URL: https://stud.com.ua/25106/psihologiya/problema_efektivnosti_grupovoyi_diyalnosti_fenomen_grupovoyi_zgurtovanosti.

Жабська І. Р.,

здобувачка вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр» Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

ПРОБЛЕМА НАСТУПНОСТІ У НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ НА СПІЛЬНУ РОБОТУ

Одним з найважливіших питань методики навчання математики в умовах реалізації нового освітнього стандарту, який створює умови для продовження реформи «Нова українська школа» у 5-9 класах, є питання наступності. Математика – основоположна частина математичної освіти і важливо, щоб учні, перейшовши з початкової школи до середньої, могли реалізовувати на практиці сформовані вміння розв'язувати різні види типових задач, зокрема задач на спільну роботу. Основна проблема полягає в тому, що учні початкової школи, зазвичай, просто запам'ятовують хід розв'язання означеного виду задач, проте не розуміють самої сутності задачі та не вміють встановлювати логічні зв'язки між подібними явищами, що призводить до подальших проблем у вивченні математики в середній та старшій школі [1].

Почнемо з того, що задачі на спільну роботу (коли дії виконавців спрямовані на один результат, коли дії виконавців спрямовані на протилежний результат) – це задачі з трійкою взаємопов'язаних величин: робота (загальний виробіток), час та продуктивність праці. Також особливістю задач є те, що в них робота виконується одночасно кількома людьми. Ознайомлення з трійкою взаємопов'язаних величин відбувається на основі розв'язування прямої і складання двох обернених задач. Це допомагає учням 3 класу краще зрозуміти правила про взаємозв'язок між величинами: щоб знайти виконану роботу, треба продуктивність праці помножити на час; щоб знайти час, треба виконану роботу поділити на продуктивність праці; щоб знайти продуктивність праці, треба виконану роботу поділити на час, за який її виконали [2; 4].

Під час роботи над задачами на спільну роботу дуже важливо, щоб учні розуміли, що: продуктивність спільної роботи дорівнює сумі продуктивностей її учасників; час спільної роботи завжди менший від часу роботи кожного учасника окремо (числові значення часу додавати не можна).

Привчати дітей до правильної термінології та розуміння цієї термінології потрібно, ще з початку розв'язання перших задач на спільну роботу [4].

У 4 класі учні продовжують вивчати задачі, у яких не дано продуктивність кожного виконавця, на знаходження продуктивності спільної роботи (спільна продуктивність є сумою продуктивностей кожного виконавця); у яких не вказана продуктивність кожного виконавця, на знаходження часу спільної роботи та обернені до них: на знаходження загального виробітку при спільній праці, на знаходження загального виробітку або часу роботи одного з виконавців (спільна продуктивність є сумою продуктивностей кожного виконавця); у яких не вказана продуктивність кожного виконавця, а спільна продуктивність є різницею продуктивностей виконавців [5].

Щоб учні вміли розпізнавати задачі на спільну роботу, треба навчити їх перефразовувати запитання задачі. Наприклад: «Скільки кексів випечуть обидва кондитери за годину?» - це питання можна поставити по-іншому: «Скільки кексів випечуть обидва кондитери, працюючи разом?» [2; 4].

Сформовані у початковій школі математичні компетентності є пропедевтичними по відношенню до програмових завдань з математики для 5-6 класів. Зміст курсу передбачає узагальнення та розвиток, здобутих у початковій школі математичних знань, умінь та навичок розв'язування задач на спільну роботу на новому матеріалі, зокрема, на множині дробових чисел (загальний виробіток приймається за одиницю, виконуються операції над дробовими числами). Водночас, це не змінює загальних сформованих підходів до розв'язування даного виду типових задач, поняття вводяться на конкретних прикладах з опорою на математичну змістову лінію початкової школи із

збереженням принципів наступності, системності тощо. Висновки щодо взаємозв'язку між загальним виробітком, часом та продуктивністю спільної праці робляться, виходячи з наочного розгляду та дослідного обґрунтування, використання та узагальнення життєвого досвіду учнів [3].

Отже, змістова лінія «Математичні задачі і дослідження» є наскрізною. Математика середньої школи ґрунтується саме на уже отриманих та засвоєних знаннях, уміннях та навичках, а тому важливо для вчителя, щоб учень початкової школи не тільки усвідомлено вмів розв'язувати задачі на спільну роботу, але й зрозумів, що тільки якісне навчання забезпечує формування математичних компетентностей, що для випускника початкової школи стане підґрунтям у його подальшому житті. Адже на сучасному етапі все більше професій потребують застосування математичних знань (фізика, хімія, інформатика, фінанси, бізнес тощо). Не забуваємо, що і в повсякденному житті людина часто має справу з розрахунками, плануванням і моделюванням різних ситуацій тощо. Тому вивчаючи, не тільки задачі на спільну роботу, а й будь-яку іншу тему з математики, важливо пов'язувати її зміст з практичними життєвими задачами чи з іншими навчальними предметами, доводити на конкретних прикладах її практичну значущість.

Список використаних джерел

1. Карапузова Наталія. Дослідження задач на спільну роботу у початковій школі / Наталія Карапузова // Імідж сучасного педагога. – 2020.– №1.– С.83 – 88.
2. Богданович М. В., Козак М. В., Король Я. А. Богданович М. В. Методика викладання математики в початкових класах : навчальний посібник / М. В. Богданович, М. В. Козак, Я. А. Король. – 4-те вид., переробл. і доп. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2016. – 368 с.

3. Модельна навчальна програма «Математика. 5-6 класи» для закл. загальної середньої освіти / С. О. Скворцова, Н. А. Тарасенкова. – Київ: ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2021. – 54 с.
4. Скворцова С. О. Нова українська школа: методика навчання математики у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів : навч.-метод. посіб. / С. О. Скворцова, О. В. Онопрієнко. – Харків: Вид-во «Ранок», 2020. – 320 с.
5. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи. – К. : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2019. – 240 с.

Жигора І. В.,

*кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка
кафедри методик дошкільної та початкової освіти
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка*

НЕСТАНДАРТНІ ВПРАВИ В СИСТЕМІ ОПРАЦЮВАННЯ ОРФОГРАФІЧНОГО МАТЕРІАЛУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Орфографічна грамотність є ознакою загальної мовної культури, яка в сучасному житті набуває дедалі більшого значення. Формування правописної грамотності здійснюється різними шляхами, одним із найефективніших напрямів є використання нестандартних завдань.

За нашими спостереженнями, такі види роботи є досить незвичними для учнів, а тому цікавими для молодших школярів, ефективними для закріплення й контролю рівня засвоєння програмованого матеріалу. Вони забезпечують активну роботу учнів та швидку перевірку вчителем. До того ж дозволяють

використовувати диференційований підхід до учнів, що є актуальним в умовах особистісно орієнтованого навчання.

Одним із шляхів формування орфографічної грамотності учнів початкової школи є правописні вправи, з-поміж яких значна роль відводиться диктантам. Вони вимагають активізації слухової, зорової, моторної пам'яті, мислення, уваги, а також реалізації зв'язку теорії з практикою, тобто застосування правила в різних писемних ситуаціях.

Цінність диктанту полягає ще й в тому, що він створює умови для колективної роботи учнів в єдиному для всіх темпі. Письмо під диктовку розвиває орфографічну пильність, удосконалює навички самоконтролю, дисциплінує [2, с. 291].

За узвичаєністю методики підготовки та проведення диктанти класифікують на стандартні (або традиційні) і нестандартні (або нетрадиційні). У сучасній методиці виокремлюють низку нетрадиційних диктантів, зокрема: *повторний*, *«перевіряю себе»*, *комбінований*, *диктанти повторної дії*, *перерваної дії*, *взаємодиктант*, *послідовний*, *прискорений*, *підготовчий*, *дитячий*, *груповий*, *невпевнений*. Вони урізноманітнюють форми роботи над розвитком й удосконаленням писемної грамотності молодших школярів.

Сприяють формуванню орфографічної грамотності школярів у початковій школі такі нестандартні диктанти, як *диктант-трамплін*, *диктант-швидкопис*, *диктант-сигнал*, *диктант-пошук*, *диктант-консультація*, *диктант-вектор*, *диктант-вибір-Х*.

Подамо особливості та методику проведення деяких нестандартних диктантів, які, на нашу думку, найраціональніше використовувати для вироблення та вдосконалення орфографічної грамотності учнів початкових класів.

При написанні *Малюнквого диктанту* учні сприймають зором предметні малюнки або інші предметні унаочнення й записують слова на певні

орфограми. Ускладнити диктант за малюнками можна, запропонувавши творче завдання, наприклад «Будівельник» (за першими буквами записаних у зошит слів треба «побудувати» нові слова та записати їх) [5, с. 19].

Диктант для «шпигуна» – методичний прийом, який уможлиблює розвиток зорової пам'яті, тренує уважність і відповідальність за кінцевий результат [4, с. 20]. Учні об'єднують у кілька груп, текст диктанту ділять на стільки ж частин. Аркуші з текстом прикріплюють до стіни якнайдалі від команди, якій вони призначені. Кожний із членів команди стає «шпигуном» і підходить до тексту (стільки разів, скільки потрібно), читає його, запам'ятовує, повертається до команди й диктує свою частину. Команди змагаються, перемагає та група, яка закінчить роботу раніше й не зробить помилок (або зробить менше за інших).

Повторний диктант (диктант повторної дії). Учні записують текст на окремих аркушах. Після запису вчитель повторно читає його, але при цьому «помічники вчителя», із бажаних дітей, разом з учителем або самостійно пояснюють правопис кожного сумнівного слова. Діти виправляють допущені помилки самостійно. Пропонуємо дітям ще раз подумати над виконаною роботою, порадитися в парі з сусідом щодо написання тих чи тих слів або повторити за підручником. Можна влаштувати й взаємоперевірку. Потім роботи збираються й зберігаються в учителя. На наступному уроці вчитель пропонує написати цей же диктант, однак попереджає, що учні, які напишуть його без помилок, утретє вже не писатимуть. Повторно читаємо в швидкому темпі, без повторень речень.

Після перевірки й опрацювання діти, які написали диктант без помилок, звільняються від наступного написання. Їм пропонують індивідуальні завдання на відповідні орфограми для самостійного виконання. Решта учнів пише диктант втретє. Зазвичай, помилок у роботах немає. А якщо в окремих дітей вони все-таки трапляються, то вчителю слід попрацювати з цими дітьми

індивідуально або ж, за потреби, написати диктант ще раз [1, с. 44].

Графічний диктант використовується для повторення, закріплення, узагальнення вивченого матеріалу. Учитель диктує словникові слова, словосполучення чи речення з ними, а учень записує лише схеми, графічні знаки [3, с. 72], при цьому використовуються прийоми ейдотехніки.

Диктант «*Журналістське розслідування*» проводиться на будь-якому етапі вивчення матеріалу, однак краще під час закріплення або повторення матеріалу. Дітям пропонується вдома дібрати 10–30 слів на вивчені орфограми до статті (тему вчитель може дати сам чи її визначають учні). Далі з усіх варіантів обирають ті, які стосуються теми статті, записують їх, а потім за ним пишуть статтю до класної стіннівки (можна надіслати до дитячого журналу чи газети). Такі диктанти можна практикувати в 4 класі. Варіантом може бути написання не статті, а твору, тоді його можна проводити у 2-3 класах. Такий диктант можна визначити як диктант-твір, різновидом якого є наступний.

Диктант «*Картинна галерея*». Перед проведенням диктанту демонструють репродукцію картини, учитель розповідає про її автора, історію її написання, потім разом із дітьми аналізує зображене. Після цього зачитується текст диктанту, пов'язаний із картиною, і ставиться конкретне завдання: доповнити текст описом, увести в текст певні слова, написати свої роздуми про картину, використовуючи слова з певними орфограмами.

Диктант-фантазія (творчого характеру) можна провести на орфографічному мовному матеріалі. Учитель зорієнтовує учнів на орфограму, опрацюванню якої підпорядкований диктант. Після цього дає заголовок та перше речення, а учні додають по одному реченню, обов'язково вводячи слово на відповідну орфограму (орфограми), щоб утворився текст. Далі проводиться колективний аналіз диктанту-твору.

Диктант «*Фотограф*» є видозміненим, осучасненим варіантом зорового диктанту. Учитель перед початком диктанту відкриває заздалегідь записані

слова. Учні «фотографують» їх і пишуть з пам'яті. Потім звіряють написане («фото») із записом на дошці («негативом»), орфограми коментують [1].

Отже, диктант є одним з основних видів дидактичних вправ, які забезпечують формування та удосконалення орфографічних навичок молодших школярів. Використання різних видів типових і нестандартних диктантів урізноманітнює форми роботи над правописним матеріалом у початковій школі.

Список використаних джерел

1. Варченко Н. Д. Нестандартні навчальні диктанти // Розкажіть онуку. 2005. № 1 – 2. С. 44 – 45.
2. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за наук. ред. М. С. Вашуленка. К. : Літера ЛТД, 2011. 364 с.
3. Павленко Л. П. Абетка диктантів, що використовуються у початковій школі // Розкажіть онуку. 2004. № 7–8. С. 71–78.
4. Садкіна В. І. 101 цікава педагогічна ідея. Як зробити урок. Х. : Основа, 2008. 88 с.
5. Сидоренко К. Л. Цікаві ігри та вправи на уроках української мови в початкових класах : методичний посібник. Тернопіль : Мальва – ОСО, 2010. 80 с.
6. Ситар Т. Проведення різних видів диктантів у початкових класах // Початкова школа. 2011. № 4. С. 8 – 11.

Захарова Г. Б.,

кандидатка педагогічних наук,

старша викладачка кафедри початкової освіти

Криворізького державного педагогічного університету

ВИКОРИСТАННЯ ВІЗУАЛЬНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Підростає молоде покоління – нове й унікальне. Це перше покоління, яке народилося у цифровому світі «без кордонів», являючи собою дивну суміш дитячої безпосередності та дорослих умінь.

Сучасні діти краще сприймають образи, ніж слова, тому навчальна інформація у малюнках, схемах, у формі відеороликів, інфографіки діє ефективніше. Введення прийомів візуалізації в освітній процес – це вимога часу. Для креативного вчителя – це творчість, відхід від буденності. Для сучасних учнів – це розвиток критичного мислення, зорового сприйняття, візуальної грамотності та культури.

Візуалізація – це створення та представлення графічного образу текстової чи математичної інформації, що робить її наочною, а отже, зручнішою для аналізу та осмислення.

Сучасні прийоми візуалізації здатні не тільки передавати інформацію, але й емоційно впливати на учнів, спонукати в них позитивні емоції та інтерес до досліджуваного предмета.

Сучасні форми візуалізації навчального матеріалу: електронні підручники, інтернет-ресурси, відео-уроки, презентації, ментальні карти, кластери, метаплани, скрайбінги, фішбоуни, віртуальна та доповнена реальність.

Доповнена реальність (augmented reality, AR) дає можливість максимально візуалізувати об'єкт, тобто перевести 2D зображення у 3D, а також

"оживити" його (Virtual...). За словами А. Вовк (<http://www.bbc.com>), завдяки тому, що AR дозволяє візуалізувати інформацію, показувати 3D-моделі, учні мають змогу отримувати її уже в готовому для сприйняття вигляді і не будуть витрачати час і когнітивні зусилля на її інтерпретацію [1].

Доповнена реальність – технологія інтерактивної комп'ютерної візуалізації, що дає змогу доповнити зображення реального світу віртуальними елементами та відображає його на екрані пристрою. Ця технологія формує здатність сприйняття користувачів у реальному світі, а не створює альтернативний світ. Доповнена реальність не змінює середовище людини, а лише доповнює його штучними елементами. Ключовим є те, що цифровий контент не прикріплений до простору. Алгоритм роботи технології доповненої реальності полягає в тому, що відеокамера мобільного пристрою зчитує зображення, яке містить мітки (маркери), та передає відеосигнал у комп'ютер (смартфон, планшет). Спеціальна програма опрацьовує отриманий сигнал та після цього на екрані пристрою накладає на зображення реального об'єкта віртуальний об'єкт. Роль віртуальних об'єктів можуть виконувати тексти, посилання на сайти, світлини, об'ємні елементи, звуки, відео тощо [2].

Метою використання технологій доповненої реальності в початковій школі є побудова навчальної діяльності на основі взаємодії дорослих з дітьми, орієнтованої на інтереси і можливості кожної дитини; розвиток допитливості, пізнавальної мотивації та навчальної активності; розвиток уяви, творчої ініціативи, у тому числі мовленнєвої; можливість вибору дітьми матеріалів, видів роботи, учасників спільної діяльності; створення умов для участі батьків у спільній навчальній діяльності [1].

Інноваційний та захоплюючий спосіб вивчення геометрії в початкових класах за допомогою візуалізації та взаємодії. Додаток CleverBooks Geometry, який легко запускається на планшеті чи мобільному телефоні (на базі Android

чи Apple). При використанні колекції флеш-карт (ключові зображення потрібно роздрукувати) можна вивчати прості геометричні фігури.

У програмі представлені 3D-моделі з доповненою реальністю для основних геометричних фігур. Діти можуть безпосередньо взаємодіяти з фігурами, і це спрямоване на покращення їх просторового мислення.

Під час планування уроків з доповненою реальністю необхідно роздрукувати флеш-картки (представлено 5 варіантів) будь-якого розміру, який буде зручним для роботи на уроці. Можна спланувати урок так, що цими картками діти можуть обмінюватись або працювати в групах для того щоб дослідити кожен модель, яку можна побачити за допомогою різних карток.

Додаток CleverBooks Geometry надає такі можливості:

- поділ фігури на частини. Діти можуть побачити візуалізацію того, як можна поділити просторову фігуру на частини;
- візуалізація бічної поверхні фігури;
- ознайомлення з новими фігурами, наприклад тор;
- змінення положення фігури;
- побачити фігури у розрізі;
- дослідження кількості вершин, ребер, граней.

Переваги використання CleverBooks Geometry:

- візуалізація освітнього процесу;
- розвиток уяви і просторового мислення;
- допитливість, цікавість та інтерес до науки;
- креативне мислення, дослідження властивостей фігур.

Отже, технологія візуалізації спрямована на більш повне й активне використання можливостей школярів, поєднуючи візуальні образи, текст та усне пояснення вчителя, особливо це стосується математики. Така технологія навчання вивільняє додатковий час на творчий продуктивний характер

діяльності учнів, дозволяє їм сприймати досить великий обсяг навчального матеріалу в його цілісності, полегшує осмислення й запам'ятовування.

Список використаних джерел

1. Мідак Л., Пахомов Ю., Кузишин О., Базюк Л., Буждиган Х. Використання технології доповненої реальності під час вивчення природничих тем у початковій школі. URL : <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/obrii/article/view/2394>
2. Тимчина Віталія; Тимчина Ніна. Нові перспективи освітнього процесу: віртуальна та доповнена реальність. *New pedagogical thought*, 2020, 101.1: 42 – 46. URL : <http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/112/112>

Карапузова Н. Д.,

кандидатка педагогічних наук, професорка кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка,

Бугаєць Т. М.,

вчителька вищої категорії, вчитель-методист ліцею № 6 “Лідер” Полтавської міської ради

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «РОБОТА З ДАНИМИ» У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Математична освітня галузь у Типових освітніх програмах для початкової школи представлена змістовими лініями, у рамках яких здійснюється формування в учнів початкових умінь із математичного моделювання, зокрема, під час передбачення ймовірного результату, дослідження реальних об'єктів та

процесів, розв'язування навчально-пізнавальних і практико зорієнтованих задач тощо [2].

Змістова лінія «Робота з даними» має за мету ознайомлення молодших школярів з найпростішими способами виділення і впорядкування даних за певною ознакою, формування початкових умінь для опрацювання даних, поданих у текстах задач чи самостійно зібраних за допомогою опитувальника тощо.

Пропонований зміст цієї змістової лінії розподілено між двома циклами навчання математики, а саме:

- перший цикл (1-2 класи) – збір, впорядкування, порівняння, групування даних, їх зчитування з таблиць, піктограм, схем та виконання простих завдань на основі зібраних даних із застосуванням простих моделей;

- другий цикл (3-4 класи) – зчитування даних з таблиць, схем, діаграм, використання інформації, яка представлена у різних формах, для відповіді на запитання, які виходять за межі безпосереднього зчитування даних, представлення даних за допомогою таблиць, схем, стовпчикових та кругових діаграм, дослідження різних шляхів розв'язування проблемної ситуації та добір доцільного [2].

Обов'язкові результати навчання передбачають формування вмінь та навичок репродуктивного, реконструктивного та творчого характеру.

Молодший школяр має: по-перше, читати, знаходити, аналізувати проблемні ситуації, що виникають у житті, порівнювати інформацію, подану в таблицях, графіках, на схемах, діаграмах, аналізувати й описувати їх за допомогою групи величин, які пов'язані між собою; по-друге, перетворювати інформацію (почуту, побачену, прочитану) різними способами у схему, таблицю, стовпчикову та кругову діаграму, схематичний рисунок; по-третє, обирати дані, необхідні і достатні для розв'язання проблемної ситуації, обґрунтовувати свій вибір дій із даними, розв'язувати проблемну ситуацію різними способами,

користуватися даними під час розв'язування практично зорієнтованих задач; по-четверте, досліджувати різні шляхи розв'язання проблемної ситуації та, з огляду на реальні дані, обирати раціональний шлях.

Аналіз діючих підручників початкової школи вказує на широкий спектр різних видів завдань, що забезпечують означені програмні вимоги [1].

Практичний досвід дає нам можливість означити дидактичні вимоги успішної реалізації змістової лінії, а саме, реалізація міжпредметних зв'язків та організація самостійної роботи учнів, зокрема, їх проєктної діяльності.

Таким чином, змістова лінія «Робота з даними» математичної освітньої галузі у поєднанні з іншими освітніми галузями має забезпечувати подальшу здатність молодших школярів успішно навчатися, усвідомлюючи роль математичних знань та вмінь в особистому і суспільному житті людини.

Список використаних джерел

1. Основні підручники та навчальні посібники для початкової школи:
<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1KNxK-QSJxSFmexcGOP9irYw-ufgbWfiQbajDldiLNvQ/edit?ts=5a382670#gid=1870606315>
2. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти:
http://www.makariv-lyceum.edukit.kiev.ua/nush/tipovi_osvitni_programi

Лагола І. М.,

методистка, викладачка вищої категорії КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича»

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ТА ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

Формування творчої особистості молодшого школяра є однією з важливих проблем Нової української школи, що вимагає впровадження в освітній процес інноваційних, активних форм і методів навчання, що значною мірою могли б забезпечити формування критичного мислення дитини, проблемного бачення, фантазії та уяви.

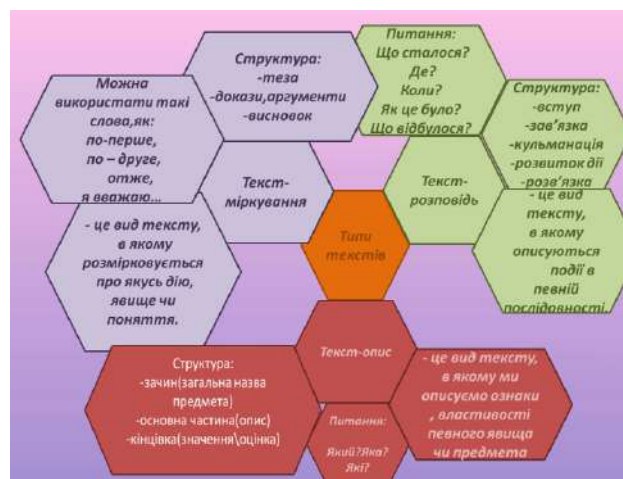
Освітні інновації – це результат творчого пошуку вчителів і вчених: нові ідеї, технології, підходи, методики навчання, а також окремі елементи освітнього процесу, які повинні нести, насамперед, процес вироблення впевненості маленької людини в собі, своїх силах. Модернізація освітньої системи й освітня практика вимагає від педагогів оновлення всього освітнього процесу, його стилю, змін у роботі вчителів та діяльності учнів. Важливо давати учням не тільки знання, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті, тобто здійснювати діяльнісний підхід, мета якого – формування ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості.

Сьогодні критичне мислення – один із сучасних трендів і не лише в освіті. Його розвиток – це розвиток вміння усвідомлювати ті та інші впливи, долати або враховувати обмеження [1, 9]. Тільки обговорюючи, сперечаючись і обмінюючись думками з іншими, можна переконатись у правоті власної позиції [1, 12].

З метою розвитку творчого та логічного мислення молодших школярів на уроках української мови та читання пропонуємо використовувати наступні інноваційні технології.

Технологія шестикутного навчання прийшла до нас з Великобританії. Автором методики є вчитель історії Рассел Тарр. Вона дозволяє уникнути пасивного слухання, спонукає учнів до активної роботи, підвищує ефективність занять. Робота з шестикутниками (гексагонами) дозволяє проаналізувати навчальний матеріал, творчо його переосмислюючи, не обмежуючись у висновках і міркуваннях. Головне – аргументувати.

Приклад. Вивчаючи тему «Типи текстів» (3 клас), учням пропонується заповнити картки (гекси) з назвами типів текстів, їхніми характерними ознаками, вказати структуру кожного тексту та ключові питання.

RAFT-технологія – це прийом критичного мислення, використання

якого допомагає учням навчитися розглядати тему з різних боків і точок зору, а також сприяє їхньому глибокому зануренню у предметний зміст твору. Окрім того, під час роботи з прийомом RAFT учні набувають навичку аналізування можливих дій в заданих обставинах та імпровізування, а також мають умови для проявлення творчого мислення.

Приклад. При написанні творчої роботи на тему «Письмо як важливий засіб спілкування» (2 клас) учням пропонується написати лист-звернення до однокласників від дівчинки Теффі (головної героїні оповідання «Як було написано першого листа» (за Р. Кіплінгом). Учні також можуть виступати в ролі інших персонажів оповідання, наприклад, мами чи тата Теффі,

незнайомця, одного із жителів племені та розкрити дану тему у формі вірша, казки, sms-повідомлення тощо.

Денотатний граф – навчальний прийом, що дозволяє структурувати інформацію, а також наочно зображувати смислові зв'язки між ключовим поняттям та його ознаками. В основі прийому – блок-схема, яка описує поняття, розкриваючи його ключові аспекти.

Приклад. Вивчення авторської казки Ю. Ярмаши «Трамвай і Щиглик» (3 клас). Для характеристики персонажів казки учні повинні прочитати і запам'ятати сюжет твору. Потім з допомогою вчителя вони складають блок-схему з центральним словом іменником (персонаж казки – Трамвай), від якого ідуть розгалужені блоки-дієслова (дії персонажа). У свою чергу від них ідуть інші розгалуження з додатковими характеристиками персонажа.

Отже, становлення нової системи освіти потребує суттєвих змін інноваційного спрямування у навчанні молодших школярів. Істотною особливістю цієї тенденції є пошук нових технологій навчання, серед яких виокремлюються технології критичного мислення.

Список використаних джерел

1. Пометун О. І. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи: методичний посібник для вчителів / О. І. Пометун, І. М. Суценко. – Київ, 2017. – 96 с.

2. Українська мова та читання: підручн. для 2 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.): Ч.1. / І. Большакова, М. Пристінська. – Харків: Вид-во «Ранок», 2019. – 96 с. – ISBN 978-617-09-5195-3.
3. Українська мова та читання: підручн. для 3 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.): Ч.1. / І. Большакова, М. Пристінська. – Харків: Вид-во «Ранок», 2020. – 112 с. – ISBN 978-617-09-6276-8.
4. Режим доступу: Шестикутний метод навчання: мистецтво розвивати активність і самостійність <https://naurok.com.ua/post/shestikutniy-metod-navchannya-mistectvo-rozvivati-aktivnist-i-samostiynist#> (дата звернення 11.02.22).
5. Режим доступу: Прийом критичного мислення «Денотатний граф» <https://vseosvita.ua/news/pryiom-krytychnoho-myslennia-denotatnyi-hraf-5626.html> (дата звернення 11.02.22).
6. Режим доступу: <https://naurok.com.ua/kalendarne-planuvannya-z-ukrainsko-movi-3-klas-bolshakova-pristinska-246232.html> (дата звернення 14.02.22).
7. Режим доступу: <https://vsimpptx.com/calendars/calendar/ktp-2-klas-ukrayinska-mova-avtori-bolshakova-i-o-pristinska-m-s> (дата звернення 14.02.22).

Лупінович С. М.,

кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри педагогіки та методик навчання Хортицької національної академії,

Лапшина І. С.,

кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри педагогіки та методик навчання Хортицької національної академії

МОДЕЛЬНИЙ ПІДХІД УПРАВЛІННЯ КОМПЕТЕНТНІСНИМ УРОКОМ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Ефективність освітнього процесу в сучасній системі загальної середньої освіти у значній мірі визначає урок. Для початкової освіти урок має особливе значення, коли діяльність учнів відбувається під безпосереднім контролем учителя. В останні роки вимоги до уроку суттєво змінилися. Одним з стратегічних напрямів освітньої реформи за інноваційним проектом «Нова українська школа» є компетентнісний підхід в формулюванні освітніх результатів, який проголошує, що, «...орієнтація освітнього процесу на досягнення результату, що відображається ключовими компетентностями, але не обмежується ними» [2]. Проте, як зазначено в огляді Концепції нової української школи «... перехід на компетентнісні засади поки не належним чином відображено у дидактичному і методичному забезпеченні навчання, де все ще домінує знаннева компонента» [2]. Уже цей факт змушує всіх освітян до активізації пошуку нових методів і технологій в організації класно-урочної діяльності. Саме це актуалізує наше дослідження з пошуку ефективних методів управління сучасним уроком.

Якість уроку у значній мірі залежить від професіоналізму учителя, який одночасно і розробляє, і реалізує урок, і зацікавлений в отриманих в ході уроку результатах. Отже, вирішення зазначених вище змін вимагає від учителя ретельного добору методів та форм роботи, що не можливо без якісного

самоаналізу і цілеспрямованої самокорекції. Теорія адаптивного управління пропонує застосовувати для цього модельний підхід. Використання педагогічної моделі посилює відкритість і демократичність освітніх процедур, надає більшій свободі вибору для учителя, зміщує акценти від адміністративного контролю до самоконтролю і самокорекції. Одночасно, використання моделі для управління уроком дозволяє упорядкувати і спрямувати урочну діяльність на суттєве підвищення якості освіти [1].

Важливим принципом модельного підходу є чітке визначення основних напрямів для аналізу і удосконалення процесу. Таким чином, діяльність учителя умовно поділяється на підготовку до уроку (формування готовності) і проведення уроку (діяльність учителя під час уроку). Це і буде факторами першого порядку, рівень відповідності яких розроблених в моделі критеріїв покаже учителю його резерви щодо удосконалення уроку.

А основними видами діяльності є використання методів дидактичного проектування і психологічних впливів. Саме ці напрями і є факторами другого порядку. В контексті факторів першого порядку, фактори другого порядку змінюють свій зміст. Так під час формування власної готовності учитель проектує дидактичну складову, а під час проведення уроку реалізує досягнення поставленої мети уроку.

Саме за основними напрямками ми маємо відстежувати і реалізовувати важливі відмінності компетентнісного уроку. А саме, трансформацію ролі педагога з джерела інформації на консалтингову діяльність тьютора або коучера. Якщо дома учитель планує власну мету уроку, то під час проведення уроку ціле реалізація має супроводжуватись перманентним проміжним цілепокладанням, яке учні здійснюють протягом всього уроку і з переходом від одного завдання до іншого. Формування їх компетентності не може бути забезпеченим послідовним і несвідомим виконанням завдань, поставлених учителем. Показниками успішності даного виду діяльності є здатність

колективу до раціонального поділу головного завдання шляхом її декомпозиції на декілька простих завдань.

Значний вплив на ефективність продуктивного навчання здійснює навчальна мотивація учнів. Отже, важливою умовою підготовки учителя до проведення уроку є проектування і прогнозування мотивації учнів класу і добір методів готовності учнів до роботи під час уроку. А навчальна мотивація і готовність учня до ефективної роботи у значній мірі залежить від особистісного сприйняття навчальної теми кожним учнем. Добір мотивів є проявом професіоналізму учителя.

Фокусування критеріїв моделі уроку на діяльності учителя, який має відповідні повноваження і свободи для реалізації власних творчих задумів, дозволяє використовувати модель не тільки для оцінки якості компетентнісного уроку, а й для встановлення відповідності діяльності педагога задекларованим принципам компетентнісної освіти.

Список використаних джерел

1. Довгань Ірина Григорівна. Трансформація мети, форм і методів проведення уроків в умовах інклюзивної освіти. Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір : збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених (м.Запоріжжя, 13-14 травня 2021 р.) / за аг. Ред.. В. В. Нечипоренко. Запоріжжя : Вид-во Хортицької національної академії, 2021. Т.1. С. 269 – 271.
2. Огляд Концепції Нової української школи. URK : https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/razdel_1_Oglyad.pdf (Дата останнього перегляду 31.05 2022 р).

Любченко І. І.,

кандидатка педагогічних наук, викладачка вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист, голова циклової комісії педагогіки, психології та методик дошкільної освіти Комунального закладу «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Черкаської обласної ради»

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Динаміка соціально-економічного розвитку суспільства, демократизація й гуманізація освіти зумовлюють необхідність визначення ефективних шляхів і засобів, що забезпечують підготовку висококваліфікованих фахівців із творчим підходом до педагогічної діяльності. Звідси актуальною проблемою сучасної психолого-педагогічної науки і практики є розвиток творчої особистості майбутніх учителів, оскільки від її вирішення значною мірою залежить якість професійної підготовки і майбутньої педагогічної діяльності студентів.

В сучасних умовах вчитель повинен володіти здатністю до творчого мислення та інноваційної діяльності, самостійності й нестандартності рішень, інтелектуальної компетентності. Тому одним із найважливіших завдань вищих педагогічних навчальних закладів на сучасному етапі є пошук найбільш ефективних і дієвих форм роботи щодо розвитку творчих здібностей майбутніх учителів, формування їхнього креативного потенціалу, підготовка до застосування елементів творчості у майбутній педагогічній діяльності.

Питання розвитку творчих здібностей особистості висвітлюють В. Андрєєв, Л. Виготський, М. Волах, Дж. Гілфорд, В. Дружинін, О. Кульчицька, А. Маслоу, О. Матюшкін, Дж. Рензулі, В. Роменець, С. Рубінштейн, Р. Стернберг, Б. Теплов та ін.

Один із головних напрямів гуманізації освіти є спрямування навчального-виховного процесу на формування, розвиток і саморозвиток

суб'єктів педагогічної взаємодії. Звідси найважливішим завданням освітніх систем є забезпечення творчого розвитку особистості, про що наголошується у численних освітніх документах нашої держави. Зокрема, у Державній національній програмі “Освіта” (Україна XXI століття) одним із стратегічних завдань окреслено створення умов для формування освіченої, творчої особистості громадянина, реалізації та самореалізації його природних задатків і можливостей в освітньому процесі [1].

На відміну від особистісного підходу до вивчення процесу формування творчої особистості учня, при дослідженні творчості вчителя пріоритет віддається діяльнісному підходу: творча професійна діяльність учителя розглядається як провідний фактор, що впливає на розвиток творчих можливостей учня і забезпечує його ефективність. Одночасно саме в процесі творчої професійної діяльності розкриваються творчі можливості педагога, відбувається їх реалізація та розвиток. За таких умов виникає необхідність підготовки вчителя до усвідомлення рівня власної творчої професійної педагогічної діяльності, формування у нього потреби аналізувати власний педагогічний досвід і впроваджувати педагогічний досвід інших з урахуванням своєї творчої індивідуальності [4, с. 97].

У процесі підготовки вчителів початкових класів необхідно враховувати особливості особистості і якості творчої людини, серед яких: спрямованість на самореалізацію, де проявляються духовно-естетичні якості особистості; бажання досягнути мети, коли творчість є сенсом життя; самостійність і незалежність думок і суджень; відкритість і щирість особистості, її аутентичність; оригінальність рішення проблеми при створенні художнього образу, ініціативність і гнучкість особистості; віра у власні сили і їх адекватна оцінка; високий рівень рефлексії, самокритичність і критичність у судженнях; відкритість досвіду, сприйняття незвичайного, нового, оригінального у навколишньому світі й передача власного ставлення до світу.

Формуванню креативної особистості майбутнього педагога у навчальному процесі сприяє застосування нетрадиційних форм і методів навчання, інноваційних технологій, тренінгів, спрямованих на розвиток творчих здібностей, розв'язання професійно орієнтованих задач, моделювання та вирішення педагогічних ситуацій, мікрорікладання, творчі паузи, дидактичні, рольові і ділові ігри, діалогічні форми та методи взаємодії суб'єктів освіти, виконання дослідницьких проектів, конкурси, творчі майстерні, дискусії про проблеми сучасної школи тощо. Здійснення таких видів роботи має перевагу перед простим сприйняттям готової інформації, яка полягає в тому, що в умовах розв'язання певних проблем студент активно і творчо мислить, а це призводить не тільки до міцності та ґрунтовності знань, а й до надбання цінної розумової якості – уміння орієнтуватися в будь-якій ситуації, та самостійно знаходити шляхи вирішення незвичайної проблеми. Для їх розв'язання студент повинен уміти встановлювати зв'язок як із раніше засвоєними поняттями, термінами, закономірностями, так і з тими, які необхідно засвоїти, що сприяє формуванню у майбутнього вчителя початкових класів цілісного системного сприйняття сутності і творчого характеру педагогічної діяльності.

Розвитку креативності студентів під час навчання у педагогічному ВНЗ сприяє індивідуально-диференційований підхід до їх професійного навчання, який являє собою відбір змісту, методів і форм навчання на основі урахування індивідуально-психологічних особливостей навчальної діяльності студентів, їх соціально значимих відмінностей від інших людей, своєрідності психіки, особистих якостей та уподобань [3, с. 113].

Важливою складовою навчального процесу ВНЗ є науково-дослідна робота, яка є органічною складовою частиною освіти, базовим елементом і рушійною силою її розвитку [3, с. 554]. Вона є необхідною умовою підготовки майбутніх учителів, яка сприяє розвитку творчого мислення, креативних

здібностей, умінь і навичок дослідницького характеру, поглибленню знань з певного предмета.

Науково-дослідна робота здійснюється як у структурі навчального процесу (організація та проведення загальноуніверситетських наукових заходів, публічних читань, написання курсових і дипломних робіт, рефератів, участь у науково-практичних конференціях тощо), так і поза навчальним процесом (участь у роботі проблемних груп, наукових гуртків, підготовка різноманітних дослідницьких проектів). Така робота є логічним продовженням аудиторної, сприяє активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, виявленню творчої активності, формуванню пізнавального інтересу, творчому оволодінню знаннями, розвитку креативних здібностей майбутніх фахівців.

Важливе значення у процесі розвитку креативності майбутніх фахівців відіграє педагогічна практика студентів, яка спрямована на озброєння їх комплексом умінь та навичок, необхідних для вивчення всіх видів навчально-виховної роботи у школі; оволодіння майбутніми педагогами-вихователями формами, засобами, технологіями навчально-виховної роботи у різних типах загальноосвітніх навчальних закладів; розвиток у студентів умінь застосовувати у практичній діяльності знання з основ теорії педагогіки, психології та методик навчання, усвідомлення ними професійної значущості цих знань; виховання у студентів потреби постійного вдосконалення професійних знань, умінь, навичок та їх педагогічної майстерності; розвиток творчої ініціативи кожного студента; удосконалення дослідницьких умінь у конкретній професійній діяльності; формування творчого підходу до організації педагогічної діяльності.

Отже, креативність педагога є обов'язковою характеристикою цілісної особистості, що зумовлена відповідними психолого-педагогічними умовами та високим рівнем сформованості її професійних та особистісних якостей. Тому стратегія креативного підходу до організації освітнього процесу у вищій школі

повинна передбачати усвідомлення майбутніми вчителями власних особистісних і професійних можливостей, розвиток педагогічних здібностей до рівня креативних; задоволення потреби у новизні і нестандартних способах розв'язання професійних проблем; установку на творчість і подолання стереотипних способів та формалізму у професійних діях; прогнозування шляхів і вдосконалення творчого потенціалу особистості майбутнього фахівця.

Список використаних джерел

1. Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття). – К. : Райдуга, 1994. – 61 с.
2. Дубасенюк О. А. Креативний підхід до професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів / О. А. Дубасенюк // Креативна педагогіка. – 2011. – № 4. – С. 23 – 28.
3. Овчаров С. М. Індивідуально-диференційована система професійного навчання майбутніх учителів інформатики : монографія / С. М. Овчаров. – Полтава : АСМІ, 2010. – 120 с.
4. Сисоєва С. Основи педагогічної творчості : підручник / С. Сисоєва. – К. : Міленіум, 2006. – 344 с.

Нікітіна О. О.,

*кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри методик дошкільної та
початкової освіти Центральноукраїнського державного
педагогічного університету імені Володимира Винниченка*

ЕЙДОТЕХНІКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ

ПРО ЧИСЛО В УЧНІВ 1 КЛАСУ НУШ

Сучасне освітнє середовище пропонує педагогам значну кількість оригінальних технологій, методик, прийомів навчання учнів початкової школи.

Саме тому впровадження інноваційних освітніх технологій набуває все більшої актуальності.

Можливості застосування ейдетики під час формування математичних уявлень у дітей досліджували Є. Антощук, І. Матюгін, І. Рибнікова, Т. Слоненко та ін. [1]. Саме поняття «ейдотехніка» не нове й відоме ще з епохи античності. Давні греки вважали, що людина думає, мислить ейдосами – образами. Вперше термін «ейдетика» увів німецький психолог Е. Йєншем, а поширення і глибокого вивчення термін набув у дослідженнях видатного психолога О. Лурії, який поділив методики запам'ятовування на два основних напрямки: мнемотехніка (методи, у основі яких лежить вербально-логічне мислення); ейдетика (методи, засновані на конкретно-уявному мисленні) [там само, с. 5-14].

На сучасному етапі ейдетизм розглядається як різновид образної пам'яті, що виявляється у збереженні яскравих, наочних образів предметів і явищ, сприйнятих раніше, коли їх немає в полі зору й вони не сприймаються органами чуття [2]. Ейдетика налічує близько тридцяти методик і технік, в основі яких лежить застосування різноманітних графічних образів, цікавих ігор, вправ тощо. Ейдетика розглядає навчання як творчий та вільний процес, який відбувається під час ігор, які ще властиві першокласникам.

Упровадження даної методики в освіті України здійснив Є. Антощук. Він зазначив, що вміння дорослого «спускатися» до рівня дитини, тобто бачити яскраво, вміти дивуватися, фантазувати – це і є ейдетика. Ейдетика для дітей використовує всі навчальні матеріали з навколишнього простору: від улюблених іграшок і книжок до предметів побуту, інструментів, тварин, транспортних засобів і т. д. Методика дозволяє виховувати всебічно розвинену особистість, впевнену в собі з творчим підходом до життя [5, с. 22 – 26].

Методики ейдетики різноманітні: запам'ятовування слів (зокрема, іноземних); цифр; облич; імен; віршів; прозових текстів; номерів телефонів тощо. Завдяки цим методикам в дітей розвивається зорова, слухова, тактильна,

нюхова пам'ять, довільна увага, вербальне та невербальне мислення, вміння відтворювати, творча уява й мовлення [6, с. 22 – 24].

Існує метод запам'ятовування цифр та чисел за асоціаціями «Системи ЦОК» (цифро-образне кодування). За допомогою цієї системи можна уявляти цікаву історію певних персонажів, а знаючи перекодування (кожному образу відповідає певна цифра) – легко відтворити в пам'яті цифри. Для того, щоб діти чітко знали та уявляли, які предмети до якої цифри відносяться, потрібно на заняттях, вдома використовувати колаж з цифрами. Можна, щоб діти намалювали свій особистий колаж. Головне під час запам'ятовування чисел – уявляти всіх дійових осіб живими і змушувати їх у незвичайний спосіб спілкуватися між собою. Створити зорові образи допомагає комп'ютерна презентація з розміщеними на слайдах яскравими ілюстраціями або малюнки. Після того як діти чітко вивчають цифро-образне перекодування, можна переходити до використання асоціативних зв'язків. Для асоціативних зв'язків використовують методи запам'ятовування: метод колажу, метод крючків, метод Цицерона та інші.

Використання ейдотехніки на уроках математики вимагає від вчителя дотримання низки правил: кожна гра – це комплекс завдань, які виконує учень за допомогою картинок, іграшок, тактильних карток, кубиків, цеглинок; завдання подаються учням у різних формах: у вигляді моделей, схем, площинного малюнка, інструкцій; завдання розміщені в порядку ускладнення, тобто від простого до складного; більшість ігор не вичерпується запропонованими зразками, а дозволяють учням складати нові варіанти завдань, займатися творчою діяльністю; ігри не сумісні з примусом, створюють атмосферу вільної та радісної творчості. Головне питання під час тренування асоціативного мислення звучить так: «Про що ти подумав?». «Ейдетика» пропонує організовувати роботу з учнями на основі: вільних асоціацій, пов'язаних з предметними образами; асоціацій за кольором; асоціацій,

пов'язаних з геометричними формами; тактильних асоціацій; предметних асоціацій; звукових асоціацій; смакових асоціацій; нюхових асоціацій; графічних асоціацій [3, с. 111 – 117].

Отже, використання ейдотехніки на уроках математики в першому класі під час формування поняття про число та кількість допоможе зробити освітній процес цікавим, яскравим та ефективним. Ця технологія дозволить залучити дітей до навчання через гру, розвинути пам'ять, уяву та фантазію, а це є передумовою розвитку творчого та критичного мислення, що визначено одним із завдань нової української школи.

Список використаних джерел

1. Антощук Є. В. Учимося запам'ятовувати і пригадувати: Швидка пед. допомога від Укр. школи ейдетики Мнемозіна. Київ. Вирій, 2007. 156 с.
2. Антощук Є. В. Швидка педагогічна допомога від «Української Школи ейдетики». 8 уроків з техніки ефективного запам'ятовування будь-якої інформації. Вінниця, 2002.
3. Грама Г. П. Підготовка майбутнього вихователя до формування поняття про число *Методична скрбничка вихователя*. 2017. № 9 С. 24 – 26.
4. Зіганов М. Мнемотехніка. Москва, 2000. 173 с.
5. Камангар М. Теоретичні засади інноваційних тенденцій розвитку сучасної освіти. *Дитячий садок*. 2009. № 2. С. 22 – 26.
6. Чепурний Г. А. Серія «Як навчитися легко вчитися». Книга 1. Асоціативний зв'язок, цифри та творче мислення: навчально-методичний посібник. Вінниця : ВМГО «Розвиток», 2006. 80 с.

Новак А. О.,

*здобувачка вищої освіти освітнього ступеня «Магістр» Полтавського
національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка*

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ПРОЦЕСУ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Основним завданням математичної освітньої галузі є – формування і розвиток гармонійно розвиненої особистості, яка вміє системно мислити, порівнювати, аналізувати та вирішувати поставлені завдання на практиці, у повсякденному житті. У дослідженні ми дотримуємося точки зору О. В. Онопрієнко, яка ґрунтується на тому, що формування математичної компетентності – це набуття особистістю стійких властивостей і системних якостей, які виявляються як здатність розв’язувати навчально-пізнавальні й життєві проблеми із застосуванням досвіду власної діяльності [1]. У цьому контексті велике значення має розуміння учнями поняття «процесу», яке є невід’ємною складовою оточуючого дитину середовища.

Формуванню уявлень молодших школярів про «процес», як послідовну зміну предметів і явищ, що відбувається закономірним порядком, сприяють компетентнісно зорієнтовані задачі на процеси, а саме, задачі на спільну роботу та задачі на рух [2].

Основна проблема криється у тому, що навчання молодших школярів розв’язування задач на спільну роботу та на рух не спрямований на пошук учнями залежностей математичного характеру, відповідних цим типам задач, у сукупності життєвих послідовних дій, спрямованих на досягнення певного результату.

Задачі на спільну роботу – мають особливу відмінність від інших задач у тому, що в них описується процес, коли одну й ту саму роботу можуть виконувати кілька людей, або інших фізичних тіл одночасно. Щоб розв’язувати

такі задачі, учні мають усвідомити, запам'ятати та взаємопов'язувати такі величини як загальний виробіток, час та продуктивність праці. Задачі на рух – це один із особливих видів задач у початковій школі, у яких описується процес руху фізичних тіл в протилежних або одному напрямку. Вони містять взаємопов'язані величини: швидкість руху, час і відстань.

Щоб розв'язування вищезгаданих задач було продуктивним, учні мають вміти оперувати вказаними величинами, розуміти їх суть, вміти правильно поєднувати і розрізняти. Важливим є встановлення аналогії між задачами на спільну роботу і задачами на одночасний рух назустріч та одночасний рух в протилежних напрямках.

Організація вчителем творчої діяльності молодших школярів у процесі дослідження задач на спільну роботу та на рух (самостійне складання задач, робота над навчальними проектами, тощо) спрямовується на розвиток аналітико-синтетичного мислення, формування умінь аналізувати об'єкти та ситуації, що виникають у житті.

Як висновок, можна зауважити, що в учні початкової школи з легкістю вивчають нові поняття, намагаються їх розрізняти та застосовувати при розв'язуванні математичних завдань, і не тільки. Саме тому розв'язування компетентнісно зорієнтованих задач, які формують в учнів поняття процесу вимагає чіткої та виняткової організації навчальної діяльності молодших школярів. Відповідно до цього, в учнів відбуватиметься розвиток мислення, уяви, фантазії, допитливості та інших рис, які переважають в учнів саме цього віку.

Список використаних джерел

1. Онопрієнко О. В. Компетентнісно орієнтовані задачі як засіб формування математичної компетентності учнів / О. В. Онопрієнко // Початкова школа. – 2013. – №3. – С. 23.

2. Скворцова С. О. Методика навчання розв'язування сюжетних задач у початковій школі: Навчально-методичний посібник для студентів за спеціальністю 6.010100 «Початкове навчання». – Частина II – Методика формування в молодших школярів умінь розв'язувати задачі певних видів / С. О. Скворцова. – Одеса : Фенікс, 2011. – С. 3.

Павленко Ю. Г.,

*кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка*

ТЕХНІКА ДЕКОРУВАННЯ «ДЕКУПАЖ» НА УРОЦІ «ТЕХНОЛОГІЇ» У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Останнім часом наймовірніше розвинулася мода на речі «ручної роботи», на унікальні подарунки, елементи інтер'єру тощо. Займатися творчістю сьогодні популярно і цікаво.

Опанування технікою «Декупаж» передбачено шкільною програмою інтегрованого курсу «Технології» для початкової ланки освіти, а в педагогічних університетах до такої діяльності спеціально готують майбутніх учителів спеціальності «Початкова освіта» [3].

Декупаж доступний у будь-якому віці й при цьому – вимагає уваги, терпіння, акуратності, розвиненої фантазії, що актуально для розвитку дитини молодшого шкільного віку. С. Кузнецова у розробці конспекту уроку для учнів початкової школи на тему «Виготовлення писанки в техніці декупаж» визначає освітню мету таким чином: познайомити з поняттям «декупаж» та технікою його виконання; розвивати моторику рук; закріпити здобуті знання та вміння на практиці; виховувати любов до національних традицій українців та інших народів світу [2].

Вперше декорування (прикрашання, оздоблення, оформлення) предметів, декупажем зародилося в епоху Середньовіччя, воно було винайдено китайськими селянами приблизно у XII столітті, адже саме вони винайшли тонкий барвистий папір і стали прикрашати ним різні предмети.

Як вид декоративно-ужиткового мистецтва декупаж уперше зустрічається наприкінці XV століття у Німеччині, де вирізані малюнки стали використовуватися для прикраси меблів, і вже звідси поширився по всій Європі. Цю техніку використовували у своїх роботах такі відомі європейські художники як Матісс та Пікассо.

Слово «decoupage» французького походження й означає «вирізати». Декупаж – це техніка декору різних предметів, заснована на приєднанні певного малюнка, зображення або орнаменту (зазвичай вирізаного) до предмета і надалі покритті цієї композиції лаком для збереження довговічності і особливого візуального ефекту [1].

Відтак, декупаж – це особливий вид аплікації. Покрита лаком – вона нагадує розпис. Водночас, це надзвичайно проста техніка, яка передбачає виконання кількох послідовних нескладних дій, які забезпечують приголомшливий результат – створення унікальних, ефектних речей своїми руками.

Щоб виконати декупажування потрібно мати такі матеріали: основу (дерево, шкіра, скло, метал, груба тканина, пластик, картон, гіпс, фарфор, штукатурка тощо); білу фарбу (акрилову або гуаш); серветки з декоративним зображенням на верхньому шарі; клей ПВА (при оздобленні великодніх яєць його можна замінити яєчним білком), лак і ґрунт для декупажу; ножиці, пензлі тощо.

Алгоритм дій виконання техніки «Декупаж»:

- готуємо поверхню, фарбуючи її білою фарбою;

- вирізаємо деталь, що сподобалася (або використовуємо серветку повністю);
- з серветки знімаємо верхній (декоративний) шар;
- розміщуємо серветку (фрагмент) на поверхні;
- рясно намазуємо клеєм, розбавленим водою;
- за потреби малюнок допрацьовуємо (домальовуючи деталі фарбами або маркером, або ж «зістаріють» за допомогою кракелюру (художній засіб для створення тріщин);
- після висихання клею закріплюємо результат за допомогою лаку.

Працюючи в техніці «Декупаж» з дітьми на уроці «Технології» в початковій школі вчитель обов'язково повинен забезпечити дотримання кожним учнем і ученицею правил техніки безпеки при роботі з ножицями і клеєм.

Отже, декупаж виявляється багатогранною оздоблювальною технікою, яку можна з інтересом вивчати в школі і застосовувати в побуті. Через доступність і простоту така діяльність приваблює не лише майстрів декоративно-ужиткового мистецтва, а й звичайних людей, особливо дітей.

Список використаних джерел

1. Декупаж види, техніки, стилі і декоративні ефекти. *Remontu*. 2022. URL: <https://remontu.com.ua/dekupazh-vidi-texniki-stili-i-dekorativni-efekti>.
2. Кузнецова С. Урок з трудового навчання з теми «Виготовлення писанки в техніці декупаж». *На урок*. 2018. URL: <https://naurok.com.ua/urok-z-trudovogo-navchannya-z-temi-vigotovlennya-pisanki-v-tehnici-dekupazh-55419.html>.
3. Робоча програма навчальної дисципліни «Трудове навчання з методикою» для студентів спеціальності «Початкова освіта» / Розробник: Сакалюк О. П. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 15 с.

Петрук О. М.,

*кандидатка педагогічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу початкової освіти
імені О. Я. Савченко Інституту педагогіки НАПН України*

ЗВОРТНІЙ ЗВ'ЯЗОК ЯК КОМПОНЕНТ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

Термін «зворотній зв'язок» є міждисциплінарним, використовується для означення процесів у соціальних, біологічних, технічних, економічних та інших системах, а також у кібернетиці, теорії автоматичного регулювання та управління тощо і загалом розуміється як відгук, відповідна реакція на певну дію. Уперше поняття було введено в науковий обіг у галузі кібернетики і трактувалося як «вплив результату функціонування будь-якої системи на характер її подальшого функціонування». Очевидно, що зворотній зв'язок є важливим елементом діяльності будь-якої системи. Одне з центральних місць він займає й в освіті.

Аналіз змістового наповнення поняття, класифікації моделей та видів зворотного зв'язку, його роль у процесі навчально-пізнавальної діяльності відображені в роботах вітчизняних і зарубіжних психологів та педагогів (П. Анохін, В. Безпалько, С. Занюк, І. Зимня, М. Злочевська, В. Кухаренко, Ю. Машбиць, Н. Олійник та ін.). Більшість дослідників наголошують на важливості організації зворотного зв'язку між суб'єктами учіння та розглядають його як ключовий фактор впливу на якість навчання.

М. Злочевська аналізує поняття поза парадигмою учителицентристської моделі системи навчання і трактує прямий зв'язок як навчальну діяльність учнів (учень діє, вчитель спостерігає), а зворотним вважає інформування учня про його навчання [2, с. 231]. На нашу думку, важливо звернути увагу саме на двовекторність зворотнього зв'язку, він має реалізовуватися між усіма

суб'єктами учіння: вчителі отримують його від учнів, і навпаки, учні – від учителів. У першому випадку педагоги, отримавши відгук від школярів, мають можливість коригувати процес навчання. У іншому випадку учні, отримавши реакцію від учителя або іншого учасника навчального процесу, вибудовують власну траєкторію навчання.

Дослідники акцентують на змісті відомостей, що подаються у зворотному зв'язку, наголошують на необхідності розлогого інформування учня про його навчання. Так, С. Занюк вважає, що відгук лише про успішне або неуспішне виконання завдання є недостатніми для розвитку у здобувача освіти почуття власної компетентності, впевненості у власних можливостях. Натомість відомості про те, які саме навички учня покращились і як це допоможе йому в майбутньому – дуже важливі [1, с. 81]. З огляду на це варто зазначити, що педагог має бути максимально тактовним, надаючи розгорнутий відгук, щоб спонукати учня до подальшого поступу, а не демотивувати.

Залежно від того, яка інформація надається учневі, розрізняють ретроспективний, перспективний, інтроспективний зворотний зв'язок. Ретроспективний зворотний зв'язок (погляд назад) відображає, як просунувся учень у своєму навчанні, чого вдалося досягти, порівнює його сьогоденні знання із навчальними цілями. Перспективний зворотний зв'язок (погляд вперед) демонструє, що є подальшою метою, окреслює розумні, реальні, складні, але досяжні цілі й завдання. Інтроспективний зворотний зв'язок (погляд у себе) здійснюється, коли вчитель допомагає учню з'ясувати, що він власне думає про своє навчання, наскільки він змінився, як оцінює свій прогрес, у якому напрямку планує рухатися далі. Цей різновид зворотного зв'язку, на наш погляд, межує з рефлексією, що проявляється в усвідомленні здобувачем освіти власної діяльності щодо розв'язання навчальних завдань. Поділяємо думку Ю. Машбиця про те, що рефлексивний механізм навчальної діяльності відіграє в навчанні не меншу роль, ніж механізм зворотного зв'язку [3, с. 122], адже є

передумовою формування в учнів здатності до самоконтролю й самооцінювання.

З огляду на стрімке впровадження технологій дистанційного навчання вбачаємо доволі важливою й перспективною для окремого розлогого висвітлення проблему реалізації зворотного зв'язку між суб'єктами учіння опосередкованого через електронні засоби навчання в інформаційно-комп'ютерному навчальному середовищі.

Аналіз науково-методичної літератури та досвіду роботи вчителів-практиків дає змогу зробити висновок, що ефективне функціонування зворотного зв'язку між суб'єктами учіння є вагомим фактором перетворення традиційного оцінювання у формувальне, а також сприяє реалізації принципово нового підходу до навчання учнів через становлення творчих, активних, ініціативних та соціально-відповідальних особистостей, формування у них здатності до самоосвіти й саморозвитку, задоволення їхніх пізнавальних і духовних потреб.

Список використаних джерел

1. Занюк С. Психологія мотивації. – К. : Ельга-Н; Ника-Центр, 2001. – 352 с.
2. Злочевська М. Зворотний зв'язок у навчальних курсах на платформах МВОК // Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. – 2017. – № 3. – С. 230-237. – [Електронний ресурс] – URL: http://repository.khpa.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/49/1/%D0%97%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%87%D0%B5%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_2017_%D0%9A%D0%A3%D0%91%D0%93.pdf (дата звернення 05.02.22).
3. Педагогічна психологія: навч. посібник / Л. М. Проколієнко, М. Й. Боришевський, В. О. Моляко, Ю. І. Машбиць та ін. За ред. Л. М. Проколієнко, Д. Ф. Ніколенко. К. : Вища школа, 1991. – 183 с.

Сташкевич А. С.,

здобувачка вищої освіти освітнього ступеня «Магістр» Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка,

Лісова Т. С.,

здобувачка вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр» Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка,

ВИКОРИСТАННЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗІ СПОСОБАМИ ВПОРЯДКУВАННЯ ДАНИХ

Проблемі реалізації міжпредметних зв'язків у навчанні приділялась значна увага на всіх етапах розвитку педагогіки. Загальновідомо, що успішне розв'язання цієї педагогічно-соціальної проблеми суттєво впливає на якість і ефективність навчального процесу. Тому вона постійно перебуває в центрі уваги дослідників і вчителів-практиків.

Серед сучасних дослідників проблеми використання міжпредметних зв'язків необхідно назвати В. Максимову, І. Зверева, І. Шевчук, О. Савченко, П. Кулагіна, А. Коломієць, В. Федорову, О. Шаран, С. Логачевську, С. Данилюк.

У своєму дослідженні ми покладаємося на означення, дане відомим педагогом С. Гончаренком. Він визначає міжпредметні зв'язки як «взаємне узгодження навчальних програм, зумовлене системою наук і дидактичною метою. Вони відображають комплексний підхід до виховання і навчання, який дає можливість виділити як головні елементи змісту освіти, так і взаємозв'язки між навчальними предметами [1].

Отже, міжпредметні зв'язки, в широкому розумінні слова, – це педагогічний еквівалент дидактичних зв'язків, які реалізуються в навчальному процесі.

Досить високий дидактичний потенціал міжпредметних зв'язків мають сучасні Типові освітні програми початкової школи [3].

Завдання з реалізації змісту математичної освітньої галузі, зокрема змістової лінії «Робота з даними», містять системні, пролонговані, багатосторонні міжпредметні зв'язки, які забезпечують засвоєння знань, умінь і навичок учнів з читання, побудови та узагальнення нескладних таблиць і лінійних діаграм, використання даних під час розв'язування практично зорієнтованих задач на всіх рівнях.

Дана змістова лінія проглядається майже у всіх інших освітніх галузях Нової української школи.

Наведемо окремі приклади з діючих підручників [2]. Так, більшість природничих даних для кращого засвоєння дітьми роблять у вигляді таблиць та схем. Різні діаграми використовуються для візуалізації матеріалу підручника та для активізації пізнавальної діяльності дітей. Особливо змістова лінія «Робота з даними» проявляється під час вивчення тем про тваринний та рослинний світ. Такий спосіб подання знань дає можливість дітям замість читання великого тексту наочно побачити зв'язки у природі, порівняти та узагальнити їх.

Для того, щоб ознайомити дітей з відмінками в українській мові використовують таблицю, завдяки якій засвоєння матеріалу здійснюється не тільки за рахунок розуміння, а й за допомогою зорової пам'яті, бо дані в таблиці запам'ятати простіше, аніж суцільний текст.

Отже, встановлення зв'язків між різними навчальними предметами у процесі засвоєння математичної змістової лінії «Робота з даними» є необхідною умовою розвитку системи знань, оволодіння основами наук. Формування у школярів наукового світогляду спирається на наукову картину світу і вимагає встановлення органічних зв'язків між усіма складовими частинами змісту освіти.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с., с. 210.
2. Основні підручники та навчальні посібники для початкової школи: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1KNxK-QSJxSFmexcGOP9irYw-ufgbWfiQbajDldiLNvQ/edit?ts=5a382670#gid=1870606315>
3. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: http://www.makariv-lyceum.edukit.kiev.ua/nush/tipovi_osvitni_programi

Степаненко С. В.,

*кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри
політекономії Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка,*

Степаненко Н.,

*аспірантка Полтавського національного
педагогічного університету імені В. Г. Короленка*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Педагогічна майстерність, по суті, передбачає пошук шляхів підвищення позитивного енергетичного потенціалу поля пізнавальної активності. Йдеться про мобілізацію психічних (інтелектуальних і почуттєво-емоційних) ресурсів кожного учня, їх орієнтацію на навчання. Важливо пам'ятати, що психічна енергія кожної людини множитья від радісної, мажорної, творчої праці, легше долаються труднощі, вищі почуття душевного комфорту. Тому і навчальна праця учнів має бути мажорною, натхненною, творчою, радісною, привабливою, адже тільки в такому стані розвиваються психічні процеси й особистість переживає

почуття комфорту, душевного задоволення.

Для того, щоб інформаційний образ був засвоєний учнем початкової школи, а процес його сприймання забезпечував психофізичний розвиток особистості, потрібно посилити вплив пізнавально-активного поля. Особлива роль у цьому процесі належить цифровим технологіям. Підкреслимо, що посилення дії пізнавально-активного поля на учнів, засвоєння ними інформаційного образу буде відбуватися за умови розширення каналів сприймання та обробки навчальної інформації. Цьому сприяють уміння вчителя розширювати канали передачі, сприймання та відтворення інформації на основі застосування мультимедійних та веб-орієнтованих технологій. Мультимедійні презентації навчальної інформації, аудіо, відео матеріали, мережна взаємодія з суб'єктами навчального процесу, представниками різних інституцій на індивідуальному, локальному і глобальному рівнях підвищує позитивний потенціал пізнавально-активного поля.

Цифрові технології та Інтернет змінили сутність багатьох навчально-інформаційних джерел (лист → e-mail, книга → e-book, audiobook; традиційна бібліотека → електронна бібліотека; енциклопедія → Вікіпедія тощо). На основі використання цифрових технологій учитель працює з новими видами «тексту», жанрами, новими формами дискусій та моделями комунікації, новими «базами даних» – гіпертексти, інфографіки, відеоблоги, інтернет-спільноти тощо. Їх об'єднує загальна ідея спільної творчості, створення якомога більш відкритих і доступних ресурсів і необмежених можливостей обміну інформацією та її використання (філософія Web 2.0).

Наприклад, електронний текст – це більш динамічний засіб передачі інформації, ніж традиційний друкований текст. До властивостей електронного тексту належать: мінливість, суміш абеткової та образної інформації. В електронному тексті слово, образ і звук виражені у спільному цифровому коді. Електронний текст автор може зберегти у первозданному вигляді, видозмінити,

віддати комусь іншому, але він все одно залишається доступним для автора. Поверхня тексту також змінна: можна збільшити, зменшити шрифт, змінити розміщення тексту на сторінці, конфігурацію ілюстрацій, форму літер. Таким чином, електронний текст розмиває межу між його творцем і читачем, стимулює творчу самореалізацію.

Таким чином, позитивний потенціал пізнавально-активного поля різко зростає, якщо учні будуть засвоювати інформаційний образ через власні творчі дії за допомогою цифрових технологій. Осягнення образу не тільки на слух, а і через зорове сприймання, через рух (пантомімічного відображення), через синтез мовленнєво-рухової експресії, драматично-ігрової діяльності, через експериментування з різними матеріалами та різними цифровими технологіями забезпечує формування і стійке запам'ятовування інформаційних образів в уяві учнів. Педагог має застосовувати такі технології, які б забезпечували творчу діяльність, як у реальному, так і у віртуальному, створеному технологіями середовищі.

Педагогічна реальність варіативна за змістом і формою й набуває ознак мовленнєвої, математичної, природничої, мистецької в залежності від дисципліни, що вивчається у початковій школі. Майстерне застосування цифрових технологій розширює операційні можливості педагогічної реальності, поглиблює її віртуальні характеристики, що передбачають:

- подорож у світ математичних, природничих, філологічних, мистецьких, людинознавчих понять;
- одухотворення категорій, явищ, персонажів і спілкування з ними;
- переміщення вздовж осі часу і уявне перебування у віддалених у минуле епохах, спілкування з людьми, що жили в різні історичні періоди;
- переміщення у просторі та уявне перебування в географічно віддалених місцях;
- перенесення в паралельні реальності (книжкову, телевізійну

інтернетну);

- безпечне експериментування з поняттями, явищами, довільний вибір вчинків, дій, що не призводять, як у реальному житті, до невиправних наслідків;

- корекція подій, що відбулися;
- повторний перебіг подій з метою зміни їх наслідків;
- творча розбудова навчально-пізнавальної реальності від локального до глобального рівня.

до глобального рівня.

Як бачимо, навчально-пізнавальна реальність містить поряд з реальними, віртуальні елементи, що створюють сильне поле тяжіння, роблять навчання захоплюючим і привабливим. У цьому аспекті цифрові технології застосовуються для розвитку уяви, фантазії, креативності, проникнення в сутність різноманітних явищ, процесів і, що важливо, для обмеження тиску повсякденності, задоволення потреби в пошуку незвичайного, гіперреального. Учитель, який застосовує цифрові технології, свідомо переносить навчальні дії у віртуальний простір.

Всі учасники навчального процесу мають добре розуміти умовність віртуального простору, що створюється реальними діями й технологіями. Для творення ефективної педагогічної реальності доцільно застосовувати цифрові технології, що передбачає здійснення педагогом і учнями реальних дій для уявного переміщення у створюваний віртуальний простір й виконання в ньому тих видів діяльності, що малодоступні або неможливі для традиційного навчального середовища. Педагогічна реальність, що поєднує матеріальне й віртуальне середовище, створює умови для духовно-креативного розвитку вчителів й учнів.

Актуальними в галузі цифрової педагогіки є дослідження, що охоплюють проблеми створення й вивчення інтегральної педагогічної реальності, що поєднує реальний і віртуальний простори та є прикладом взаємодії біологічного

й технологічного компонентів для забезпечення якості навчання. Потребують окремої уваги забезпечення індивідуальної та колективної безпеки виконання навчальних дій у реальному та віртуальному просторах, а також під час їх інтегральної взаємодії.

Таким чином, стрімке поширення цифрових технологій робить цифрові навички (компетентності) громадян ключовими серед інших навичок. Навчання за принципом «знати все» змінюється на принцип «знати, як навчатися протягом життя та стати самореалізованим та конкурентноздатним».

Чебикіна І. Г.,

здобувачка вищої освіти освітнього ступеня «Магістр» Національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка

СТОРИТЕЛЛІНГ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Storytelling – це калька з англійської мови (Storytelling), що у перекладі означає «story» – історія, а «telling» – розповідати. Отже, Storytelling – це розповідь історій [9, с. 92]. Storytelling розвиває у дітей старшого дошкільного віку й учнів початкової школи уяву, логіку, мислення та розвиває їх комунікативну компетентність. Через обмін історіями вибудовуються емоційні зв'язки, створюється більш доброзичлива атмосфера між учителем та учнями.

Storytelling є методом, адже дозволяє організувати взаємодію між оповідачем та слухачами, сприяє донесенню інформації до аудиторії шляхом розповідання різних повчальних історій з реальними чи вигаданими персонажами, пояснюючи це особливістю вікового сприйняття молодшими школярами.

Кожній людині необхідні такі життєві навички як уміння висловлюватись, формулювати свою думку. На сьогоднішній день володіння інформацією, її оброблення, вміння ясно передавати почуття, відстоювати свою позицію – головні завдання, поставлені перед освітою. Мову, як складний психологічний процес, слід розвивати у взаємозв'язку сприйняття й мислення. Під час розповідання історій є змога здійснювати такий взаємозв'язок, оскільки сторітеллінг захоплює і впливає на емоції, чудово запам'ятовується мовцями.

За допомогою обміну історіями, створення емоційних зв'язків діти і педагоги мають змогу будувати гармонійні стосунки.

Завдяки інтризі в Сторітеллінгу утримується увага аудиторії, змушуючи її відчувати всю історію, з нетерпінням чекаючи, чим вона закінчиться. Тим не менш, інтрига не має бути занадто довгою, в іншому випадку аудиторії буде обмаль уваги, щоб зберігати активність до кінця історії. Обов'язковим є і сюжет Сторітеллінгу. Зазвичай це класичний сюжет, побудований ланцюжковим способом, що налічує зав'язку, розвиток, кульмінацію і розв'язку.

Не потребуючи ніяких матеріальних затрат, ця технологія може бути використана в різних видах мовленнєвої діяльності учня початкових класів, викликаючи у нього значний інтерес, розвиваючи фантазію та логіку.

Особливо вагомим є гармонійний розвиток мовленнєвої діяльності у початковій школі. Молодший школяр реалізує цю діяльність не з ціллю здійснення процесів говоріння, слухання, читання та письма, а мовленнєва діяльність завжди має конкретну мету – повідомити щось, вплинути на когось.

З приводу необхідності формувати в учнів навчальні мотиви, пізнавальні інтереси, вирішальним засобом організації мовленнєвої діяльності є використання різних форм активізації процесу навчання, серед яких Storytelling. Так, як поняття «Storytelling» не є новим, то потрібно використовувати цей метод для підвищення інтересу дітей молодшого шкільного віку до залучення у процес мовленнєвої діяльності. Ефективним є

застосування різних видів Storytelling від простих до складніших.

Таким чином, кінцевим результатом виступає сформованість мовленнєвих умінь аудіювати, говорити, читати, писати. А це передбачає процес становлення і формування мовленнєвої особистості у процесі взаємодії, комунікації і спілкуванні з її іншими учасниками освітнього процесу в різних мовленнєво-комунікативних ситуаціях, включення учня в різні види мовленнєвої діяльності.

Володіння зв'язним монологічним мовленням є найвищим досягненням мовленнєвого виховання дошкільників. Воно вбирає в себе засвоєння звукової сторони мовлення, словникового складу, граматичної будови мови і відбувається у тісному зв'язку з розвитком усіх сторін мовлення: лексичної, граматичної, фонетичної. Ця форма мовлення може виникати у відповідь на поставлене зовні запитання або бути реалізацією задуму самого суб'єкта.

Однією з найважливіших і актуальних проблем сучасної методики викладання української мови в початкових класах є проблема розвитку мовлення молодших школярів.

Формування, розвиток навички мовленнєвої діяльності передбачає роботу над побудовою діалогічних і монологічних висловлювань – усних і письмових.

Одним з видів мовлення є монологічне. Воно має вагоме місце у спілкуванні. Нам дуже цікаво зі співрозмовником, який вміє емоційно переказати якусь історію, описати пригоду чи подію, розповісти жарт.

Монологічне мовлення значно складніше за діалог, тому вчитель повинен ввести учнів у мовленнєву ситуацію, навчити в ній орієнтуватися, створити такі умови, які б викликали в учня бажання розказати про побачене, почуте, прочитане.

Основною формою монологічного мовлення є розповідь. Це послідовний систематизований виклад інформації, який використовують для дохідливого,

емоційного опису завершеної події. Крім розповіді, виділяють інші форми монологічних висловлювань.

Якщо аналізувати монологічне мовлення у контексті міжособистісного спілкування, то потрібно вказати на такі властивості монологічних комунікативних умінь, як логічність і зв'язність викладу думок, відносна завершеність у змістовому плані, комунікативна вмотивованість, спрямованість на співрозмовника.

Монологічне мовлення - це організований різновид мовлення. Той, хто говорить, наперед планує або програмує не лише окреме слово, речення, а й весь процес мовлення, весь монолог загалом, іноді подумки, а іноді у вигляді запису-плану або конспекту. [15]

Монологічне мовлення - це організований різновид мовлення. Той, хто говорить, наперед планує або програмує не лише окреме слово, речення, а й весь процес мовлення, весь монолог загалом, іноді подумки, а іноді у вигляді запису-плану або конспекту. [15]

Навчання монологічного мовлення здійснюється в процесі роботи з текстом, пред'явленим у писемній чи аудитивній формі, а також у зв'язку із ситуацією спілкування.

Фрагмент розвитку монологічного мовлення за допомогою Сторітлінг на тему «Літні пригоди. Складання власної розповіді» опираючись на навідні питання.

Одного разу _____ (Хто? Головний герой). _____ Що робив? (дія яка була?) _____ Де саме ? _____ Який був настрій головного героя ? _____ Яка трапилась пригода? _____ Чи були поряд друзі/рідні? _____ Які наслідки несе в собі подія? _____ Чому учить нас ця історія? _____

Список використаних джерел

1. Выготский Л. С. Мышление и речь. Психика, сознание, бессознательное.

(Собрание трудов.). Москва : Издательство «Лабиринт», 2001. 368 с.

2. Леонтьев А. А. Основы теории речевой деятельности. Москва, 1974. 368с.

3. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. Питер, 2002. 720 с.

4. Egan K. Teaching as Story Telling: An Alternative Approach to Teaching and Curriculum in the Elementary School. Chicago : University of Chicago Press, 1986. 122 p.

5. Бондаренко Н. Storytelling як комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання. *Молодь і ринок*. 2019. № 7. С. 130 – 135.

6. Маковецька-Гудзь Ю. А. Storytelling в педагогічній практиці: розвиток комунікативного потенціалу URL:

http://kumlk.kpi.ua/sites/default/files/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf

7. Симоненко К. О. Застосування технології «Storytelling» у навчанні англійської мови молодших школярів. URL: <http://www.psyh.kiev.ua>.

8. Удич З. І. Сторітеллінг (storytelling) у підготовці майбутніх учителів інклюзивних класів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. Чернігів, 2018. Вип. 151(1). С. 301– 306. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2018_151\(1\)69](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2018_151(1)69).

9. Калюжка Н., Самойленко Н. Сторітеллінг як один із методів підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах інклюзивного класу. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський, 2019. Вип. 26. Ч. 1. С. 92–98. URL: <http://pedosv.kpnu.edu.ua/article/download/167261/166816>

10. Armstrong D. Managing by Storying Around: A New Method of Leadership New York : Doubleday Currency, 1992. 272 p.

11. Тимощук О. Метод «Сторітеллінг». Мистецтво розповідати. *Шкільний світ*. 2018. № 2, січень. С. 5 – 7.

12. Буховська О. Сучасні методи викладання: сторітеллінг як неформальний

метод навчання. *Математика в рідній школі*. 2018. № 3. С. 43 – 48.

13. Крупа О. Математичний сторітеллінг. Чому урок має бути цікавим.

Математика. 2018. № 14, липень. С. 4 – 9.

14. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації : навч. посібник. Київ : Академія, 2011. 304 с.

15. <https://www.stud24.ru/pedagogy/osoblivost-monologchnogo-movlennya/332861-1002039-page1.html>

Чуб К. Ф.,

кандидат фізико-математичних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕКИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

В останні роки характерною ознакою суспільства є активний розвиток, вдосконалення та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери, зокрема, в освітнє середовище. Смартфони, ноутбуки та Інтернет, розширивши комунікаційні, просторові й часові межі, надали нові можливості для спілкування, праці, освіти та творчої самореалізації особистості. В сучасних умовах (поширення захворюваності у світі на COVID-19 та ведення військових дій на території нашої країни) кількість українських учнів, що користуються всесвітньою мережею Інтернет невпинно збільшується.

За інформацією міністра освіти і науки України Сергія Шкарлета станом на 28 квітня 2022 року дистанційну форму навчання здійснюють в понад 12 600

зкладах загальної середньої освіти, а навчання продовжують майже 3,7 млн учнів [2].

Незважаючи на, безумовно, позитивну роль сучасних комунікаційних засобів, існують значні ризики у використанні комп'ютерних технологій. Особливу небезпеку незахищений інформаційний простір містить для школярів початкової ланки освіти.

Проаналізувавши всі види загроз, які чатують на учнів у сучасному цифровому просторі, їх варто поділити на три типи.

Загрози, що стосуються особистої безпеки:

- формування залежності (ігрової, комп'ютерної, інтернет);
- ознайомлення з порнографічними матеріалами, ненормативною лексикою, інформацією суїцидального характеру, расистського, ненависницького чи сектантського змісту;
- загроза отримання недостовірної чи неправдивої інформації;
- спілкування з небезпечними людьми (збоченці, шахраї, грифери).

Загрози, що стосуються безпеки інших:

- кібербулінг – свідоме цькування та приниження, передусім однолітків;
- свідоме та несвідоме введення в оману інших;
- матеріали, існування та використання яких може стати причиною посягання на безпеку оточуючих (наприклад, інформація про створення вибухівки);
- вчинення протиправних дій, що тягнуть за собою відповідальність згідно з чинним законодавством.

Загрози, що стосуються можливості витоку персональної інформації:

- розголошення персональної та конфіденційної інформації (прізвища, імена, контакти, секретні дані кредитних карток батьків, номери телефонів);

- зараження ПК вірусами різної категорії;
- небезпека завантаження програм зі шкідливими функціями.

Це найбільш поширені типи загроз, з якими може зіштовхнутися дитина в інтернеті, викладаючи чи переглядаючи сумнівну інформацію. Від деяких з них можна захиститися спеціально розробленими програмними та технічними засобами, але більшість вимагають комплексного підходу, тобто, консолідації зусиль педагогів, батьків учнів та громадськості.

Інститут соціології НАН України нещодавно провів дослідження про те, наскільки серйозними є загрози, які підстерігають українських дітей в Інтернеті. Хоча рівень комп'ютерної грамотності зростає, багато батьків просто не розуміються на підводних каменях мережі для їх чад: 76% батьків навіть не цікавляться, які Інтернет-сторінки відвідує їх дитина [1].

У початковій школі вивчення теми безпечної роботи в Інтернеті здійснюється відповідно до чинних програм зі шкільних курсів «Інформатика» та «Основи здоров'я». Це реалізується при вивченні тем «Інформація», «Інтернет», «Людина та інформація», «Співпраця в Інтернеті», «Соціальна складова здоров'я».

Проведені нами статистичні дослідження дають змогу стверджувати, що вчителі початкової школи віддають перевагу в процесі проведення роботи направленої на формування безпечної поведінки учнів в мережі Інтернет здійснювати під час опрацювання навчальних програм, які містять вище зазначені теми (80 % респондентів), натомість вчителі 5 – 11 класів – в процесі проведення позакласної роботи в межах класу (73% респондентів).

Усвідомлення школярами, їх батьками та вчителями сутності загроз в мережі Інтернет, ризиків, що їх чатують на дітей при роботі з Інтернет ресурсами є необхідною базою для формування основ безпечної поведінки учнів в сучасному цифровому просторі.

Список використаних джерел

1. Безпека дітей в інтернеті. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/rozashkilna-osvita/vihovna-robotata-zahist-prav-ditini/bezpeka-ditej-v-interneti>
2. Вебсайт МОН України. – Режим доступу : <https://nus.org.ua/news/ponad-12600-shkil-organizuvaly-dystantsijne-navchannya-dlya-3-7-mln-uchniv>

Секція 3
УПРОВАДЖЕННЯ ОНОВЛЕНОГО ЗМІСТУ
ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ

Бібік Н.М.,

*докторка педагогічних наук, професорка,
дійсний член НАПН України, головний науковий
співробітник відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України*

**ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ:
ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ**

Оновлення змісту й методик навчання молодших школярів зумовлене потребою в систематичному використанні можливостей початкової освіти для здійснення особистісно орієнтованого навчання і створення науково-методичного супроводу для реалізації Концепції Нової української школи в умовах інтегрованого навчання.

Інтегрування уможлиблює системний виклад знань у нових органічних взаємозв'язках. Упродовж останніх років реалізовувались такі види інтеграції: 1) повна інтеграція (це інтегрування («об'єднання», «структурування») змісту різних навчальних предметів (Н. Бібік, М. Вашуленко, Л. Кочина, В. Тименко, Р. Арцишевський та ін.)); 2) тематична інтеграція (інтегрування («відбір», «об'єднання», «подання») навчального матеріалу з різних предметів з метою вивчення важливих наскрізних тем (В. Ільченко, К. Гуз та ін.)); 3) інтеграція видів навчальної діяльності учнів (інтегрування («включення», «об'єднання») несхожих між собою способів діяльності, що підпорядковані одній темі (Н. Присяжнюк, О. Савченко та ін.)).

Оскільки навчальна діяльність молодших школярів уперше стає об'єктом спеціального формування, то оволодіння базовими знаннями, вміннями і

навичками (читання, письмо, обчислення), які у національних освітніх системах світу визнаються складниками функціональної грамотності, набуває пріоритетного значення й становить необхідну базу для опанування змістом освітніх галузей.

За І. Бехом, важливим у цьому процесі є бачення предмета на психологічному рівні, що відображається у свідомості учня як система певних якостей, властивостей чи характеристик, тому інтегровані навчальні курси мають забезпечити у школяра у психологічно єдиному для нього часовому діапазоні наукове всеохоплююче відображення того чи іншого предмета. Наприклад, під час вивчення теми «Дерева», учень має виступити у різних ролях: садівника (розповісти про ріст цієї рослини), географа (розповісти про ареал поширення цієї рослини, технолога (розповісти про господарську цінність деревини), художника (передати естетичні властивості об'єкта). Таке розуміння учнем конкретного предмета виступить повноцінною одиницею цілісної картини світу.

Цілісне відображення вчений пов'язує із взаємодією всіх її елементів.

Типовою моделлю змісту початкової освіти на сучасному етапі вважається комбінація з навчальних предметів, освітніх галузей та міжпредметних тем. Частіше окремими навчальними предметами залишаються мова, математика. Під інтеграцію частіше підпадає природознавство, мистецтво, релігійна освіта.

Науковцями (І. Бех, О. Данилюк, Т. Засекіна) встановлено переваги інтеграції змісту. Зокрема: системний виклад змісту в нових взаємозв'язках компонентів; аналіз складників цілого; взаємовідповідність мети і результату в координатах компетентнісного підходу; пошук-дослідження зв'язків, залежностей, причин і наслідків, явищ.

Як з'ясувалось, у переважній більшості практик реалізації інтегрованого підходу в початковій школі (Німеччина, Болгарія, Швеція, Австрія, Фінляндія,

Польща), які виявили свою продуктивність, є паралельне здійснення предметного та інтегрованого навчання.

У процесі апробації інтегрованого навчання в різних умовах і за різними варіантами змісту було з'ясовано проблеми реалізації інтегрованого навчання: ризик втрати вимог до функціональної грамотності як результату початкової освіти; інформаційна надлишковість змісту навчання за рахунок залучення інформації з різних галузей; випадкове зрощення одиниць змісту без врахування програмових вимог; мозаїчний перелічувальний спосіб реалізації міжпредметних зв'язків.

У результаті розроблено пропозиції щодо реалізації інтегрованого навчання в умовах впровадження Концепції Нової української школи. Інтегрований підхід у початковій школі має реалізовуватись варіативно: 1) шляхом паралельного здійснення предметного та інтегрованого навчання; 2) інтеграції у межах освітніх галузей, де підставою для цього може бути єдність провідних видів діяльності; 3) через створення інтегрованих курсів за пріоритетності різних видів діяльності, які визначаються змістом галузей, з орієнтацією на досягнення чітких результатів, окреслених Стандартом і навчальною програмою; 4) за умов упорядкування організаційних форм інтегрованого навчання – навчальних проєктів і досліджень, інтегрованих днів, тощо – які дозволять цілісно використати можливості урочної і позаурочної діяльності. У процесі інтегрованого навчання мають переважати діяльнісні, творчо-пошукові методи і форми роботи.

Список використаних джерел

1. Бех І. Інтеграція як освітня перспектива // Початкова школа. – 2002. – №5. – С.5 – 6.
2. Бібік Н. М. Соціалізація молодших школярів у взаємозв'язку урочної та позаурочної діяльності: методичний посібник. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. – 104с.

3. Засєкіна Т. М. Інтеграція в шкільній природничій освіті: теорія і практика: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2020. – 400 с.
4. Енциклопедія освіти / за ред. В. Г. Кременя. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
5. Локшина О. І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.): монографія / О. І. Локшина. – К.: Богданова А.М., 2009. – 404 с.

Макаренко Я. М.,

*кандидатка біологічних наук, старша викладачка кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка*

ЗАГАЛЬНОПЕДАГОГІЧНІ МАСОВІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАУРОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

На сучасному етапі розвитку нашої держави виникає в освіті багато нових проблем. Одним із головних завдань української школи, як визначено в Державній національній програмі «Освіта» («Україна ХХІ століття»), є «...формування освіченої, творчої особистості, становлення її фізичного і морального здоров'я, забезпечення пріоритетності розвитку людини, відтворення й трансляції культури і духовності в усій різноманітності вітчизняних та світових зразків» [3]. Позаурочна робота в умовах Нової української школи має великі можливості для вирішення цього завдання.

Поняття «позакласна» та «позаурочна» діяльність у нормативно-правових документах, педагогічній літературі розмежовуються не чітко і використовуються вченими, як синоніми. Позаурочна діяльність у початковій

школі – це діяльність педагогів, батьків та учнів у закладі освіти, що здійснюється в позаурочний час на засадах партнерської взаємодії учасників освітнього процесу. Ця діяльність спрямована на розвиток молодших школярів, розширення і поглиблення їх знань, умінь і навичок, набуття самостійності й уміння вчитися, розвиток індивідуальних здібностей учнів, а також задоволення їхніх інтересів і потреб. Її зміст визначається загальним змістом виховання школярів, який передбачає розумове, моральне, трудове, естетичне і фізичне виховання [2].

Позаурочна робота, на відміну від навчальної, характеризується відсутністю оцінювання учнів; приймаючи участь у різних видах позаурочної роботи, діти поповнюють особистий досвід, знання про різні види людської діяльності, здобувають необхідні вміння та навички її здійснення; сприяє розвитку спільного інтересу в дітей до будь-якої діяльності, підвищує їхню пізнавальну активність [1].

Масова робота характеризується певною епізодичністю кожного заходу і значною кількістю її учасників. Вони поділяються на заходи навчального характеру: олімпіади, огляди знань та шкільні предметні тижні тощо, та виховного характеру: свята, ранки, збори, лінійки, паради, фестивалі, огляди, виставки, екскурсії, ігри-подорожі, конкурси, вікторини тощо [5].

До загальнопедагогічних масових форм організації позаурочної діяльності учнів початкової школи відносять екскурсії, гуртки, виставки, зльоти.

Шкільні екскурсії – організоване, колективне відвідування природних, промислових об'єктів, визначних місць під керівництвом учителя з метою вивчення і збору краєзнавчого матеріалу. Відмінність екскурсії від уроку як форми організації навчання полягає в тому, що вона не може бути жорстко обмежена в часі, і головний її зміст – сприймання учнями предметів і явищ у природній обстановці.

Предметні гуртки є позаурочними організаційними формами навчання. Вони сприяють поглибленню набутих на уроках знань, розвиток інтересів і здібностей дітей, створюються з різних навчальних предметів (математичні, літературні, природничі та ін.). Члени предметних гуртків беруть участь у масових виховних заходах, тематичних вечорах, конкурсах, олімпіадах, тижнях і місячниках знань, випускають стіннівки та радіогазети, альманахи. Це сприяє поглибленню знань і підвищує інтерес до навчальних предметів.

Виставка – публічний показ спеціально підібраних предметів і місце цього показу. Вона передбачає публічну демонстрацію досягнень в області матеріальної та духовної діяльності людини. Виставка є формою організації та демонстрації результатів творчих досягнень учнів і поширення педагогічного досвіду. Виставки учнівських творчих робіт мають дуже важливе значення, оскільки сприяють підвищенню рівня роботи педагогів та посилюють зацікавленість школярів навчанням, розвивають їх творчу активність [4].

Отже, загальнопедагогічні масові форми організації позаурочної діяльності у початковій школі сприяють всебічному розвитку молодших школярів та є одним із засобів формування в них систему загальнолюдських цінностей.

Список використаних джерел

1. Базильчук Л. В. Організація позакласної роботи в загальноосвітній школі як педагогічна проблема // Методи і засоби забезпечення інноваційності едукативного процесу в закладах освіти / Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції м. Черкаси, 24-25 квітня 2008 року. – Черкаси: Вид.від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 104 с. – С. 4–5.
2. Гущина Н. І., Орлова Т. Г., Кондратова Л. Г. Нова українська школа: організація позаурочної діяльності в початковій школі на засадах партнерської взаємодії учасників освітнього процесу : навч.-метод. посіб. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2021. – 160 с.

3. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») [Електронний ресурс]: – Режим доступу: www.ipro.org.ua
4. Мелентьев О.Б. Теорія і методика позашкільної освіти / Умань: «АЛМІ», 2013 – 182 с.
5. Романова І. А. Позаурочна діяльність молодших школярів. Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 63. – С. 200 – 206. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2013_63_41

Павлова Т. С.,

*науковий співробітник відділу початкової освіти
імені О. Я. Савченко Інституту педагогіки НАПН України*

ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У ВИМОГАХ ДО РЕЗУЛЬТАТІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Результати наукової розвідки засвідчили увагу дослідників до різних аспектів процесу організації екологічної освіти в початковій школі як проблеми, яка не набула ґрунтового вивчення й розкриття (Рогоза В., Величко Л., Пруцакова О., Пустовіт О., Логінова А., Тарасюк Г.).

У документах ЮНЕСКО, термін «екологічна освіта» визначається як освіта, що допомагає людям краще дізнатися про навколишнє середовище і розвивати відповідальну екологічну поведінку. Згідно з доповіддю ЮНЕСКО (2021 р.): «освіта не дає учням достатньо знань, щоб адаптуватися, діяти та реагувати на екологічні кризи».

У рамках дослідження #LearnForOurPlanet (Навчайтеся заради нашої планети) були проаналізовані навчальні плани і освітні програми 46

країн-членів ЮНЕСКО. Більше половини з них не згадують про зміну клімату, і лише в 19% йдеться про біорізноманіття. 92 % містили принаймні одне посилення на екологічну тематику, проте глибина її включення була в середньому дуже низька. У дослідженні відзначається, що приділяється недостатня увага соціально-емоційним навичкам і компетенціям, орієнтованих на дії, які є ключовими для діяльності в галузі навколишнього середовища.

У своїй відомій роботі «Концепція екологічної освіти» американський дослідник Уільям Степп відзначив, що сьогодення й майбутнє природи значною мірою детерміноване поведінкою людини. Це зумовлене тією обставиною, що людина є єдиною істотою, яка може керувати й маніпулювати довкіллям, зруйнувати або зберігати його. При цьому дії, що їх чинитиме людина, визначаються її освітою. У Степп обґрунтовує актуальність екологічної освіти, програмним результатом якої, в сучасній термінології, має стати формування екологічних компетентностей.

Згідно з затвердженою Концепцією екологічної освіти в Україні, її основною метою є формування екологічної культури молоді. Провідну роль в екологічній освіті має відігравати загальноосвітня школа, оскільки в період шкільного навчання особистість розвивається найбільш інтенсивно. У зв'язку з цим набуває актуальності проблема формування екологічної компетентності учнів у різні вікові періоди.

Компетентнісний підхід – ключова ознака презентації змісту, процесу і результатів екологічної освіти. Екологічну компетентність дослідниця Л. Величко визначає як сукупність знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, особистих якостей, що характеризує здатність особи гармонійно взаємодіяти з природою без шкоди для себе, інших людей і довкілля в цілому.

Дослідники (Пруцакова О., Пустовіт Н., Логінова А., Тарасюк Г.) відзначають, що відносини школярів з природою – процес обопільного впливу

учнів на природу і природи на учнів. Вони залежать від моральних настанов, ставлення та їхніх почуттів до природи, та обумовлюють їхню діяльність у природі.

Зміст Програми природничої галузі для 1 – 4 класів реалізує краєзнавчий, сезонний, екологічний принципи: учні вивчатимуть на місцевому матеріалі різноманітність неживої та живої природи, працю людей. Екологічний принцип передбачає зв'язки між неживою і живою природою, залежність росту і розвитку рослин від світла, тепла, вологи; зв'язок зовнішнього вигляду тварин із середовищем проживання, способом живлення. Велика увага приділяється нормам поведінки серед природи, участі в елементарній природоохоронній діяльності, перевага надається знанням, які можна здобути самостійно, застосовувати набутий досвід у нових ситуаціях.

З урахуванням вимог Програми у кожній із змістових ліній природничого характеру, зокрема «Природа», «Людина і природа», передбачено такі результати:

- уміти розрізняти об'єкти, ознаки, властивості;
- аналізувати і пояснювати причини та наслідки подій, вчинків, явищ;
- висловлювати ставлення до подій, вчинків своїх та інших;
- брати участь у колективних справах, розв'язанні навчальних завдань; оцінювати вчинки, різні моделі поведінки та ін.;
- користуватися певними предметами.

Таким чином, одним із найважливіших засобів компетентісно орієнтованої реалізації методики з формування екологічної компетентності є поєднання інтелектуальних зусиль із широким використанням методів чуттєвого пізнання навколишнього світу; забезпечення зв'язку засвоєного матеріалу з життєвим досвідом учнів; практичні вправлення; дослідницька діяльність.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія освіти / Нац.акад.пед.наук України; 2-ге вид., допов. та перероб. Київ: ЮРІНКОН Інтер, 2021. 1144 с.
2. Про концепцію екологічної освіти в Україні. Рішення №13/6-19 від 20.12.2001. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01#Text>.
3. Рогоза В. В. Практикум з питань формування екологічних цінностей у майбутніх учителів природничих наук у процесі професійної підготовки: навчально-методичний посібник. Рівне: Волинські обереги, 2020. 200 с.
4. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи: К.: Видавництво «Світоч», 2019. – 336 с.
5. UNESCO, (1978). The Tbilisi Declaration. Connect, 111 (1), 1 – 8. UNESCO-UNEP Environmental Education Newsletter.
6. <https://en.unesco.org/news/unesco-urges-making-environmental-education-core-curriculum-component-all-countries-2025>.

Прищепя О. П.,

викладачка кафедри мистецьких дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ІНТЕГРОВАНОГО ВИКЛАДАННЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Сьогодні навчання дітей в українських школах будується на засадах інтегративного підходу. Нині діючі Типові освітні програми для початкової школи, розроблені під керівництвом Савченко О. Я. та Шияна Р. Б. відповідно до Закону України «Про освіту», Державного стандарту початкової освіти, наголошують на необхідності всебічного розвитку дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та

індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві... [1]

Ключові компетентності, які визначені програмами для оволодіння школярами, мають інтегрований характер, що дозволяє використовувати внутрішньопредметні і міжпредметні зв'язки, тобто інтеграцію предметів.

Серед освітніх галузей виокремлено «Мистецтво», яке може реалізуватися через інтегровані курси «Мистецтво» або предмети вивчення за окремими видами мистецтва: музичне мистецтво, образотворче мистецтво.

Підкреслимо, що педагогічна праця вчителя початкової школи має свою специфіку, яка полягає у викладанні усіх шкільних предметів початкової ланки освіти. Саме це дозволяє вчителю здійснювати інтеграцію предметів під час проведення уроків. Отже, існує можливість різноманітного викладання освітньої галузі (ОГ) «Мистецтво». Це можуть бути різні варіанти: окремо по видах мистецтва (музичне, образотворче); інтегрований курс «Мистецтво»; інтеграція образотворчого мистецтва у зміст інших предметів; інтеграція музичного мистецтва у зміст гуманітарних предметів, зокрема в освітню галузь «Українська мова та література», «Я досліджую світ». Форма інтеграції також може бути різноманітна: інтегровані завдання, інтегровані уроки, інтегровані курси, проєкти тощо. Результат такого типу викладання навчального матеріалу: формується пізнавальний інтерес учнів, підвищується мотивація навчання, відбувається більш повне осмислення учнями навчального матеріалу, стимулюється аналітико-синтетична діяльність учнів (аналіз та порівняння процесів та явищ); формується системний підхід до об'єктів пізнання, розвиваються креативні, творчі здібності (уява, фантазія, образне мислення, інтелект).

З огляду на це, доцільним вважаємо інтеграцію музичного мистецтва у зміст ОГ «Українська мова та література», «Я досліджую світ». Можливість

інтегрування музики та читання зумовлюється загальними дидактичними цілями і однаковими видами діяльності учнів на уроці – слухання, розуміння, читання, мовлення. У мові та музиці є багато спільного: вони звучать, мають свою мелодику, відображають внутрішній світ людини. Творчі завдання (підбір або написання віршів до музики, творів-вражень про музику, літературних творів на музично-естетичні теми, створення музичних казок, легенд тощо) розвивають креативність мислення учнів.

Інтеграція музичного мистецтва в ОГ «Я досліджую світ» може бути, наприклад, під час вивчення теми «Народні свята»: пропонується ознайомлення учнів з різноманітними народними традиціями свят, оновлюються народні обряди з хороводами, піснями, віршами, танцями тощо.

З метою підготовки майбутніх учителів початкової школи до інтегрованого викладання музичного мистецтва було розроблено та впроваджено в освітній процес для студентів спеціальності 013 Початкова освіта спецкурсу «Музичне мистецтво: інтегративний підхід».

Головною метою спецкурсу визначено теоретична, методична та практична підготовка студентів до проведення в початкових класах інтегрованих уроків з використанням музичного мистецтва. Під час вивчення спецкурсу студентам надаються знання: технології викладання музичного мистецтва в початковій школі, види і жанри музичного мистецтва, його специфічні засоби виразності; сутність музично-освітньої діяльності вчителя початкової школи, види музичної діяльності учнів на уроках музичного мистецтва; зміст і сутність інтегрованого навчання молодших школярів, форми інтеграції змісту предметів початкової школи; специфіку інтеграції музичного мистецтва у зміст гуманітарних предметів початкової школи; технології організації і реалізації сценарію інтегрованого уроку з використанням музичного мистецтва. Також студенти повинні оволодіти наступними вміннями: виховувати в учнів естетичне ставлення до дійсності та емоційно-ціннісне

ставлення до мистецтва; формування їхніх художніх інтересів та естетичних смаків; виховання здатності сприймати, інтерпретувати та оцінювати художні твори; аналізувати програми музичного мистецтва та предметів початкової школи з метою виявлення міжпредметних зв'язків і можливостей інтегрування музичного мистецтва в різні дисципліни; розробляти план-конспект інтегрованого уроку з використанням музичного мистецтва.

Зміст дисципліни поділяється на два змістових модуля: I Інтегративний підхід до музичного виховання молодших школярів, II Взаємозв'язок музичного мистецтва з предметами початкової школи.

Зробивши порівняльний аналіз рівня підготовленості студентів до інтеграції музичного мистецтва у зміст гуманітарних предметів початкової школи до і після завершення проходження спецкурсу, спостерігаємо якісну динаміку росту запропонованого виду педагогічної діяльності.

Отже, постійне звернення до музичного мистецтва в освітньому процесі вчить глибше розуміти красу і гармонію навколишнього світу, розвиває відчуття прекрасного і піднесеного, з дитинства закладає основи виховання Людини з великої літери.

Список використаних джерел

1. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. (затверджено Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1272). 1-2 клас; 3-4 клас. *Міністерство освіти і науки України. Навчальні програми в 1-4 класах.* URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>

Хрипко Н. М.,

заступник директора з навчально-виховної роботи

Початкова школа №43 Полтавської міської ради,

Макаренко Я. М.,

кандидатка біологічних наук, старша викладачка кафедри початкової

освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання

Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНИХ ПРОЄКТІВ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Основні тенденції розвитку системи освіти в даний час направлені на те, щоб зробити її більш сучасною, тому актуальними стають питання результативності та ефективності реалізації інновацій у практичній діяльності навчальних закладів. Інноваційний процес представляє собою послідовність етапів, процедур і засобів трансформації наукового відкриття або ідеї в інновацію, практична реалізація якої якісно змінює результати педагогічної діяльності [1]. Інноваційний освітній проєкт є процедурою і комплексом усіх необхідних заходів щодо створення й реалізації інноваційного освітнього продукту [5].

Педагогічні колективи активно включаються у впровадження інноваційних ідей Концепції «Нова українська школа», проводять експериментальну діяльність, розробляють та реалізують різноманітні інноваційні проєкти.

Так, у Початковій школі № 43 Полтавської міської ради впроваджується інтегрований освітній проєкт для початкової школи Анжеліки Цимбалару «Світ чекає крилатих» [3], який відповідає вимогам Державного стандарту початкової освіти. Це програма гармонійного розвитку та виховання

особистості дитини для застосування набутого досвіду в навчальних і життєвих ситуаціях та закладання основ її особистісного зростання на наступному рівні освіти. Вона розроблена за сприянням Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України й апробована в межах Всеукраїнського експерименту. Основні завдання проєкту: формування у дітей цілісного наукового образу світу, позитивне ставлення до самого себе, формування ключових предметних компетентностей, здатності до самовираження.

Особливість програми полягає в міжпредметній інтеграції, яка є інструментом реалізації особистісного підходу, оскільки сприймання дитиною навколишнього світу є цілісним. Тому для реалізації програми розроблено спеціальну 3D модель інтеграції – на рівні навчальних програм, на рівні планів (календарного і виховної роботи) та на рівні навчальних посібників.

Також освітня система побудована на засадах критичного мислення, діяльнісного підходу, а головне – вона особистісно орієнтована і враховує не тільки вікові, а й психологічні особливості дитини (провідні канали сприймання навчального матеріалу, особливості його опрацювання та провідні види діяльності) [4].

Педагоги, які працюють за системою Анжеліки Цимбалару, формують в учнів початкової школи цілісну, логічну картину світу та суспільства, в якому вони живуть. Але вчителі не лише «згодують» дітям необхідні знання, а тут же навчають застосовувати ці знання в різноманітних реальних ситуаціях, повертаються до інформації, отриманої на одному занятті, при вивченні інших предметів. Так отримані знання одразу засвідчують свою користь і підвищують у дітей мотивацію дізнатися більше.

Результати експериментальної перевірки ефективності інтегрованої освітньої системи в умовах реального навчального є такими: психологічна комфортність – 99,029%; позитивна мотивація навчання – 84,851%; відсутність негативної динаміки стану здоров'я – 94,174%; якість навчання – 88%.

Список використаних джерел

1. Коновальчук І. І. Проектні технології здійснення інноваційної освітньої діяльності / І. І. Коновальчук // Проблеми освіти: зб. наук. праць / Інститут модернізації змісту освіти МОН України. – Київ, 2017. – Вип. 87. – С. 133 – 139
2. Нова українська школа: poradnik dla vchytel'ya / za zag. red. N. M. Bibik. – Київ : Літера ЛТД, 2018. – 160 с.
3. Освітня програма «Світ чекає крилатих». [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <https://svitchekaiekrylatykh.com/%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%8F-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0>
4. Пояснювальна записка осітньої системи «Світ чекає крилатих» (з навчальним планом 1-4 кл.). [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <https://1.school.sumy.ua/wp-content/uploads/2021/03/Poyasnyuvalna-zapiska.pdf>
5. Тихонова Т. Інновації в закладі освіти: сутність, нормативне забезпечення, методика організації // Інноватика в освіті. – Вересень №1 (92). – 2022. – С. 74–83.
6. Юрист І.А. «Світ чекає крилатих»: від ідеї до реалізації // Педагогічний пошук. – №2 (114). – 2022. С. 68 – 71.

Щербина Л. О.,

*вчитель-методист, начальник відділу освіти Горішньоплавнівської
міської ради Кременчуцького району Полтавської області*

РЕАЛІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Децентралізація надала територіальним громадам великі можливості для економічного, фінансового, соціального розвитку та сприяла розвитку громадської активності. Процес децентралізації в Україні напряду торкнувся реформування освітньої галузі.

Для задоволення потреб населення у якісній дошкільній освіті в Горішньоплавнівській міській територіальній громаді функціонує 10 закладів дошкільної освіти та 2 дошкільні підрозділи. Із 2013 року запроваджена електронна реєстрація дітей в заклади дошкільної освіти. У громаді відсутня проблема із влаштуванням дітей до дитячого садочка, оскільки через зниження народжуваності кількість вільних місць збільшується. Громада має один садочок компенсуючого типу, де відкрито групи для дітей, які потребують корекції фізичного та розумового розвитку: з порушенням зору, мови та із затримкою психічного розвитку. Враховуючи потребу, цього року ще в одному садочку відкрито логопедичну групу. Перебування дітей у таких закладах фінансується повністю за кошти місцевого бюджету (харчування, індивідуальні та групові корекційні заняття тощо). Цьогоріч відкриваємо різновікову групу в ЗДО «Горобинка», де буде упроваджуватися методика виховання Марії Монтессорі з використанням оригінальних розвиваючих ігор. У ЗДО «Попелюшка» продовжує функціонувати леґо-студія у рамках реалізації експерименту регіонального рівня.

У ЗДО міста щорічно за кошти місцевого бюджету та БФ «ПГЗК» оновлюється матеріально-технічна база. У пріоритеті – заходи з

енергозбереження: замінено усі вікна та двері на енергозберігаючі, виконано зовнішнє утеплення чотирьох закладів, проведено повну реконструкцію системи опалення у 8 закладах. Завершується реалізація міського проекту по проведенню капітальних ремонтів санітарних кімнат та кухонних блоків у групах, відремонтовано 80% об'єктів.

Відчуваємо підтримку діяльності опорного закладу з боку Міністерства освіти і науки України та Департаменту освіти і науки ОДА. За програмою «Спроможна школа для кращих результатів» ЗОШ № 3 одержала обладнання для STEM-лабораторії і кабінету математики на загальну суму 1,5 млн грн.

Варто наголосити, що за останні 5 років з ініціативи міського голови Дмитра Бикова за кошти місцевого бюджету та БФ «ПГЗК» відкрито 15 сучасних навчальних кабінетів, орієнтовна вартість одного обладнаного кабінету 1 млн грн. Потужна матеріально-технічна база закладів освіти стала підґрунтям для проведення експериментальної та дослідницької діяльності. Так, вагомим надбанням 2018 – 2022 н. р. стала участь учнів початкових класів ЗОШ № 5 в експериментальному освітньому проекті за інтегрованою системою А. Цимбалару «Світ чекає крилатих», метою якого було забезпечення гармонійного розвитку та виховання особистості дитини для застосування набутого досвіду в навчальних і життєвих ситуаціях та закладання основ її особистісного зростання на наступному рівні освіти [1].

Важливою ціллю, визначеною Національною стратегією, вважаємо впровадження системи здорового харчування [3]. Наразі системно здійснюється модернізація харчоблоків: у 2021 році виконано капітальний ремонт харчоблоку та обіднього залу ЗОШ № 4, у дві школи міста за кошти державної субвенції на умовах співфінансування з місцевим бюджетом (70 на 30%) було придбано пароконвектомати на загальну суму 1 млн 355 тис. грн. Цього року виконується капітальний ремонт харчоблоку філії опорного закладу, придбано посуд та нове обладнання.

З 2019 року в закладах освіти Горішньоплавнівської громади функціонує система HACCP, упровадження якої потребувало значного матеріального та людського ресурсу [2]. Із 1 вересня 2021 року, враховуючи вимоги Порядку організації харчування та Санітарного регламенту, школи громади запроваджують новий спосіб організації харчування – постачання готових страв (кейтерінг) та послугу з харчування (аутсорсинг).

Педагогічна спільнота Горішніх Плавнів постійно відчуває підтримку з боку міської адміністрації. Особливо важливими є соціальні проекти, що фінансуються з міського бюджету, як от: оплата оренди житла педагогічним працівникам, підтримка пільгового кредитування житла, а також стимулювання педагогів, які є переможцями конкурсів фахової майстерності чи підготували переможців олімпіад, змагань, мають високі результати на ЗНО. Така підтримка допомагає вирішувати питання кадрового забезпечення закладів освіти, оскільки у громаді відчувається гостра потреба в кваліфікованих кадрах.

Список використаних джерел

1. Інтегрована освітня система А. Цимбалару «Світ чекає крилатих» URL: https://svitchekaiekrylatykh.com/?gclid=CjwKCAjw2f-VBhAsEiwAO4lNeKdQmuabbjBW5ll0AfxcSfwKisGLcXpeZvaXixAVVModRdXysiSWxxoCz70QAvD_BwE
2. Стандарти HACCP URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/shkilne-harchuvannya/standarti-nassr>
3. Стратегія розвитку міста Горішні Плавні до 2028 року file:///Users/macbook/Downloads/rozvitku-msta-gorshn-plavn-do-2028-roku.pdf

Яресько В. О.,

здобувачка вищої освіти освітнього ступеня «Магістр» Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка,

Науковий керівник: доц. Павленко Ю. Г.

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

ОРГАНІЗАЦІЯ СПІЛЬНОЇ ТВОРЧОСТІ В ДОМАШНІХ УМОВАХ: ВЗАЄМОДІЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ І РОДИНИ

Підростаючи, дитина виносить із батьківського дому у своє життя звички, традиції, соціальну поведінку, зокрема, й культуру проведення дозвілля. Організоване дозвілля – це запорука позитивного спілкування у сім'ї, яке збагачує духовний світ дитини, виховує естетичні почуття, стимулює розвиток здібностей, інтелекту, активізує пізнавальну, трудову і творчу діяльність.

Основні наукові напрями і підходи щодо творчого виховання дитини в сім'ї визначені в працях відомих учених минулого (А. Макаренка, Г. Песталоцці, В. Сухомлинського, С. Русової та ін.), а також конкретизовані пошуком шляхів гуманізації й оптимізації взаємовідносин між батьками і дитиною у дослідженнях О. Вознесенської, А. Дьяконової, О. Савченко й ін.

Мета публікації: висвітлити умови розвитку творчих здібностей молодших школярів у спільній з батьками художньо-ігровій діяльності.

Питання, пов'язані з впливом батьків на формування юної креативної особистості, не втрачають актуальності. Нині більшість батьків і вчителів намагаються підтримувати прояви дитячої креативності, водночас, як відмічають дослідники О. Вознесенська та М. Сидоркіна, іноді невдале висловлювання, недоречні зауваження можуть стати причиною «ненавмисного ушкодження креативного духу дитини» [1].

Діти жадають, щоб дорослі їх сприймали по-справжньому, проводили час разом. Водночас, у деяких родинях форми організації дозвілля не мають творчого характеру й обмежуються спільним переглядом телепередач.

Слушно підкреслюють О. Вознесенська і М. Сидоркіна, що роль сім'ї у формуванні творчої особистості обумовлена тим вагомим емоційним впливом, який сім'я чинить на дитину. Атмосфера в родині багато в чому визначає ефективність формування і розвитку творчого потенціалу, активної життєвої позиції дитини, її самопочуття й задоволеності життям [2, с. 10].

Наведемо приклади організації спільної творчості в домашніх умовах (матеріали розроблені О. Вознесенською і М. Сидоркіною [1; 2] та уточнені автором дослідження).

Створення спільних сімейних колажів. Ця техніка не вимагає від учасників художніх здібностей, тому всі почуваються комфортно. Суть її полягає в прикріпленні до якої-небудь основи різноманітних матеріалів, які відрізняються від неї за кольором і фактурою (сімейні фото, вирізки з газет, журналів, текстильні й природні матеріали тощо). Тематика колажів може бути різноманітною, наприклад, «Щаслива сім'я», «Казковий світ», «Ми» тощо. У процесі спільної творчості члени сім'ї можуть зробити певні відкриття, дізнатися про мрії та очікування одне одного.

Виготовлення тематичних сувенірів й інших виробів (глиняних фігурок, тисанок, листівок тощо), що сприяє зміцненню духовних цінностей родини, її згуртованості, виробленню сімейних традицій, підвищенню рівня духовної та естетичної культури кожного з її членів.

Складання спільних історій. На наш погляд, спільне створення оповідання, казки віршованих творів сприяє виявленню прихованих творчих ресурсів дітей і дорослих, допомагає знайти вихід у кризових ситуаціях. Символічність вигаданих персонажів дає дитині можливість безпечно, невимушено висловлювати накопичені переживання і страхи.

Організація новорічного карнавалу, створення святкових костюмів і масок. Це заняття посідає в домашній творчості особливе місце, тому що пов'язане зі святкуванням Нового року – одним із найулюбленіших родинних свят. Підготовка до зимових свят має в кожній родині свої традиції: прикрашання ялинки, підготовка святкового столу, одягу, подарунків тощо. Спільна сімейна підготовка до новорічного карнавалу дає змогу скоригувати самооцінку дитини і зміцнити в неї відчуття власної значимості, допомагає відчувати гордість за спільну працю.

Отже, спільна з батьками творчість в домашніх умовах сприяє креативному світосприйманню дитини, розвиває емоційну сферу, допомагає зняти емоційну напругу, посилює відчуття захищеності, надає додаткові психологічні ресурси, сприяє формуванню здатності поважати й цінувати результати власної діяльності й працю інших. Також спільна творчість забезпечує формування якісно нових, особливо теплих стосунків у родині й підтримує постійну життєтворчість особистості, що особливо важливо для розвитку дітей молодшого шкільного віку.

Звісно, творчої взаємодії неможливо навчити, хоча вона і не з'являється сама по собі. Добре, коли вчитель початкової школи стимулює і батьків і дітей до творчої діяльності в домашніх умовах і надає професійні консультації щодо організованого сімейного дозвілля.

Список використаної літератури

1. Вознесенська О. Л., Сидоркіна М. Ю. Екологія обговорення з дітьми їх творчості. *Науково-практичний семінар «Творча різноманітність арт-терапії»*. 2014. URL: https://www.b17.ru/article/ekologiya_obgovorenniya_z_ditmy_yih_tvorc/
2. Вознесенська О. Л., Сидоркіна М. Ю. Творча взаємодія з дитиною: Методичні рекомендації. Київ : Міленіум, 2009. 66 с.

Секція 4
ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Головач С. П.,

*здобувачка вищої освіти освітнього ступеня «Магістр» Полтавського
національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка,*

Науковий керівник: Починок Є. А.,

*кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри початкової освіти,
природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка*

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ
ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У СУЧАСНОМУ
ОСВІТНЬОМУ ВИМІРІ

В умовах сучасного освітнього виміру однією із найбільш глобальних проблем залишається проблема формування здоров'язберезувальної компетентності суб'єктів освітнього процесу. Надзвичайно важливим є розвиток індивідуального здоров'язбереження вчителя початкової школи, адже саме він через власний приклад найбільше впливає на становлення ціннісного та свідомого ставлення молодших школярів до свого здоров'я. Відтак завдання сучасного суспільства – створення такого освітнього простору, який би, насамперед, сприяв розвитку індивідуального здоров'язбереження педагога, підготовки його до здоров'язберезувальної діяльності, формування вмінь і навичок здоров'язбереження у молодших школярів.

Невід'ємною складовою загальної культури вчителя початкових класів є культура здоров'я, яка в сучасних освітніх умовах відзначається універсальністю та тісними взаємозв'язками з іншими характеристиками особистості. Наразі існує багато досліджень в галузі формування ключових

компетентностей вчителя початкової школи, значна частина яких присвячена саме здоров'язбережувальній складовій, проте не існує визначеної системи збереження власного здоров'я у професійній діяльності, профілактики професійного вигорання тощо, що посилює **актуальність** обраної теми.

Мета дослідження – визначити сутність, критерії та особливості Формування індивідуального здоров'язбереження вчителя початкової школи у сучасному освітньому вимірі.

У науковій та педагогічній літературі знаходимо підвищений інтерес вчених до проблеми формування індивідуального здоров'язбереження педагога. Вивченням особливостей формування культури здоров'я особистості приділяли увагу такі вчені, як: О. Ахвердова, Ю. Драгнєв, В. Горащук, Г. Кривошеєва, С. Кириленко, С. Лебедченко, Ю. Мельник, В. Скумін. Серед науковців, що займалися вивченням процесу формування компетентності індивідуального здоров'язбереження вчителя варто відзначити В. Борщенка, С. Гаркушу, Б. Долинського, Г. Жару, Н. Кальку, М. Носко, М. Топчій тощо. Проблема формування культури здоров'я педагога стала предметом наукових розвідок низки дослідників, серед яких В. Бароненко, Н. Бірюков, І. Брехман, Е. Вайнер, М. Віленський, І. Глинянова, І. Ільїна, В. Ірхіна, В. Колбанов, С. Лебедченко, В. Магін та ін.

Б. Долинський визначає *культуру здоров'я* як частину загальної культури людини, що характеризується певним рівнем спеціальних валеологічних знань і мотиваційно-ціннісних орієнтацій, набутих внаслідок виховання, освіти, самовиховання і спрямованих на збереження і зміцнення людиною свого здоров'я і здоров'я інших людей. [1, С. 25] Безсумнівно, культура здоров'я молодших школярів залежить від рівня сформованості культури здоров'я вчителя початкової школи, до якої входять усталені навички здоров'язбережувальної поведінки, фізичні, моральні, соціальні та психічні якості, здатність до самостійної здоров'язбережувальної діяльності. Культура

здоров'я є елементом професійної та загальнолюдської культури педагога та виступає рушійною силою професійної самореалізації.

Виділяють такі *компоненти культури здоров'я педагога*:

- фізична культура – забезпечує фізичне здоров'я (рухова активність, раціональне харчування, гігієна тощо);
- психічна культура – формує психічне здоров'я (адаптація, відмова від шкідливих звичок та розвиток позитивних звичок, саморегуляція);
- моральна культура – створює основу морального здоров'я (свідомість, толерантність, ставлення до свого здоров'я як до цінності) [4].

На думку Г. Жари, «тільки вчитель зі сформованою компетентністю індивідуального здоров'язбереження може якісно організувати процес здоров'язбереження учнів, створити і підтримувати здоров'язбережувальне освітнє середовище» [3, С. 140]. Компетентність індивідуального здоров'язбереження вчителя є складником його здоров'язбережувальної і професійної компетентності.

На основі аналізу наукових розробок Г. Жари та М. Носко [2, 3] можемо визначити поняття «*індивідуального здоров'язбереження вчителя початкової школи*» як інтегровану властивість особистості педагога, що є результатом оволодіння вчителем системою валеологічних, здоров'язбережувальних та професійних знань та сформованості високого рівня культури індивідуального здоров'я, самомотивації до ведення здорового способу життя, а також застосування здоров'язбережувальної компетентності у професійній діяльності з метою збереження та зміцнення власного здоров'я.

У структурі компетентності індивідуального здоров'язбереження вчителя науковці виокремлюють три основні компоненти: когнітивний (система знань і пізнавальних вмінь); особистісний (наявність і прояв рис особистості, зумовлених характером діяльності з формування здорового способу життя свого та інших людей); діяльнісний (здатність обґрунтовано виявляти та раціонально

застосовувати шляхи і засоби для найбільш ефективного досягнення мети) [4]. Усі компоненти структури взаємопов'язані та вимагають певного підбору здібностей, якостей особистості, готовності педагога до здоров'язбережувальної діяльності.

Отже, формування індивідуального здоров'язбереження вчителя початкової школи у сучасному освітньому вимірі є актуальною проблемою нової української школи. Тільки вчитель зі сформованою компетентністю індивідуального здоров'язбереження може якісно організувати процес здоров'язбереження учнів, створити і підтримувати здоров'язбережувальне освітнє середовище.

Список використаних джерел

1. Долинський Б. Здоров'язберігаюча діяльність учителя початкової школи: навчальний посібник / Б. Долинський // Одеса: вид-во вид. М. П. Черкасов, 2010. 187 с.
2. Жара Г., Носко М. Компетентність індивідуального здоров'язбереження вчителя як складова освітніх стандартів / Г. Жара, М. Носко // *Тенденції розвитку вищої освіти. Серія: Педагогічні науки*. 2020. № 7 (163). С. 23 – 31.
3. Жара Г. Системні детермінанти процесу формування компетентності індивідуального здоров'язбереження вчителя у неперервній педагогічній освіті / Г. Жара // *Теорія і методика професійної освіти*. 2019. Випуск 11. Т. 1. С. 137 – 141.
4. Калька Н., Макаренко С. Здоров'язберігаючі компетенції педагога в умовах сучасного освітнього простору / Н. Калька, С. Макаренко // Український науковий журнал «Освіта регіону». 2013. № 4. *Social-science*. веб-сайт. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/1224>

Довга Т. Я.,

*докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка*

ІМІДЖ-ДИЗАЙН ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА

В умовах модернізації освіти активізувався пошук сучасних ресурсів, які здатні забезпечити ефективне проєктування та конструювання освітнього простору. До них належать різноманітні види дизайну, так чи так пов'язані з облаштуванням гармонійного та комфортного освітнього середовища, його естетикою, ергономікою та екологією, як-от: дизайн інтер'єру, ергодизайн, екодизайн, фото-дизайн, арт-дизайн тощо, які чинять вплив на всі сфери життєдіяльності людини. Різновидом дизайну, безпосередньо пов'язаним зі сферою освіти, вважається педагогічний (освітній) дизайн.

З погляду сучасних авторів, що досліджують зазначену проблему (О. Абизова, О. Беленко, І. Ісаєв, Д. Вороніна, І. Демидова, С. Денисенко, Е. Зауторова, К. Кречетников, М. Краснянський, С. Курносова, О. Мокрогуз, І. Радченко, І. Такушевич, О. Тихомирова, О. Уваров, О. Чирва та ін.), для поняття «педагогічний дизайн» характерна різноманітність трактувань: від створення освітнього середовища (умов ефективної роботи) – до процесу проєктування сучасних навчальних матеріалів, розроблених, у тому числі, на основі інформаційних технологій.

Під педагогічним (освітнім) дизайном дослідники розуміють системний підхід до побудови освітнього процесу, що враховує теоретичні положення психології, педагогіки, іміджології, ергономіки, когнітивістики та інших наук, які вивчають особливості людського сприйняття та пізнання. Результатом

роботи педагогічних дизайнерів (учителів, викладачів, менеджерів освіти) є система навчання, що забезпечує ефективний та комфортний освітній процес.

Водночас, педагогічний дизайн розглядається як технологічний інструмент, завдяки якому процес навчання та навчальні матеріали стають більш презентабельними та результативними. В основному, явище педагогічного дизайну дослідники пов'язують з інформаційно-освітнім простором, де є для нього технічні та технологічні можливості.

Вивчення особистісного аспекту дизайну призвело до актуалізації понять «іміджевий дизайн» та «імідж-дизайн особистості». Зокрема, іміджевий дизайн є наслідком впливу дизайну на особистісну сферу людини (її зовнішній вигляд, соціальне та предметне оточення, професійну діяльність та поведінку тощо). Імідж-дизайн особистості безпосередньо проявляється через візуальний імідж людини, а засобами його зовнішнього прояву є фізичний вигляд та соціальне оформлення зовнішності людини.

За результатами досліджень А. Конєвої, імідж-дизайн (проекування образу людини) починається з вивчення її візуальних характеристик – тілесної фактури та інших структурних елементів іміджу (компонентів візуального образу), які також є системоутворюючими для імідж-дизайну особистості: *костюм, антураж, роль*. Дослідниця вважає, що провідна роль у структурі імідж-дизайну особистості належить костюму. Саме костюм, тобто створений костюмом образ, є основною інформаційною одиницею іміджу (якщо спробувати говорити про імідж у термінах повідомлення), костюм створює візуальний образ, доступний для тиражування і такий, що стає об'єктом для наслідування. Причому, імідж-дизайн оперує костюмом у цілому, а не одягом, як окремим елементом. Костюм включає не лише одяг, але також зачіску та макіяж, до того ж, у створенні образу мають важливе значення деталі.

Таким чином, А. Конєва розглядає явище іміджевого дизайну в рамках сучасної візуальної культури, розуміючи його як функціональне та доцільне

формування. На її думку, імідж-дизайн – це спосіб презентації своєї індивідуальності з метою справити певне враження [3, с. 125–126].

Ми вважаємо, що імідж-дизайн особистості педагога – особистісно-професійне утворення, яке поєднує в собі процес та результат проектування та вдосконалення візуального іміджу, що відбувається під впливом сучасної моди, індивідуальних уподобань і творчих можливостей та реалізується з урахуванням суспільних вимог до професійного вигляду педагога. Імідж-дизайн особистості педагога є дієвим інструментом самопрезентації та ефективним засобом професійної діяльності. [1, с. 54].

Імідж-дизайн особистості сучасного педагога реалізується з урахуванням візуального прайвесі, яке включає право людини на візуалізацію приватного життя і, зокрема, на оформлення свого зовнішнього вигляду. Стосовно зовнішнього вигляду педагога, це поняття зазвичай реалізується в площині моралі, оскільки жорсткого дрес-коду для педагогічної професії не існує.

В структурі імідж-дизайну особистості педагога чільне місце посідає одяг. Дизайн одягу окремих категорій людей багато в чому визначається видом діяльності та професією. Педагогічна професія висуває певні вимоги до одягу її представників. Дотриманню цих вимог сприяють розроблені фахівцями рекомендації щодо створення індивідуального стилю, колірної ансамблю, вибору відповідного взуття, аксесуарів і т. ін. [2].

Висновок. Імідж-дизайн особистості сучасного педагога, основою якого є привабливий та доглянутий зовнішній вигляд, сформований за допомогою модного одягу, стриманого макіяжу та стильних аксесуарів, сприяє створенню позитивного враження, яке справляє педагог на своє професійне та соціальне оточення. Імідж-дизайн покликаний вигідно підкреслити особистісні та професійні якості педагога, забезпечити комфортне освітнє середовище та позитивно вплинути на якість освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Довга Т. Я. Імідж-дизайн особистості педагога як елемент педагогічного дизайну. *Науковий вісник Львівської академії. Серія: Педагогічні науки*. Збірник наукових праць / Гол. ред. Т. С. Плачинда. Кропивницький: «Поліум», 2022. Вип. 11. (192 с.). С. 50 – 57.
2. Дяченко А. В. Порівняльний аналіз дизайну одягу викладача сучасності на прикладі викладачів зарубіжних країн. *Імідж сучасного педагога*. 2019. № 1 (189). С. 42 – 46.
3. Конєва А. В. Экология самопрезентации: имидж-дизайн. *Международный журнал исследований культуры / International Journal of Cultural Research*. № 1(18). Эйдос, Санкт-Петербург, 2015, С. 116 – 127.

Дюміна М. І.,

здобувачка вищої освіти освітнього ступеня «Магістр» Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка,

Науковий керівник: Починок Є. А.,

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО СТВОРЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Стаття присвячена аналізу сутності та особливостей професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до створення здоров'язбережувального освітнього середовища в умовах модернізації освіти. Розкрито сутність поняття здоров'язбережувальної компетентності

педагога та її ролі у формуванні сучасного освітнього простору в контексті здоров'язбереження особистості. Обґрунтовано теоретичні аспекти професійної готовності педагога до організації здоров'язбережувального освітнього простору.

Ключові слова: професійна підготовка, здоров'язбережувальне освітнє середовище, індивідуальна здоров'язбережувальна компетентність педагога, сучасний освітній простір.

Одним із пріоритетних завдань сучасної початкової освіти є формування в молодшого школяра відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших людей, що успішно реалізується в умовах здоров'язбережувального освітнього середовища. Це вимагає підготовки нової генерації педагогів, здатних до здоров'язбережувальної взаємодії в умовах інноваційного освітнього простору. Вирішення проблеми збереження здоров'я учнів в умовах сучасності виступає вагомим показником професійної компетентності вчителя початкових класів та його професіоналізму.

На наш погляд, саме педагогічний потенціал здоров'язбережувального середовища початкової школи як одного із провідних чинників формування особистості школяра, а також гостра суспільна потреба в сучасних компетентних педагогах роблять обрану тему особливо **актуальною**.

Метою дослідження є визначення особливостей професійної підготовки майбутніх педагогів до створення здоров'язбережувального середовища початкової школи та формування індивідуальної здоров'язбережувальної компетентності.

Репрезентацію особливостей підготовки вчителя до професійної діяльності знаходимо у працях М. Євтух, Е. Карпової, Н. Кічук, В. Лозової, Н. Ничкало, О. Павлик, Г. Панченко, Л. Спіріної та інших. Педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя до створення здоров'язбережувального середовища початкової школи досліджували О. Ващенко, Л. Лісовол,

А. Москалева, О. Менчинська, Т. Осадченко, Л. Романенко, Л. Сущенко, О. Шатрова тощо. Проте, незважаючи на різноманіття зазначених наукових розвідок, окреслена проблема залишається недостатньо вивченою та потребує подальших досліджень.

В умовах стрімкої інформатизації та комп'ютеризації сучасного освітнього простору початкової школи дедалі більше учнів потерпають від погіршення здоров'я внаслідок низького рівня культури здоров'я вчителя та неправильно організованого освітнього середовища. На перше місце в системі компетентностей педагога тут виходить *індивідуальна здоров'язбережувальна компетентність*, що, на нашу думку, становить собою інтегровану властивість особистості, та виявляється у сформованій системі знань про здоров'я і його збереження, формування здоров'язбережувального освітнього середовища, синтезі умінь та навичок ведення здорового способу життя і здатності застосувати їх у професійній діяльності.

Професійна підготовка майбутнього вчителя до створення здоров'язбережувального освітнього середовища – це складний та цілеспрямований процес, що є компонентом його професійної підготовки, який здійснюється з метою формування готовності вчителя початкової школи до створення умов, що забезпечують збереження та зміцнення здоров'я школяра та використання здоров'язбережувальних технологій [1, с. 129]. Б. Долинський [3, с. 85] дефінує поняття професійної підготовки майбутніх учителів початкового навчання до формування здоров'язбережувального освітнього середовища як цілісного педагогічного процесу, що характеризується набуттям майбутніми педагогами фундаментальних знань у галузі різнобічного розвитку здоров'я дітей, їхніх індивідуальних та психофізіологічних особливостей, формування на їх підставі відповідних умінь і навичок здоров'язбереження на основі різних видів діяльності (навчально-виховної, фізкультурно-оздоровчої, ігрової екологічної тощо) в умовах здоров'язбережувального освітнього середовища.

Результативність професійної підготовки вчителя початкових класів до створення здоров'язбережувального освітнього середовища залежить від низки *педагогічних умов*, які виступають комплексом взаємозалежних та спеціально створених обставин з метою досягнення конкретної педагогічної мети. На основі досліджень Б Долинського [2, с. 57] Т. Осадченко [4, с. 44] можемо виділити такі педагогічні умови професійної підготовки вчителя початкових класів до створення здоров'язбережувального освітнього середовища:

- інтеграція внутрішніх ресурсів особистості майбутнього педагога (фізіологічних, психологічних, мотиваційних тощо) та зовнішніх, пов'язаних із самим процесом професійної підготовки та використанням здоров'язбережувальних педагогічних технологій;
- формування позитивної мотивації майбутніх вчителів до створення здоров'язбережувального середовища початкової школи;
- розкриття не лише теоретичних, а й практичних конкретних шляхів побудови здоров'язбережувального середовища початкової школи та їх активна реалізація у практичній діяльності;
- ознайомлення та подальше практичне використання студентами спеціальності «Початкова освіта» сучасних здоров'язбережувальних технологій навчання молодших школярів;
- постійний моніторинг результатів професійної підготовки майбутніх вчителів до створення здоров'язбережувального середовища початкової школи.

Отже, на основі результатів дослідження можемо зробити висновок, що вирішення проблеми збереження і зміцнення здоров'я всіх учасників сучасної системи початкової освіти можливе шляхом формування здоров'язбережувального освітнього середовища, де провідна роль відводиться педагогу. У зв'язку з цим підвищується важливість професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів, що залежить від визначених

педагогічних умов. Останні, в свою чергу, визначають рівень сформованості здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя та його професійної готовності.

Список використаних джерел

1. Ващенко О., Лісовол Л. Підготовка майбутнього вчителя до організації здоров'язбережувального освітнього середовища початкової школи / О. Ващенко, Л. Лісовол // *Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції і перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»*: Зб. наук. пр. Переяслав-Хмельницький. 2019. Вип. 44. С. 126 – 129.
2. Долинський Б. Здоров'язберігаюча діяльність учителя початкової школи: навчальний посібник / Б. Долинський // Одеса: вид. М. П. Черкасов, 2010. 187 с.
3. Долинський Б. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь у молодших школярів у навчально-виховній діяльності: [монографія] / Б. Долинський // Одеса: вид. М. П. Черкасов, 2010. 265 с.
4. Осадченко Т. Педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя до створення здоров'язбережувального середовища початкової школи / Т. Осадченко // *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2018. Випуск 58. С. 40 – 47.

Features of professional training of future teachers to create a health-saving education environment of primary school

Summary. The article is devoted to the analysis of the essence and features of professional training of future primary school teachers to create a health-saving education environment in the modernization of education. Scientific approaches to defining the concept of health-saving competence of a teacher and its role in the formation of modern educational space in the context of personal health are revealed.

Theoretical aspects of professional readiness of a teacher for the organization of health-saving educational space are substantiated.

Key words: professional training, health-saving education environment, individual health-saving competence of a teacher, modern educational space.

Лимар Ю. М.,

*кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри дошкільної та початкової освіти Національного
університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,*

Стрілець С. І.,

*декан факультету дошкільної, початкової освіти і
мистецтв, докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри дошкільної та початкової освіти Національного
університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,*

Гавриленко Т. Л.,

*докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри дошкільної та початкової освіти Національного
університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*

**ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ПРАКТИКИ ЗДОБУВАЧІВ
ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 013 ПОЧАТКОВА ОСВІТА**

Науково-дослідна практика є важливим складником підготовки майбутніх учителів початкової школи, здатних до самостійного наукового пошуку. Проходження науково-дослідної практики здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Початкова освіта» в Національному університеті «Чернігівський колегіум»

імені Т. Г. Шевченка [2], передбачено у 2 семестрі без відриву від навчання. Її обсяг становить 3 кредити ECTS.

За своїм змістом ця практика передбачає узагальнення та апробацію проміжних результатів наукового дослідження в межах написання кваліфікаційної роботи й оформлення їх у вигляді наукових публікацій.

Програма практики складається з таких змістових модулів:

1. Планування й проведення наукового дослідження.
2. Підготовка наукових публікацій.
3. Участь у наукових конференціях, семінарах, вебінарах тощо [1].

Перед початком практики її керівник здійснює розподіл здобувачів і методистів, готує наказ. Методистами, як правило, призначаються наукові керівники кваліфікаційних робіт магістрантів. Вони здійснюють безпосереднє керівництво проходженням практики студентами.

Також проводиться настановча конференція, під час якої магістранти ознайомлюються із метою і завданнями практики, особливостями її організації, вимогами до оформлення звітної документації та критеріями оцінювання результатів проходження практики. Важлива увага приділяється дотриманню принципів академічної доброчесності.

Оцінювання результатів проходження науково-дослідної практики здійснюється за такими критеріями:

1. Розроблення методики проведення експериментального дослідження в межах написання кваліфікаційної роботи або написання частини кваліфікаційної роботи – до 20 балів.
2. Підготовка та публікація тез доповідей – до 30 балів.
3. Підготовка та публікація фахової статті – до 50 балів.
4. Підготовка та видання навчального / навчально-методичного / методичного посібника – до 50 балів (залежно від обсягу та якості посібника).

5. Участь у наукових конференціях, семінарах, тренінгах, вебінарах, круглих столах тощо з проблем початкової освіти – до 20 балів (з поданням відповідних сертифікатів, програм конференцій).

6. Перемога (участь) у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт – до 100 балів.

7. Підготовка та захист звітної документації (звіт, матеріали кваліфікаційної роботи, копії публікацій, копії сертифікатів) – до 5 балів.

Варто зауважити, що зараховуються публікації, виконані здобувачем протягом навчання в магістратурі. Якщо авторами публікації є декілька осіб, то кількість балів розподіляється між ними рівномірно або відповідно до особистого внеску кожного. За винятком співавторства з викладачем.

Важливо, що студенти мають можливість обрати, яку саме публікацію підготувати (статтю, тези чи посібник), у яких конференціях, семінарах, вебінарах брати участь, яку частину кваліфікаційної роботи подати на перевірку. Це дозволить їм спланувати свою роботу на основі власних інтересів та можливостей, тобто формувати індивідуальну освітню траєкторію.

Усі необхідні матеріали (програма науково-дослідної практики; методичні рекомендації до написання тез доповіді, статей; перелік корисних покликань тощо) розміщуються в Google Classroom.

Наприкінці практики магістрант подає звітну документацію методисту. За результатами перевірки методист пропонує попередню оцінку, яка обговорюється і затверджується на засіданні кафедри дошкільної та початкової освіти.

По завершенню науково-дослідної практики проводиться підсумкова конференція, під час якої студенти представляють результати своєї роботи; обговорюють досягнення і труднощі, які виникали та шляхи їх подолання; висловлюють пропозиції щодо ефективної організації практики в подальшому.

Отже, науково-дослідна практика є важливим складником в системі підготовки майбутніх учителів початкових класів для Нової української школи, які мають здійснювати наукові дослідження з різних питань навчання й виховання учнів, готувати наукові публікації, організовувати освітній процес з урахуванням сучасних тенденцій в початковій освіті.

Список використаних джерел

1. Науково-дослідна практика : робоча навчальна програма / розроб. Ю. М. Лимар. URL : <https://drive.google.com/file/d/1pTkdWhFHcTpFXi1yzjTnQUaapCCswpl8/view>
2. Освітньо-професійна програма «Початкова освіта» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта галузі знань 01 Освіта / Педагогіка. URL: [https:// drive.google.com/file/d/1CLvmf-wDeaI1WVorKBSn4duEaqwaUxu5/view](https://drive.google.com/file/d/1CLvmf-wDeaI1WVorKBSn4duEaqwaUxu5/view)

Котелянець Н. В.,

*докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри методик дошкільної та початкової освіти
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка*

ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «ТЕХНОЛОГІЇ»

Провідним чинником успішності технологічної навчальної діяльності є особистість учителя, адже саме він створює на уроці особливу атмосферу спілкування. Сучасні вимоги до випускників педагогічних ЗВО достатньо високі, зокрема, професіограма вчителя початкових класів містить чимало складових [1]. При цьому, поряд з педагогічною складовою, яка передбачає

психолого-педагогічну та методичну підготовку, важливим компонентом залишається художньо-трудова підготовка майбутніх учителів, що спрямована на формування інтегрованих знань і комплексних умінь, творчий розвиток і національне виховання особистості. Вона містить широкий спектр узагальнених художньо-проектних, техніко-технологічних і методичних знань. При цьому, провідне місце в ній займають технологічні знання й уміння, які мають високу міру узагальненості та перенесення, відображають найбільш суттєві ознаки об'єктів і явищ навколишньої дійсності, характеризуються наявністю широких внутрішньо системних і міжсистемних зв'язків, а головне – виконують творчу функцію .

Проблема професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи досліджується в різноманітних аспектах у роботах О. Біди, І. Бужиної, Л. Коваль, А. Коломієць, О. Комар, С. Литвиненко, Є. Ляска, С. Мартиненко, О. Митника, І. Пальшкової, Д. Пащенко, Л. Петухової, О. Хижної, Л. Хомич, Л. Хоружої, І. Шапошнікової, С. Стрілець.

Методологічні орієнтири, які розкриваються в спеціальних дослідженнях дозволяють зробити висновок, що на сучасному етапі має відбуватися переорієнтація діяльності вчителя початкової школи на багатофункціональну модель, оволодіння якою дозволяє йому самостійно здійснювати вибір, конструювати, створювати освітні проекти, які мають відповідати потребам учня, бути ефективними та педагогічно виправданими. У цій системі координат мета педагогічної освіти полягає в практико-орієнтованому характері професійної підготовки. Як зазначає О. Я. Савченко [2], нагальною є потреба оновлення змісту підготовки майбутніх учителів за принципом цілісності, системності та інтеграції; урахування тих процесів, які визначають діяльність сучасної початкової школи.

Учитель початкових класів у своїй професійній діяльності з організації та управління навчанням молодших школярів «Технології» реалізує як

загальнопедагогічні функції – дослідні, проєктувальні, конструктивні, комунікативні, організаторські (за Н. Кузьміною), так і специфічні функції вчителя технології і підприємництва, описані в його професійно-кваліфікаційній характеристиці (Є. Білозерцев, Б. Бухалов, А. Молдаванов, В. Симоненко). До професійних функцій вчителя технології можуть бути віднесені: діагностична, проєктувальна, конструктивна, організаторська, інформаційно-комунікативна, дослідницька, технологічна, мотиваційно-стимулююча, контрольна-оцінна, коригуюча, розвиваюча, виховна.

Але специфічні умови професійної діяльності вчителя початкових класів як вчителя технології вимагають, на наш погляд, уточнення змісту його педагогічної діяльності і диктують необхідність розкриття його функцій через опис системи педагогічних дій з позиції особистісно діяльнісного підходу до навчання молодших школярів «Технології» :

– рефлексивний аналіз теоретико-методологічних джерел навчання молодших школярів «Технології» і власного досвіду в галузі творчої трудової і професійно-методичної діяльності, розробка системи дій з його корекції, розвитку та практичної реалізації в педагогічній діяльності;

– психолого-педагогічна діагностика: розвитку особистості молодшого школяра, визначення рівня сформованої навчальної мотивації, когнітивної та психолого-фізіологічної готовності учня до вирішення навчальних технологічних ситуацій;

– проєктування навчально-трудої діяльності учнів початкових класів з метою їх особистісного розвитку: визначення її предметного змісту і побудова логічної структури; відбір змісту навчального матеріалу, методів і форм навчання; розробка навчальних диференційованих завдань; вибір способів стимулювання пізнавальної сфери учнів в галузі трудової діяльності; визначення шляхів і засобів організації навчального співробітництва та

проектування полісуб'єктних відносин між всіма суб'єктами навчального процесу;

– реалізація навчальної діяльності: організація і управління на комунікативній, предметно-практичній основі навчально-трудовою діяльністю молодших школярів; застосування особистісно-орієнтованого, мотиваційно-стимулюючого впливу; встановлення відносин педагогічного співробітництва;

– підсумковий аналіз результатів навчальної діяльності та діагностика рівня сформованості досвіду трудової діяльності у молодших школярів: характеристика особистих змін, визначення рівнів технологічної навченості учнів, навчальної мотивації, інтересів і схильностей школярів [3].

На основі проведених досліджень вважаємо за доцільне визначити готовність вчителя початкових класів до навчання молодших школярів «Технології» як інтегральну властивість особистості, що дозволяє йому успішно організовувати і здійснювати формування суб'єктного досвіду трудової діяльності у молодших школярів в процесі навчального співробітництва на уроках трудового навчання.

Список використаних джерел

1. Кузнецов М. Е. Личностно-ориентированное обучение школьников / М. Е. Кузнецов. – Брянск: Изд-во БГУ, 1999. – С. 94.
2. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підручник для студентів пед. ф-ту / О. Я. Савченко. – К.: Генеза, 2002. – 368 с.
3. Хохліна О. Формування діяльності в процесі трудового навчання молодших школярів / О. Хохліна // Початкова школа. – 2000. – № 8. – С. 51 – 52.

Мининник А. В.,

здобувачка вищої освіти освітнього ступеня «Магістр» Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка,

Науковий керівник: доц. Павленко Ю. Г.,

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

АПЛІКАЦІЙНІ РОБОТИ З ПРИРОДНОГО МАТЕРІАЛУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У системі початкового навчання трудова діяльність один із найважливіших чинників розвитку дитини: морального, розумового, фізичного, естетичного, творчого тощо. Аплікаційні роботи з природного матеріалу молодші школярі виконують переважно на уроках інтегрованого курсу «Технології» від самого початку навчання в школі.

Питання методики навчання учнів початкових класів виготовляти аплікації, у тому числі й із природного матеріалу, входить у коло наукових пошуків таких українських вчених: І. Веримійчик, Г. Перевертень, В. Мельник, І. Міщенко, Л. Роговська, В. Тименко, С. Трач та ін.

Аплікаційна діяльність сприяє розвитку в учнів таких особистісних якостей як уважність, терпіння, допитливість та ін. У ній є новизна, творчі пошуки, можливості досягнення більш досконалих результатів. Процес перетворення природного матеріалу у виріб містить у собі чималі ресурси для «занурення» дітей у світ рідної природи, пізнання її різних сторін і водночас, – виховання дбайливого ставлення до неї та формування трудових навичок.

Створення аплікацій з природного матеріалу набувають «екологічного звучання» і покликані формувати в учнів нове, відповідальне ставлення до

природи. Л. Оришеч слушно зауважує, що виконання аплікаційних робіт сприяє виробленню у молодших школярів уміння бачити й передавати красу дійсності, її ество, формує художній смак та уміння працювати з природними матеріалами, поєднувати кольори, відтінки, складати візерунки, створювати вироби тощо [2].

Робота над виробами-аплікаціями з природного матеріалу вимагає від дитини точних дій й, відповідно, розвивається гнучкість пальців, дрібна моторика, вдосконалюється координація рухів, з'являється узгодженість у роботі зору та рухових діях рук. Безумовно, розвивається фантазія.

Технологія виконання аплікації з природного матеріалу молодшими школярами передбачає такі етапи роботи:

- підготовка матеріалу, його вибір;
- вигадування сюжету аплікації;
- створення ескізу роботи;
- вибір обладнання, інструментів, допоміжних матеріалів;
- техніка виконання виробу різними способами [1].

Тематика аплікаційних робіт дуже різноманітна, це: квіти, тварини, овочі, казкові герої, пейзажі, абстракції та ін. У процесі творчості молодші школярі можуть відчувати себе чарівниками, які здійснюють магічні перетворення буденних речей на цікаві казкові сюжети.

Слід зазначити, що в аплікаційних роботах використовують різноманітні природні матеріали, кожен із яких має свої властивості, специфіку заготівлі та зберігання. Природний матеріал для уроку потрібно підготувати заздалегідь, розсортувати за видами й зберігати в папках або коробках.

Цінними матеріалами при створенні аплікацій є: засушені листя, квіти й насіння рослин, кора дерев, соломка (стебла злакових рослин), пір'я, пісок, мушлі та ін.

Розглянемо деякі види природного матеріалу рослинного, тваринного та морського походження, що найчастіше використовується для творчо-декоративної діяльності учнів початкових класів:

Листя і квіти дерев, кущів, чагарників і трав. Вони надзвичайно різноманітні за кольором і формою, тому виявляються незамінними для виготовлення яскравих і цікавих за конфігурацією аплікацій: сюжетних, абстрактних, орнаментальних та ін.

Хвоя. Завдяки цьому матеріалу виходить добра імітація голок їжака, лапок павука, кігтиків кішки, вусиків метелика, спіднички для ляльки тощо.

Насіння. Насіння різноманітних рослин (кавуна, дині, соняшнику, декоративних квітів тощо) є незамінним матеріалом для очей тварин і інших персонажів.

Горіхи (волоські, лісові, земляні, кедрові, фісташки) і жолуді. При виготовленні аплікацій, як правило, з горіхів використовують шкаралупу, а з жолудів – плодів дуба різної форми і величини – «шляпки». У результаті – аплікація набуває незвичайного об'ємного вигляду.

Кора дерев. Цікавий матеріал, окремі фрагменти якого можуть нагадувати постаті тварин і інших персонажів або частини їх тіла.

Пташине пір'я. Буває різних розмірів, кольорів і відтінків. Перед роботою пір'я промивають, сушать, і розчісують. В аплікаціях використовують для надання композиційних акцентів.

Мушлі (ракушки). На берегах ставків, річок, озер та морів можна знайти зовнішнє захисне скелетне утворення молюсків і деяких інших безхребетних оригінальної форми. Мушлі цікаві дітям і з задоволенням використовуються ними в об'ємних аплікаціях. Після збору вони обов'язково ретельно миються й висушуються.

Отже, аплікаційні роботи з природного матеріалу є потужним засобом усебічного розвитку дитини, її образного бачення світу і спостережливості,

формування соціально активної, творчої особистості, у якій активно формується еколого-естетична компетентність.

Список використаних джерел

1. Аплікації із природних матеріалів. *Сайт Google*. 2022. URL: <https://sites.google.com/site/aplikaciieizprirod/>
2. Оришеч Л. Створення предметних аплікацій із паперу та природного матеріалу на уроках «Трудового навчання». *На Урок*. 2020. URL: <https://naurok.com.ua/referat-na-temu-stvorenniya-predmetnih-aplikaciy-iz-paperu-ta-prirodnogo-materialu-na-urokah-trudovogo-navchannya-170734.html>.

Мірошніченко Т.В.,

*кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка*

Пономаренко В. І.,

*здобувачка вищої освіти освітнього ступеня «Магістр» Полтавського
національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка*

«ПЕДАГОГІКА ЩАСТЯ» ЯК ФЕНОМЕН ГУМАНІСТИЧНИХ ОРІЄНТИРІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сьогодні «педагогіка щастя» набуває особливої актуальності в умовах воєнних дій російських окупантів на території України, що призвело, з одного боку, до великої кількості людських жертв, руйнацій, психологічної напруги в суспільстві, з іншого боку, сприяло неймовірному об'єднанню українського народу, взаємодопомозі, укріплення сили духу в боротьбі за незалежну, квітучу Україну. На тлі поточних подій гостро постає проблема збереження ментального

здоров'я людей, продукування оптимістичної життєздатності та радісного світовідчуття у всіх сферах життєдіяльності. Особливо це стосується найуразливіших верств населення, зокрема дітей, які потребують особливої педагогічної підтримки, захисту, турботи, віри й надії у світле щасливе майбутнє життя. Орієнтація вчителя на щасливого учня – є запорукою щасливої, духовно багатой, сильної, вільної української нації!

На наше глибоке переконання, категорія «щастя» має бути однією із провідних в педагогічній науці, оскільки змістове наповнення даного феномену тісно пов'язане з відчуттями спокою, задоволення життям, внутрішнього піднесення, психологічним комфортом, досягненням успіху в різних сферах життєдіяльності.

Проблема щастя досліджувалася ще за часів Античності й Середньовіччя у працях таких відомих філософів і вчених, як: А. Блаженний, Аристотель, Б. Паскаль, Р. Декарт, І. Кант, Платон, Сократ, Ф. Аквінський та інших. Аналіз психолого-педагогічної, філософської літератури показав, що проблематика людського щастя представлена у працях вітчизняних та закордонних учених: Л. Афанасьєвої, З. Борисенко, Л. Гавришак, К. Роджерса, А. Кемпбелла, С. Крилова, Р. Олексенко й інших. Виховання особистості в контексті позитивної педагогіки й психології розглядає І. Варнавська, О. Рудченко, І. Сафонова, Н. Ханецька та інші.

Ідея щастя є вихідною для педагогічного цілепокладання, визначення змісту освіти та виховання, педагогічних розробок, форм, методів, умов організації всього життя. Відповідно, увесь цілісний освітній процес – від постановки цілей до результату – має ґрунтуватися на гуманістичних положеннях сучасної особистісно орієнтованої педагогіки, що передбачає визнання особистості як найвищої цінності, орієнтацію на виховання морально-духовних цінностей, розвиток всебічно розвиненої щасливої особистості.

Наукове обґрунтування сутності феномену «щастя» досить складне. В Українському педагогічному енциклопедичному словнику щастя тлумачиться як «поняття моральної свідомості, що позначає стан людини, який найбільше відповідає внутрішній задоволеності повнотою й осмисленістю життя, здійсненням свого людського призначення. Щастя є чуттєво-емоційною формою ідеалу» [2, с. 507]. Інтернет-словник Вікіпедія трактує дане поняття як «психоемоційний стан цілковитого вдоволення життям, відчуття глибокого задоволення та радості. Те, що викликає відчуття найвищого задоволення життям, дає радість людині» [5]. У психологічному словнику подано таке визначення «щастя»: «Задоволеність – суб'єктивна оцінка якості тих чи інших об'єктів, умов життя і діяльності, життя в цілому, відносин з людьми, самих людей, в т.ч. і самого себе (самооцінка). Високий ступінь задоволеності життям, очевидно, є те, що іменується щастям; близький конструкт – і психологічне (суб'єктивне) благополуччя» [3, с. 481].

Як зазначають Л. Афанасьєва й Р. Олексенко загальна структура феномена щастя відбивається в декількох взаємозумовлених площинах:

- 1) щастя є цілком об'єктивним станом людини, який відображає позитивні риси в розгортанні людської долі, успіх в якійсь справі, життєвий талан тощо;
- 2) щастя – суто внутрішній, психологічний стан переживання інтенсивної радості від здійснення тих чи інших намірів, переживання захвату і блаженства;
- 3) у загальнофілософському аспекті щастя найчастіше осмислюється як володіння вищими благами життя (це й означає термін «евдемонія»);
- 4) поняття щастя уособлює суб'єктивну моральну реакцію особистості на володіння цими благами, що знаходить прояв у певному задоволенні від життя загалом [1, с. 21].

Відтак, підсумовуючи розглянуті нами вище концепції тлумачення щастя, ми розглядаємо цей феномен як стан особистості, що характеризується внутрішньою задоволеністю життям, відчуттям піднесеності, захищеності та

безмежної радості, гармонійною взаємодією з іншими людьми, самим собою, зі Всесвітом. Людське щастя завжди пов'язане з позитивним психо-емоційним станом.

Певний інтерес для розуміння феномену педагогічного щастя становлять визначні Барбарою Фредріксон «теорії позитивних емоцій». Дослідниця доводить, що позитивні афективні переживання сприяють нашому особистісному зростанню і розвитку:

а) позитивні емоції розширюють набір доступних нам розумових дій. Коли людина відчуває позитивні емоції, то вона буде діяти творчо, бачити більше можливостей, проявляти гнучкість і неупередженість; вона буде більш відкритою до відносин з іншими;

б) позитивні емоції скасовують негативні емоції. Не можна відчувати одночасно позитивні і негативні емоції. Радість і задоволеність можуть усунути стрес, пережитий на фізіологічному рівні;

в) позитивні емоції підвищують стійкість і здатність справлятися з труднощами, в той час як негативні емоції, навпаки, знижують їх;

г) позитивні емоції творять нові психологічні ресурси. Вони сприяють виробленню важливих фізичних, інтелектуальних, соціальних і психологічних якостей, які зберігаються надовго, хоча самі емоції минуці;

д) позитивні емоції можуть запустити механізми особистісного зростання, що веде до більшого емоційного благополуччя і робить людину «покращеною версією» самої себе. Адже наявність позитивних емоцій в освітньому процесі є важливою умовою щасливого шкільного життя дитини [4].

Враховуючи означені положення «теорії позитивних емоцій», зазначимо, що позитивні емоції (радість, захоплення, задоволення тощо) впливають на навчальні досягнення учнів, розвиток навчальної мотивації, забезпечують емоційно комфортні умови для успішного засвоєння навчального матеріалу,

сприяють встановленню суб'єкт-суб'єктної взаємодії з вчителем на засадах гуманістичної особистісно орієнтованої педагогіки.

Отже, концептуальні основи педагогіки щастя полягають, по перше, у визнанні людської особистості як найвищої цінності; по друге, орієнтації освітнього процесу на виховання загальнолюдських цінностей (чесність, людяність, справедливість, доброта тощо) як важливої умови життя щасливої особистості; по третє, в утвердженні педагогіки творчості через надання учневі можливості самореалізації та самоствердження у процесі навчально-пізнавальної діяльності; по четверте, в активізації позитивних емоційних реакцій як в учнів, так і вчителя, що, в свою чергу, є головною умовою створення психологічно комфортного щасливого освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. Афанасьєва Л., Олексенко Р. Феномен щастя в контексті філософського дискурсу. *Вісник Львівського університету*. Серія філософсько-політологічні студії. 2019. Випуск 22, С. 16 – 22.
2. Гончаренко С. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.
3. Мещеряков Б.Г. Большой психологический словарь. СПб.: Прайм-Еврознак, 2003. 672 с.
4. Fredrickson B.L. The role of positive emotions in positive psychology: the broaden-and-build theory of positive emotions. *American Psychologist*. 2001. 56, 218 – 226.
5. <https://uk.wikipedia.org/Щастя>

Погребняк В. А.,

*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти,
природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка*

**СПЕЦІАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ КУРС
ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ
ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Глобальні інтеграційні процеси, європейський вибір та розбудова державності в Україні, а також сучасна світова політична ситуація та російсько-українська війна зумовили піднесення значення громадянське виховання в практиці вищої педагогічної освіти країни [1]. У свою чергу, реалізація самоврядних демократичних засад у навчально-виховному процесі школи в умовах оновлення українського суспільства та підвищення соціальної активності передбачає відповідну підготовку вчителів.

Сьогодні виховання й освіта, як формальні, так і неформальні, мають вирішальне значення для розвитку активної громадянської позиції, забезпечення участі в демократичному управлінні суспільством і виховання демократичної культури. А вчителі початкової ланки освіти відіграють основну роль у сприянні й активізації виховання демократичної громадянськості в школі, оскільки його успіх і реалізація та захист прав людини значною мірою залежать від фахової педагогічної діяльності вчителя на початковому етапі навчання [2; 4].

При цьому необхідно відзначити, що організаційно-педагогічним умовам і методичним засобам виховання громадянськості в педагогічній науці й освітній практиці зарубіжних країн, які подолали тривалий шлях зародження, становлення й розвитку демократичного суспільства та школи, була приділена

досить ґрунтовна увага. Водночас, в Україні вивченню світового досвіду громадянського виховання молоді присвячено небагато наукових праць [3].

Розширення культурної множинності населення й еволюція взаємовідносин між країнами [2] передбачають прогрес сучасних підходів до характеристики феномену громадянськості. Це означає, що більшість методологічних і теоретичних засад громадянського виховання та методичного забезпечення цього процесу потребують раціоналізації відповідно до сучасних соціокультурних конструкцій [4].

У дослідженні визначено науково-педагогічні засади спеціального навчального курсу підготовки *«Формування демократичної громадянськості майбутнього вчителя початкової школи в системі вищої педагогічної освіти»* в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка, розроблено й презентовано його зміст, спрогнозовано очікувані результати вивчення дисципліни як засобу реалізації демократичних засад у педагогічному процесі підготовки вчителів в умовах розбудови українського суспільства та піднесення суспільної активності [5].

Методолого-теоретичні основи реалізації завдань громадянського виховання в професійній діяльності майбутнього вчителя початкових класів визначено предметом курсу *«Формування демократичної громадянськості майбутнього вчителя початкової школи в системі вищої педагогічної освіти»*.

Вивчення навчальної дисципліни спрямоване на оволодіння майбутніми педагогами початкової школи історико-педагогічними засадами становлення та розвитку громадянського виховання в світових освітніх системах у контексті цивілізаційного розвитку людства; засвоєння теоретичних положень громадянського виховання: його сутності, педагогічного значення, мети, завдань, принципів; оволодіння методичними основами та засобами (формами, методами, засобами) реалізації завдань виховання демократичної громадянськості в педагогічному процесі української початкової школи.

Передбачаємо, що практичне позиціонування курсу сприятиме впровадженню найсучасніших методів діагностики й оцінки якості освітніх і виховних процедур для встановлення рівня громадянського виховання; аналізу й узагальненню результатів педагогічної діагностики виховання громадянськості та використанню її висновків для вдосконалення навчально-виховного процесу; реалізації інтегрованого змісту виховання громадянськості в педагогічній діяльності; застосуванню в педагогічному процесі провідних форм, підходів і ресурсів громадянського виховання, а також побудові педагогічно доцільних стосунків на основі розуміння й упровадження принципів соціальної толерантності, демократизму, визнання та поваги до різноманітних інтерпретацій, цінностей і думок суб'єктів навчально-виховного процесу.

Відповідно, запровадження розробленого спеціального навчального курсу «Формування демократичної громадянськості майбутнього вчителя початкової школи в системі вищої педагогічної освіти» й експериментальне оцінювання ефективності відбору та використання його змісту, методів, ресурсів і процедур викладання в педагогічному процесі підготовки майбутнього вчителя початкової школи є перспективним напрямом для подальших досліджень із цієї теми.

Список використаних джерел

1. Pogrebnyak V. A. (2022). Training Future Primary School Teacher at Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University for Democratic Citizenship Education. *Естетика і етика педагогічної дії*. Зб. наук. пр. Ін-т пед. осв. і осв. дорослих ім. Івана Зязюна, Полтавськ. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Вип. 25. С. 235 – 245.
2. Погребняк В. (2013). Методолого-теоретичні засади виховання демократичної громадянськості в Канаді. *Педагогічні науки*. Зб. наук. пр.

Полтавського нац. пед. ун-ту ім. В. Г. Короленка. Полтава. ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 3 (59), с. 23 – 31.

3. Погребняк В. (2013). Міжнародна концепція полікультурного виховання. *Педагогіка вищої та середньої школи. Зб. наук. пр. Криворізьк. нац. ун-ту. Кривий Ріг, 37, с. 359 – 363.*

4. Погребняк В. (2015). Пошуки педагогами Канади сутності демократичної громадянськості: від поінформованості до активної участі. *Педагогічні науки. Зб. наук. пр. Полтавського нац. пед. ун-ту ім. В. Г. Короленка. Полтава. ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 64, с. 40 – 44.*

5. Погребняк В. (2019). Формування демократичної громадянськості майбутнього вчителя початкової освіти. *Прогр. навч. дисц. для здобув. освітн. рівня бакалавра. Полтава. ПНПУ ім. В. Г. Короленка.*

Порутчик О. В.,

здобувачка вищої освіти освітнього ступеня «Магістр» Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка,

Науковий керівник: Починок Є. А.,

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглянуто проблему професійної готовності майбутніх учителів до використання інноваційних ігрових технологій у процесі навчання молодших школярів. Охарактеризовано структурні компоненти професійної готовності

вчителя в контексті сучасного освітнього простору. Проаналізовано ефективність педагогічної творчості та застосування інноваційних ігрових технологій у роботі з молодшими школярами.

Ключові слова: професійна готовність, компоненти професійної готовності, педагогічна творчість, навчально-ігрові технології.

Модернізація системи початкової освіти в Україні детермінує необхідність застосування нового підходу, насамперед, до професійної підготовки вчителя початкових класів. Майбутні педагоги мають стати рушійною силою трансформації освітнього процесу від традиційної до інноваційної моделі, орієнтованої на розвиток уміння мислити та вирішувати творчі завдання у нестандартних життєвих ситуаціях. Фахова підготовка вчителя початкової школи передбачає спрямованість на пошук та використання у своїй професійній діяльності таких технологій навчання, які б задовольняли потреби учнів та відповідали вимогам сучасності й освітній меті. Серед таких технологій особливе місце посідають навчально-ігрові технології, які поєднують у собі елементи пізнання та творчої діяльності. Унікальність гри дає можливість дитині почуватися вільно та не боятися робити помилки, що є важливою умовою розвитку всебічно розвиненої сучасної особистості.

Відтак необхідність відходу від формалізму в початковій освіті та спрямованість на розвиток критичного мислення і творчості особистості школяра зумовлює **актуальність** вивчення проблеми професійної готовності майбутніх учителів початкових класів до використання інноваційних ігрових технологій.

Мета дослідження – з'ясувати особливості та характеристики структурних компонентів професійної готовності майбутніх учителів до застосування інноваційних ігрових технологій навчання молодших школярів.

Питання професійної готовності та формування особистості майбутнього вчителя початкових класів стало предметом психолого-педагогічних досліджень

таких науковців, як О. Абдуліна, В. Белозерцев, А. Бойко, О. Мороз, Л. Нечепоренко, А. І. Підласий, І. Прокопенко, О. Савченко, В. Сухомлинський, М. Стельмахович, К. Ушинський та інші. Дидактичні можливості ігрових технологій та особливості підготовки майбутніх учителів початкових класів до їх використання в освітньому процесі початкової школи висвітлені в працях В. Бикова, Б. Года, М. Гриньової, А. Коломієць, М. Лещенко, О. Мельник, Л. Тимчук тощо.

Н. Казакова [1, С. 79] дефінує поняття «навчально-ігрові технології» як послідовність дій педагога за зразком, розробку, підготовку гри, залучення учнів до ігрової діяльності, здійснення самої гри, підбиття підсумків і результатів ігрової діяльності. Дослідниця зазначає, що навчально-ігрові технології характеризують принципи системності, універсальності, функціональної визначеності, процесуальної орієнтованості, проектності, рефлексивності, перспективності тощо. Це доводить необхідність та результативність їх впровадження в освітній процес початкової школи, а відтак – зумовлює потребу в якісній підготовці майбутніх педагогів.

Під професійною готовністю педагога А. Струк [4, С. 175], розуміє наявність у нього спеціальних знань, умінь, навичок, необхідних для здійснення своєї професійної діяльності.

М. Марко визначає розглядає професійну готовність вчителя як інтегративну характеристику особистості, в структуру якої входять мотиви діяльності, цілі діяльності, інформаційна основа діяльності, програма діяльності, блок прийняття рішення і підсистема професійно важливих якостей особистості.

Сам процес підготовки майбутнього вчителя на сучасному етапі умовно поділяють на такі основні компоненти: загальна підготовка (методологічно-розвиваюча); спеціально-професійна (психолого-педагогічна,

методична); особистісна підготовка (самовиховання особистості майбутнього педагога, його самовизначення) [4, С. 267].

На основі аналізу науково-педагогічної літератури можемо говорити про те, що **професійна готовність майбутнього педагога** до застосування навчально-ігрових технологій у початковій школі є синтезом ігротехнічних теоретичних знань та практичних умінь, а також особистісних характеристик, що забезпечують ефективну та результативну реалізацію ігрових технологій в освітньому процесі

Погоджуємося із думкою М. Марко [3], яка відносить до **структурних компонентів** готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування навчально-ігрових технологій такі складники:

- мотиваційний компонент (морально-психологічна готовність майбутнього педагога до професійної діяльності);
- когнітивний компонент (сукупність ціннісних орієнтацій та педагогічних цінностей);
- операційний компонент (сукупність загальнопедагогічних, методичних і спеціальних (ігротехнічних) умінь).

Найбільшого значення в структурі готовності майбутнього педагога саме до застосування навчально-ігрових технологій відіграє останній операційний компонент, адже полягає в діяльнісному характері особистісних якостей вчителя та визначає ефективність всього процесу використання зазначених технологій.

Отже, процес застосування інноваційних ігрових технологій у початковій школі потребує ґрунтовної підготовки майбутнього вчителя до професійної діяльності. Професійна готовність педагога є складним структурним утворенням та вимагає розвитку професійно важливих якостей особистості. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у визначенні педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх учителів початкових класів до використання інноваційних ігрових технологій.

Список використаних джерел

1. Казакова Н. Використання ігрових технологій у позакласній виховній роботі початкової школи / Н. Казакова // *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 9 (93). С. 76 – 86.
2. Калита Н. Підготовка вчителя початкової школи в контексті сучасних освітніх парадигм / Н. Калита // *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. Вип. 14. С. 265 – 269.
3. Марко М. Визначення структурних компонентів готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування навчально-ігрових технологій / М. Марко // *Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*. 2017. № 7 (15). С. 49 – 53.
4. Струк А. Сутність професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів / А. Струк // *Педагогічні науки. Збірник наукових праць*. 2018. Том 1. Випуск LXXXIII. С. 173 – 176.

The problem of professional training of future primary school teachers to use innovative game technologies

Summary. The article considers the problem of professional readiness of future teachers to use innovative game technologies in the process of teaching junior high school students. The structural components of teacher professional readiness in the context of modern educational space are characterized. The efficiency of pedagogical creativity and application of innovative game technologies in work with junior schoolchildren is analyzed.

Key words: professional readiness, components of professional readiness, pedagogical creativity, educational and game technologies

Сівакова М. А.,

*аспірантка спеціальності 015 «Професійна освіта»
кафедри дошкільної та початкової освіти Національного
університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОЗВИВАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Одним із важливих аспектів підготовки майбутніх учителів початкової школи є ознайомлення з розвивальною роботою в інклюзивному середовищі. Враховуючи інтенсивний розвиток інклюзивного навчання в Україні, стає важливим ознайомлення майбутніх учителів початкової школи з навчальними методиками, розвивальними іграми та вправами. Такі знання допоможуть більш ефективно організувати освітній процес в класі, полегшити та зробити цікавим навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Проблема професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи досліджується в різноманітних аспектах у роботах Н. Бахмат, О. Будник, М. Жук, Н. Казанішена, С. Литвиненко, І. Малишевської, С. Ратовської, Л. Себало, С. Стрілець, О. Суховірського, А. Чернишова, Т. Шмельова та ін. Осмислено окремі аспекти запровадження інклюзивного навчання у вітчизняному науковому просторі (В. Бондар, Л. Будяк, О. Гордійчук, Л. Даниленко, І. Демченко, Н. Дятенко, С. Єфімова, В. Зосенко, А. Колупаєва, С. Миронова, Ю. Найда, Н. Назарова, Т. Сак, Т. Софій, В. Синьов, О. Таранченко, В. Тищенко, З. Шевців).

Таким чином, соціальна й науково-практична значимість окресленої проблеми є актуальною в умовах інтенсивного розвитку інклюзивної освіти.

Розглянемо деякі навчальні методики, з якими варто ознайомитися майбутнім учителям початкової школи.

Методика Нумікон – особливий підхід до вивчення математики, який розвиває математичні навички, а також у процесі навчання задіяні одразу декілька органів чуття. Під час навчання за методикою Нумікон використовують різнокольорові фігурки з отворами, які демонструють числа від одного до десяти. За допомогою такого конструктора можна легко пояснити такі математичні дії: додавання, віднімання, множення, ділення. Зазвичай використовують такі етапи роботи за цією методикою: 1) сенсорний етап, під час якого учні знайомляться з фігурками, граються з ними; 2) учні вивчають розмір, колір кожної фігурки; 3) діти ознайомлюються з цифрами, числовим рядом; 4) учні навчаються рахувати отвори; 5) арифметичний етап, під час якого учні ознайомлюються з арифметичними діями.

Палички Кюїзенера – універсальний дидактичний матеріал для розвитку у дітей математичних здібностей. Комплект складається з пластмасових або найчастіше дерев'яних призм десяти різних кольорів і форм. В кожному наборі діє правило: чим довша паличка, тим більше значення того числа, яке воно виражає. За допомогою кольорових паличок діти легко засвоюють кількісну і порядкову лічбу, усвідомлюють співвідношення, вчаться ділити ціле на частини і вимірювати об'єкти, легко запам'ятовують склад числа з одиниць і двох менших чисел, опановують арифметичні дії додавання, віднімання. Окрім математичних навичок, можна розвивати творчі здібності, складаючи сюжетні малюнки з паличок.

Методика раннього навчання дітей читання М. О. Зайцева – методика, за якою діти навчаються читати за допомогою кубиків не по буквах або складах, а по складових частинах. Кожен кубик заповнюється дзвониками, що гримлять, щоб можна було зобразити за допомогою характерних звуків як глухі, так і дзвінкі склади. Кубики, що мають великі розміри, призначені для твердих звуків і складів, а маленькі – для м'яких.

Логічні блоки за методикою Дьєнеша – ефективний дидактичний

матеріал, що добре поєднує в собі елементи конструктора та розвиваючої гри. Набір складається з 48 об'ємних геометричних фігур, що різняться по кольору, формі, розміру та товщині. Кожна фігура наділена чотирма якостями. Така методика розвиває логіку, пам'ять, математичні здібності, вміння орієнтуватися на площині, творчі здібності та фантазію.

Розглянемо декілька розвивальних ігор, з якими варто ознайомитися майбутнім учителям початкової школи:

1) математичний планшет / геоборд – багатофункціональна дошка для конструювання плоских зображень; геоборд складається з плоского поля (зазвичай зробленого з дерева) та штирів, які розташовані на полі рівновіддалено один від одного; для роботи з геобордом також потрібні гумки, з яких роблять зображення;

2) дерев'яні іграшки «Баланс / Балансир» – гра, у якій вибудовується ланцюжок з деталей таким чином, щоб конструкція не впала і щоб були використано якомога більше деталей; гра розвиває координацію рухів, логічне мислення.

Таким чином, проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи до розвивальної роботи в умовах інклюзивного навчання є актуальною. Одним із складових підготовки вчителя є ознайомлення з методиками навчання, розвивальними іграми та вправами, які варто використовувати для розвитку учнів, попередження дитячого вигорання.

Список використаних джерел:

1. Методика Нумікон – універсальний спосіб навчити математики кожну дитину [Електронний ресурс] // На урок [сайт]. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/post/metodika-numikon-universalniy-sposib-navchiti-matematiki-kozhnu-ditinu>

2. Клименко Я. П. Палички Кюїзенера як розвивальний елемент інтелекту учнів Нової української школи. – Режим доступу: <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.02.03.html>

3. Кулик С. О. Методика раннього навчання дітей читання М. О.Зайцева. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/metodika-rannogo-navcanna-ditej-citanna-mozajceva-320679.html>

Юношева Т. В.,

*науковий співробітник відділу початкової освіти
імені О. Я. Савченко Інституту педагогіки НАПН України*

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ВПЛИВУ У ВЗАЄМОДІЇ З УЧНЕМ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Розвиток нинішніх трансформацій в освіті зумовлений запитом суспільства на зміцнення демократичних і гуманістичних засад здійснення освітнього процесу.

Сучасній освітній практиці притаманний перехід до такого типу навчання, де особа, що організовує навчальну діяльність (учитель), і особа, що здобуває освіту, є активним учасником цієї діяльності (учень або учениця), ефективно та якісно взаємодіють один із одним на засадах партнерства та співробітництва. Тому сучасний освітній процес має бути запрограмований на створення таких умов, що забезпечать учню/учениці відчуття власної вагомості, усвідомлення індивідуальності, сприйняття своєї активності і забезпечать особистісну навчальну мотивацію. Така модель побудови навчальної діяльності має посутні відмінності із традиційною системою планування й організації навчання, в якій переважають авторитарний підхід; безкомпромісне підпорядкування учня педагогічним вимогам; зовнішнє планування діяльності й відсутність можливості самостійного цілепокладання тощо. Сумні наслідки такого підходу засвідчують особистісну неуспішність дитини в майбутньому і сформованість низки непродуктивних якостей особистості, як-от: безвідповідальність,

зниження рівня самооцінки, нездатність до рефлексії і проявів ініціатив у різних сферах життя тощо.

Продуктивність учіння як процесу взаємодії між його учасниками можлива за умов попередньо встановлених педагогом якісних і гуманних зв'язків із внутрішнім світом кожної окремої дитини; створення атмосфери довіри і взаємоповаги; налаштування на розкриття індивідуальних творчих проявів і власних здібностей учня/учениці; спрямування дій на співтворчість між учнями і вчителем. Важливим є осягнення суті такого процесу як єдиного цілого з життям, відсутністю відірваного ставлення до навчання. У роботі Ш.О. Амонашвілі «Школа життя. Трактат про початковий ступінь освіти, заснованої на принципах гуманно-особистісної педагогіки» зазначена ключова у цьому сенсі теза: «Дитина не тільки готується до життя – вона живе» [1, с. 14].

З перших кроків навчання у школі дитина починає накопичувати власний учнівський досвід: вибудовувати алгоритми взаємодії у навчанні, формувати базові уміння вчитись, які в майбутньому перетворюються у стиль роботи в будь-якій діяльності. Стати майстерним модератором такої діяльності, натхненником і справжнім партнером для своїх учнів має бути метою кожного педагога.

В умовах нової реальності змінюються вимоги до освіченості сучасної людини. Провідним завданням освітнього процесу вважається розвиток функціональної грамотності школярів, яка забезпечує можливість використовувати набуті знання в реальних життєвих обставинах. Виходячи з цього, позитивним можемо вважати такий педагогічний ефект, що зумовлений прагненням наповнити дитину оптимізмом, наміром ствердити у власних силах, стимулювати її потяг до цілеспрямованого розвитку особистих здібностей і бажанням працювати на випередження часу. Особливо важливо це для дитини молодшого шкільного віку, у якої тільки закладаються якості учня/учениці. Так, від перших шкільних сходинок важливо не звести вплив педагога до опікунства,

керування або, що гірше, зверхнього оцінювання навчальних досягнень. У гуманно орієнтованому розумінні педагогічний вплив спрямований у бік пропозицій, а не у бік заборон; до заохочень, а не до примусу; до пропозицій партнерства, а не керівництва. Саме ці засади є такими актуальними для сьогодення, вони покликані на формування рис вільної, мислячої і відповідальної особистості.

Педагогіка – це набагато більше ніж наука. Все в світі піддається педагогічному впливу. Його унікальність у тому, що торкається духовного наповнення людини і найважливішими уроками будуть ті, на яких створюватимуться умови для народження особистої, внутрішньої краси дитини. Без сумніву, формування гідних рис особистості можливе під впливом високогідної особистості. Тільки педагог, наповнений добрими намірами, щирий та відданий, мудрий та терплячий буде мати якісний педагогічний вплив на своїх учнів. Багато тисячоліть педагогічний досвід збагачується новизною, всебічно удосконалюється, трансформується і набуває ознак відповідних часу. Для вчителів – це шанс для уникнення помилок і великі можливості для створення себе як найкращого представника такої важливої професії.

«У нашій сучасній дійсності Чаша Педагогічної Мудрості дісталася нам (нинішньому поколінню вчителів). Ми можемо взяти з неї стільки мудрості, скільки ми в стані взяти, і можемо збагатити її настільки, наскільки наша творчість спроможна відкривати нові врата. А покоління, виховане нами, підніме суспільство на новий еволюційний ступінь, збагатить його новими духовно моральними, культурними і науковими цінностями» [1, с.116].

Список використаних джерел

1. Амонашвілі Ш. О. Школа життя. Трактат про початковий ступінь освіти, заснованої на принципах гуманно-особистісної педагогіки / Ш. О. Амонашвілі. Хмельницький, 2002. 172 с.

Червінська І. Б.,

докторка педагогічних наук, професорка кафедри педагогіки початкової освіти, завідувачка творчої навчально-наукової лабораторії «Гірська школа Українських Карпат» Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,

Червінський А. І.,

кандидат історичних наук, доцент кафедри географії та природознавства Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,

Никорак Я. Я.,

заступник директора Івано-Франківського фахового коледжу з навчально-методичної роботи Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

МЕДІЙНА ГРАМОТНІСТЬ ПЕДАГОГА ЯК ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

За період повномасштабного російського вторгнення і війни в Україні окупанти пошкодили понад 850 закладів освіти, близько сотні з них – знищені повністю, жертвами російської військової агресії стали 146 дітей. Однак варто зазначити, що попри повномасштабну війну, освітній процес триває у 12 тис. українських шкіл (тобто майже в 90% від загальної кількості). При цьому 81 тис. школярів, які вимушено залишили свої домівки, продовжують навчатися в інших регіонах України. Діти, які зараз перебувають за кордоном, можуть продовжувати навчання онлайн або зі своїми вчителями. За таких важких реалій проблема медійної грамотності, яка складає основу інформаційної безпеки набуває особливої актуальності. Адже сучасна людина занурена в

інформаційний простір, живе серед інтернету, телебачення, книг, журналів, комп'ютерних ігор та соціальних мереж.

Інформація відіграє все більшу роль у життєвому циклі людини, у професійній діяльності та особистому розвитку. Особливої значимості інформація набуває за умов воєнних дій. Адже ми добре пам'ятаємо слова відомого фінансиста Натана Ротшильда, про те, «що той хто володіє інформацією, той володіє світом». А дещо трансформувавши його слова до сучасних реалій, можна сказати, що той, хто керує інформацією, той керує світом. І це дійсно так. Хочемо ми того чи ні, але ми є повноправними учасниками інформаційної екосистеми Інформаційна екосистема – у нашому розумінні – це система, яка здатна самостійно управляти інформацією та вибудовувати тісні взаємозв'язки між об'єктами, що розглядаються у певному контексті. Також варто наголосити, що основу інформаційної системи складає медіаосвіта й медіаграмотність як ключові характеристики загального розвитку й медійної культури успішної людини XXI століття. Відтак, провідною метою медіаосвіти є: досягнення педагогом певної медіакомпетентності та набуття знань з основ медійної освіти та медіаграмотності. У цьому контексті нам імпонують слова Джорджа Поттера про те, що підвищуючи власну медіаграмотність, людина отримує чіткіше уявлення про межу між реальним світом і світом, що створили для неї мас-медіа. І якщо перед педагогом постає проблема щодо опанування чи розуміння медійних ресурсів, то виникає логічне запитання – з чого варто розпочинати роботу над розвитком медійної освіти та формуванням медійної культури педагога. Оскільки умовно медіаграмотність можна розподілити за чотирма рівнями:

Рівень 1. Розуміння роботи медіа. На цьому рівні проходить усвідомлення того, як працюють засоби масової інформації та медіа, як впливають на суспільство та яким чином викривляють реальність.

Рівень 2. Використання медіа. Орієнтація в медіасередовищі, технічні навички використання медіа.

Рівень 3. Взаємодія з іншими (колегами, адміністрацією, учнями, батьками) через медіа. Уміння знайти й проаналізувати інформацію, створити власний освітній контент і представляти його.

Рівень 4. Ефективне користування медіа. Досягнення власних цілей через медіа, розуміння того, як медіа впливає на особистісний розвиток і на розвиток інших людей.

Володіння рівнями медійної грамотності необхідне педагогові перш за все тому, що ми перебуваємо в умовах воєнного стану, коли йде не тільки війна на полі бою, але й коли йде війна на інформаційному фронті. Новим способом ведення війни без зброї є інформаційна війна, головним завданням якої є знищення людей, не як фізичної сили, а як соціуму.

Інформаційна війна – це такий спосіб подання інформації, який сприяє формуванню у спільноти, групи людей, суспільства загалом, потрібної точки зору чи громадської думки, при цьому, розвиток взаємодоповнюючих логічних думок, вичерпну систему поглядів щодо актуальних проблем чи окремо визначених питань, які зазвичай розглядають на користь організатора інформаційної пропаганди. «Інформаційна війна – це чітко сплановані дії, спрямовані на досягнення інформаційної переваги в інтересах національної стратегії і здійснювані шляхом впливу на інформаційні системи противника при одночасному захисті власної інформації і своїх інформаційних систем» [1].

Явище інформаційно-психологічного впливу можемо спостерігати у засобах масової інформації тих держав, які ведуть між собою цю «невидиму» боротьбу. Оскільки повідомлення, яке кожен із нас може почути, побачити на телеекранах, прочитати в газеті чи у глобальній мережі Інтернет, здатне посіяти сумнів та налаштувати людину вороже проти чинної влади, своєї належності до певної нації або стану в країні. Створення такої напруженої ситуації в державі,

проти якої ведеться інформаційна боротьба, збільшує шанси ворога послабити суспільство, аби те не могло протистояти.

Інформаційна війна – явище давнє. Одним із найдавніших історичних джерел, у якому йде мова про застосування прийомів інформаційного протиборства, можна вважати *«Трактат про військове мистецтво»* знаного китайського полководця Сунь-Цзи. А з винаходом у середині XV ст. Й. Гутенбергом друкарського верстату, кардинально змінились можливості поширення інформації, оскільки швидкість тиражування за допомогою нового технічного пристрою незрівнянно перевищувала швидкість переписування.

Першим термін «інформаційна війна» використав Томас Рон у звіті *«Системи зброї й інформаційна війна»*, підготовленому в 1976 р. для компанії *Boeing*. А вже у 1995 році Національний інститут оборони США публікує роботу Мартіна Лібікі *«Що таке інформаційна війна?»*, в якій автор описує найбільш поширені форми інформаційної війни: командно-управлінська, розвідувальна, психологічна, хакерська, економічна, електронна, кібервійна. Основними формами ведення інформаційної боротьби є: інформаційний вплив, інформаційна битва, інформаційна атака, інформаційна операція.

За описаних умов медіаграмотність педагога стає отим щитом, бронєю проти пропаганди, маніпуляцій та фейків, які проводить наш ворог. Інформаційна війна – це найгостріша форма протистояння в інформаційному просторі, де першочергового значення набувають такі якості взаємодії, як безкомпромісність, висока інтенсивність суперечки та короткотривалість гострого суперництва.

Медіаграмотність (медійна грамотність) педагога – сукупність знань, навичок та умінь, сформовані медійно-інформаційні компетентності, які дозволяють аналізувати, критично оцінювати і створювати медійно-освітні продукти, засоби навчання, повідомлення різних жанрів і форм для різних типів засобів масової інформації. Сформована медіаграмотність сприяє кращому

розумінню й вивченню складних процесів застосування медійних освітніх ресурсів в освітньому процесі нової української школи. Основу медіаграмотності складає модель, яка спонукає освітян замислюватися над тим, що вони дивляться, бачать, читають, а основне, – що вони ретранслюють своїм вихованцям. Медіаграмотність дозволяє вчителям критично аналізувати медіаповідомлення, розрізняти пропаганду, цензуру, фейкові новини, не потрапляти в поле дій інформаційних війн тощо.

Інформаційна війна – це боротьба за наші серця і наш розум. Це боротьба, яку ведуть педагоги на освітньому та інформаційному фронтах. Адже високого рівня медійна грамотність і медійна культура слугують якісним освітньо-інноваційним потенціалом для подальшого становлення і розвитку нової української школи.

Аналіз наукових праць Г. Онкович засвідчує, що поняття «медіаосвіта» розглядається фахівцями, «як форма безперервної освіти, процес навчання, самонавчання за посередництва медіа, науково-освітня сфера діяльності, яка має на меті допомогти сформувати психологічний захист від маніпуляцій й розвинути інформаційну культуру» [3].

Метою медіаосвіти, за Концепцією розвитку медіаосвіти в Україні (2016) [1], є формування медіакультури особистості в середовищі значущих для неї спільнот (малих груп, родин, навчальних і виробничих колективів, місцевих громад тощо). Сьогодні на інформаційному просторі ведуться інформаційні війни. Інформація – глобальний ресурс сьогодення, за допомогою якого збільшується ефективність керування в усіх сферах життя.

Таким чином, формування медіакультури педагогів в умовах закладу вищої освіти розглядаємо як спеціально організований, компетентнісно-орієнтований цілісний освітній процес, що здійснюється з урахуванням особистісно-орієнтованого, культурологічного,

студентоцентричного, компетентнісного підходів, результатом синергії яких виступає сформована медійна культура вчителя.

Велику роль у протидії інформаційним війнам відіграє громадськість, особи з активною життєвою позицією, які через мережу Інтернет доносять інформацію відмінну від тієї, яка нав'язується суспільству ззовні.

Для отримання успішних результатів в інформаційних війнах варто розуміти, що проблемами захисту інформаційного простору як і захисту освітнього простору спільними зусиллями мають займатись відповідні державні інституції та громадськість. За визначених обставин необхідно подбати про забезпечення належних педагогічних і дидактично-організаційних умов для здобуття педагогами якісної медійної освіти, яка складе основу їхньої медійної грамотності та медійної культури.

Список використаних джерел

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) від 21 квітня 2016 р. № 1-2/7-110
2. Курбан О. В. Сучасні інформаційні війни в мережевому он-лайн просторі: навчальний посібник Київ: ВІКНУ, 2016. 286 с.
3. Онкович Г. В. (2008). Медіаосвіта як інтелектуально-комунікативна мережа. Вища освіта України, 3, с. 130 – 137.

Чупрун О. С.,

*аспірантка Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка*

КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЕВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Інтеграція вищої освіти України у європейський та світовий освітній простір актуалізує проблему вдосконалення професійної підготовки майбутнього учителя. Над вирішенням багатьох протиріч щодо підготовки майбутнього учителя творчо працювали і продовжують працювати науковці і викладачі в Україні.

Актуальними залишаються питання професійної компетентності. До питання компетентності зверталися ряд вітчизняних учених та науковців найближчого зарубіжжя. Серед них: О. Антонова, Л. Маслак, Н. Бібік, С. Бондар, С. Вітвицька, Н. Волкова, М. Головань, О. Дубасенюк, І. Зимня, І. Зязюн, В. Кальней, О. Перец, О. Пометун, Г. Селевко, Н. Сидорчук, Ю. Татур, А. Хуторський, Ф. Шаріпов, С. Шишов та ін. Усі вони вважають, що професійні компетентності є важливими індикаторами готовності до конкретної професійної діяльності. Разом з цим, позиції вчених щодо окреслення поняття «компетентність» неоднозначні: одні стверджують, що компетентності – це сукупність відповідних знань, умінь, навичок особистості та готовність її до професії. Інші вважають, що компетентність представляє окреме особистісне утворення. Український педагог Н. Мойсеюк також вважає, що «компетентність – якість особистості, яка необхідна для якісної продуктивної діяльності в певній сфері» [2, 639]. В структурі професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи О. Перец виділяє наступні компоненти:

мотиваційно-ціннісний, змістовий, операційно-діяльнісний, особистісний та рефлексивний [3].

Н. Волкова виділяє наступні компетентності сучасного вчителя: громадянська компетентність, соціальна компетентність, загальнокультурна компетентність, уміння вчитись, технологічна компетентність, науково-методична компетентність, прогностична компетентність, комунікативна компетентність, здоров'язберігаюча компетентність, підприємницька компетентність, налаштованість на саморозвиток і самовдосконалення, рефлексивна компетентність [1, 487 – 488].

Узагальнюючи, можна представити основні складові професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи: продуктивна компетентність; автономізаційна компетентність; інформаційна компетентність; предметна компетентність; особистісні якості; моральна компетентність; психологічна компетентність; соціальна компетентність; комунікативна компетентність; загальнокультурна, полікультурна компетентність.

Сьогоднішнє інноваційне суспільство вимагає постійного зростання професійних компетентностей учителя початкової школи, що дає можливість розширити функції сучасного вчителя початкової школи, як організатора культурно-дозвіллевої діяльності молодших школярів, їх аматорської діяльності за різними напрямками для розвитку творчості, здібностей, талантів, змістовного спілкування дітей між собою і дорослими. У зв'язку з цим, особливої значущості набуває проблема формування у закладах вищої педагогічної освіти культурно-дозвіллевої компетентності в майбутніх учителів початкової школи.

Культурно-дозвіллева компетентність майбутнього вчителя початкової школи включає здібності й уміння організувати культурно-дозвіллеву діяльність молодших школярів на високому комунікативному, інтелектуальному, емоційному, пізнавальному, творчому рівнях в умовах позаурочної, позакласної,

позашкільної діяльності. До культурно-дозвілєвої компетентності майбутнього вчителя початкової школи можна віднести:

- культурну компетентність, пов'язану з засвоєнням національних та загальносвітових культурних надбань, відтворенням їх найкращих зразків;

- дозвілєву компетентність, що передбачає залученням дітей до різних видів мистецької творчості (образотворче, літературне, музичне, театральне, танцювальне тощо);

- компетентність в організації та проведенні ігрових, конкурсних, режисерсько-постановочних формах дозвілля;

- компетентність у аналізі проведених культурно-дозвілєвих заходів, вміннях побачити та намітити подальші кроки до розвитку природних здібностей, творчого потенціалу дитячої особистості, всебічного розвитку дітей в умовах позаурочної, позакласної роботи.

Проаналізувавши наукове поняття «компетентність», розглянувши складові професійної компетентності майбутнього вчителя, можна зробити висновки про те, що на основі бази знань, умінь, навичок, усвідомленого розуміння своєї ролі в суспільстві, безперервного самовдосконалення й саморозвитку майбутній вчитель початкової школи зможе забезпечити оптимальний варіант організації навчально-виховного процесу; покращити рівень формування творчої особистості учня; прокласти особистісний шлях свого професійного успіху.

Список використаних джерел

1. Волкова Н. П. Педагогіка: Навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб., доп. – К: Академвидав, 2007. – 616 с. (Альма-матер)
2. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Навчальний посібник / Н.Є. Мойсеюк. – 5-е видання, доповнене і перероблене. – К.: [б. в.], 2007. – 656 с.

3. Перець О. Основні критерії, рівні та показники сформованості професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів / О. Перець // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2010. № 2. – С. 119 – 125.